

Nuorisotyötä asemilla, kaduilla ja kauppakeskuksissa.

Askelmerkkejä Löytävään nuorisotyöhön

toim. Iina Juntunen & Susanna Ylimys

Nuorisotyötä asemilla, kaduilla ja kauppakeskuksissa.

Askelmerkkejä Löytävään nuorisotyöhön

Kustantaja ja julkaisija: Aseman Lapset ry
Helsinki 2017
Copyright: Kirjoittajat ja Aseman Lapset ry
Kannen kuva: Adobe Stock
Taitto: Heidi Söyrinki, MaiMedia
Kuvituskuvat: Hannamari Marttio, Aseman Lapset ry
ISBN: 978-952-7136-03-4
Painopaikka: Erweko Oy
1. painos

SISÄLLYS

Alkusanat: Ennakoivan ja katutason yhteistyön puolesta	6
---	----------

Johdanto: Nuorten elinympäristö ja vapaa-ajanvietto muuttuvat, pysykö nuorisotyö muutoksen kyydissä?

SIMO KIVARI, SUSANNA YLIMYS & IINA JUNTUNEN.....	9
--	---

1

TUTKIMUKSELLINEN KATSAUS NUORUUTEEN JA NUORTEN AJANVIETTOON23

'ARVON MEKIN ANSAITSEMME...' Nuorten asemointi ja nuorisokuvat yhteiskunnallisessa keskustelussa TARJA TOLONEN	25
---	----

Nuorten hengailu julkisessa kaupunkitilassa SIRPA TANI & NOORA PYYRY	32
---	----

2

MONIAMMATILLINEN YHTEISTYÖ.....45

Vuorovaikutusta ja yhteisten tavoitteiden tunnistamista HEIKKI TURKKA, SUSANNA YLIMYS & IINA JUNTUNEN.....	46
---	----

Miksi kuntarajat ylittävä yhteistyö on tärkeää nuorisotyön saralla? Case: Nuorisotyö raiteilla -hanke PEKKA MÄKELÄ & Eeva JÄRVELÄINEN	51
---	----

Utelaisuus toisten työtä kohtaan kantaa pitkälle. Kokemuksia Löytävästä nuorisotyöstä Jyväskylästä ja Oulusta MILLA KAKKO, SIMO KIVARI & IINA JUNTUNEN.....	59
--	----

Casekuvaus nuorten ja aikuisten välisestä konfliktista ja nopeatahtisen sovittelutoiminnan hyödyntämisestä HEIKKI TURKKA & VIRVA LUOTO	67
---	----

Kokemuksia moniammatillisesta yhteistyöstä osana eri ammattilaisten arkityötä	71
---	----

Poliisin näkökulma: vanhempi konstaapeli Susanna Mara	72
---	----

Kauppakeskusjohtajan näkökulma: Kirsi Feirikki, Kauppakeskus Itis	75
---	----

Kauppakeskuksen turvallisuus- ja siivouspäällikön näkökulma: Matias Lehtomäki, Kauppakeskus Itis	78
---	----

Nuorten oma järjestyksenvalvoja kauppakeskus Isossa Omenassa MIKKO LEPPÄVUORI	82
--	----

Kirjaston henkilökunnan näkökulma PIA KOSKINEN & JAAKKO TIINANEN	87
---	----

3

NUORISOTYÖTÄ KADULLA.....91

Erilainen toimintaympäristö haastaa pohtimaan omia toimintatapoja MIKKO RIIHELÄINEN, SUSANNA YLIMYS & IINA JUNTUNEN	92
--	----

Jalkautuvan työn suunnittelemisen ja johtamisen erityiskysymyksiä JAANA KAUPPINEN & MINNA HUOVINEN	95
---	----

Reportaasi: Jalkautuen kohdataan kivoja, hyviä ja tärkeitä nuoria VIRVA LUOTO.....	107
---	-----

Lastensuojelun peruskäsitteet tutuiksi JUSSI VESIKANSA	114
---	-----

4

UUTTA TYÖMUOTOA VAKIINNUTTAMASSA123

Työelämälähtöisyys opinnoissa Humanistisessa ammattikorkeakoulussa MERJA KYLMÄKOSKI.....	125
---	-----

Yhteisöpedagogi-opiskelijan näkökulma LIISA KAHELIN.....	131
---	-----

Lukujen takana – nuorten parissa tehtävän työn vaikutuksia osoittamassa HANNAMARI MARTTIO	132
--	-----

Siis perusnuorisotyötä vai erityisnuorisotyötä?	145
---	-----

Lopuksi	148
----------------------	------------

Kirjoittajat.....	151
--------------------------	------------

Ennakoivan ja katutason yhteistyön puolesta

Tällä oppaalla on oikeastaan yksi tavoite: herätellä nuorten parissa toimivia ammattilaisia sekä alaa opiskelevia pohtimaan yhteistyön mahdollisuuksia uusien tahojen kanssa – myös sellaisten, jotka eivät perinteisesti ole toimineet nuorisotyön saralla. Moniammatillista yhteistyötä on toki tehty nuorisotyössä ennenkin. Vähintäänkin se on kirjattu toimintasuunnitelmiin. Aina suunnitelmat eivät kuitenkaan ulotu käytäntöön saakka niin, että yhteistyö olisi aidosti osa perustyötä. Jalkautuva nuorisotyö puolestaan on monessa kunnassa ollut viime vuodet säästöliekillä. Kaupunkitilaan tiuhaan nousseet kauppakeskukset ja nuorten ajanvietto niissä ovat kuitenkin synnyttäneet tarpeen herätellä työmuotoa uudestaan kiinteämmäksi osaksi nuorisotyötä.

Tätä tarvetta vasten Aseman Lapset ry:ssä käynnistyi Raha-automaattiyhdistyksen (vuoden 2017 alusta Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskus, STEA) rahoittama Löytävä nuorisotyö -hanke (2013–2017). Lyhykäisyydessään löytävässä nuorisotyössä viedään nuorisoyöllistä osaamista kauppakeskuksiin ja muihin julkisiin ja puolijulkisiin tiloihin¹,

1. Julkinen tila määritetään kaikille avoimeksi tilaksi, jonne kuka tahansa voi mennä kysymättä lupaa keneltäkään. Julkisia tiloja ovat esimerkiksi valtion virastot tai kaupunkien ylläpitämät kirjastot, puistot ja aukiot. Myös kadut ovat tyypillistä julkista tilaa. Kaupungissa on myös yksityisiä tiloja, kuten kaupunkilaisten asunnot ja niihin liittyvät parvekkeet ja pihat. Julkisten ja yksityisten tilojen välillä on osittain julkisia eli puolijulkisia tiloja. Näitä ovat esimerkiksi kauppakeskukset ja kahvilat, jonne voi mennä periaatteessa kuka tahansa. Ne ovat kuitenkin yksityisessä omistuksessa, ja niiden omistajat voivat asettaa rajoituksia tilojen käytölle, esimerkiksi kieltää joitakin ihmisiä tulemasta sisään. Tällaisista tiloista käytetään termiä puolijulkinen tila. (Ks. lisää esim. <http://www.lahellakaupungissa.fi/>.)

joissa nuoret mielellään viettävät aikaansa. Työmuodon nimi kehkeytyi eräänlaisen sanaleikin kautta: oli tiedossa, missä nuoret vapaa-aikaansa viettävät – heitä ei tarvinnut erikseen etsiä. Nyt oli vaan tarve viedä kohtaavan työn osaamista heidän pariinsa. Kohderyhmänä ovat kaikki näissä tiloissa aikaansa viettävät nuoret².

Hankkeen aikana kohtaamisen osaamista on viety paitsi järjestön omasta toimesta näihin ympäristöihin, myös koulutettu ja muuten aktivoitu muita nuorisotyöntekijöitä jalkautuvaan työhön. Lisäksi työssään nuoria kohtaaville muiden ammattiryhmien edustajille kuten järjestysvalvojille on vedetty nuorten kohtaamiseen eväitä antavaa koulutusta. Jalkautuvan työn ja koulutustoiminnan lisäksi keskiössä on moniammatillinen yhteistyö, jolla nopeutetaan ja tehostetaan nuoria koskettaviin ilmiöihin puuttumista. Yhteistyötä tehdään nuoriso- ja lastensuojelutyön lisäksi muun muassa kauppakeskusten johdon, muiden kaupallisten toimijoiden, kirjastojen, järjestysvalvonnan ja poliisin kanssa.

Jalkautuvaa työtä ja moniammatillista yhteistyötä ei ole syytä nähdä toisistaan erillisinä. Myös jalkautuvassa työssä ”moniammatillisesta työparista” on monien ilmiöiden kohdalla hyötyä. Hankkeen aikana esimerkiksi Vantaalla on jalkauduttu päiväsaikaan yhteistyössä koulukuraattorin kanssa sen jälkeen, kun nousi huoli lintsavista nuorista. Nuoriin saadaan nopeasti kontakti, kun koulukuraattori jalkautuessaan tunnistaa oman koulunsa oppilaita. Kokeneet jalkautuvan nuorisotyön tekijät puolestaan tuovat kadulla työskentelyyn sellaista osaamista, joka tuo turvaa ja valmiuksia toimia yllättävissäkin tilanteissa. Vaikka työpari olisikin saman ammattikunnan edustaja, moniammatillisuutta on sekin, että jalkautumisillan aikana kuulumiset vaihdetaan säännönmukaisesti esimerkiksi järjestysvalvonnan ja poliisin kanssa.

Jotta kehitystyössä on pystytty huomioimaan erilaisten paikkakuntien tarpeita, on työmuotoa pilotoitu pääkaupunkiseudun lisäksi Jyväskylässä ja Oulussa. Hankkeen yhtenä tavoitteena onkin, että työmuoto olisi helposti käyttöönotettavissa millä tahansa paikkakunnalla. Tavoitteena on myös, että löytävän nuorisotyön ideaa opetettaisiin alan oppilaitoksissa. Tästä syystä on nähty tarpeelliseksi koota työmuodon ajatuksia ja hankkeesta saatuja kokemuksia yksien kansien väliin. Opas on suunnattu

2. Aseman Lapset ry:n toiminnan pääasiallinen kohderyhmä on alle 18-vuotiaat nuoret. Löytävää nuorisotyötä voi kuitenkin yhtälailla tehdä myös täysi-ikäistyneiden nuorten parissa.

Paina mieleen:
jalkautuva nuorisotyö
sekä **tiedonvaihtoon**
perustuva
moniammatillinen
yhteistyö. Opas on
laadittu niin, että käsitys
työmuodosta täydentyy
sen edetessä.

ennen kaikkea ammattikorkeakouluopiskelijoille mutta myös ammattilaisille, joita nuorten ajanvietto julkisissa ja puolijulkisissa tiloissa koskettaa.

Oppaaseen on koottu eri tyyliä tekstejä, joiden on tarkoitus tuoda eri laisten toimijoiden kokemuksia ja näkemyksiä esille. Moniammatillinen yhteistyö ei aina ole ongelmaton. Tästä syystä onnistumisten lisäksi nostetaan esiin myös kompastuskiviä, joita työmuodosta kiinnostunut saattaa kohdata. Kokemus on osoittanut, että esimerkiksi salassapitovelvollisuuteen, erilaisiin toimintakulttuureihin liittyvät kysymykset tai jo yhteisen ajan löytämisen vaikeus saattavat jarruttaa yhteistyöhön lähtemistä.

Seuraavilta sivuilta ei varmasti löydy vastauksia kaikkiin arjessa eteen tuleviin kysymyksiin. Opas on haluttu pitää tiiviinä, eräänlaisena pamphlettina, joka perusteellisen esityksen sijaan tuo esiin näkökulmia. Sen on tarkoitus toimia avauksena, jota saa mieluusti kommentoida kriittisesti – jatkokehittää, kyseenalaistaa, ehkä jopa kumota siinä esitettyjä ajatuksia. Tätä varten on perustettu avoin Facebook-ryhmä ”Nuorisotyötä asemilla, kaduilla ja kauppakeskuksissa”, jossa keskustelua tullaan jatkamaan. Vaikka Löytävä nuorisotyö -hankkeen rahoitus päättyy vuoden 2017 lopussa, tarve työmuodolle ja sen kehitystyölle ei pääty siihen. Oletpa ammattilainen tai alaa opiskeleva, olet lämpimästi tervetullut jatkamaan keskustelua aiheesta.

Opas on jaettu neljään osioon. Jokaisessa osiossa on lyhyt johdanto, jossa avataan tarkemmin osion sisältöä sekä nostetaan esiin mahdollisia huomioita tietyn artikkelin näkökulmasta. Ajatusten herättelemiseksi jokaisen osion loppuun on lisäksi muotoiltu muutama kysymys. Opas on tarkoitettu luettavaksi ensisijaisesti kokonaisuutena mutta artikkeleita voi lukea myös yksittäin. Kiitämme lämpimästi kaikkia projektissa mukana olleita. Erityishuomion ansaitsee Humanistisen ammattikorkeakoulun yliopettaja Merja Kylmäkoski, joka on jakanut osaamistaan prosessin aikana. Lopullisesta tuotoksesta vastuu on kuitenkin oppaan toimittajilla.

Helsingissä maaliskuussa 2017

Susanna Ylimys

Hankevastaava
Löytävä nuorisotyö
Aseman Lapset ry

Iina Juntunen

Koordinaattori
Aseman Lapset ry

JOHDANTO

Nuorten elinympäristö ja vapaa-ajanvietto muuttuvat, pysyykö nuorisotyö muutoksen kyydissä?

Simo Kivari, Susanna Ylimys & Iina Juntunen

Kauppakeskuksista on tullut erottamaton osa kaupunkikuvaa. Esimerkiksi Helsingin seudulle on lähivuosien aikana tulossa satoja tuhansia neliömetrejä uutta kauppatalaa, kun uusia suuria keskuksia rakennetaan ja vanhoja laajennetaan (Arola 2016). Trendi ei rajoitu vain pääkaupunkiseudulle: Oulun keskustaan avautui keväällä 2016 kauppakeskus Valkea, Jyväskylän Seppälän alueelle valmistuu Seppä-kauppakeskus syksyllä 2017 ja Tampereen ydinkeskustaan puolestaan avautuu kaupungin suurin kauppakeskus keväällä 2018.

Pari vuotta Helsingin keskustaan avatun kauppakeskus Kampin avaamisen jälkeen uutisoitiin, kuinka kauppakeskuksesta oli tullut Suomen vilkain nuorisotalo (Tiainen 2008). Siellä nuoret viettivät vapaa-aikaansa satojen valvontakameroiden ja lukuisten järjestyksenvalvojen valvovien silmien alla. Kampin rakentamisen myötä keskustelu nuorten oleskelusta julkisissa ja puolijulkisissa kaupunkitiloissa lisääntyikin Suomessa. Toisaalta on oltu huolestuneita nuorten vapaa-ajankäytön tavoista ja toisaalta siitä, millaisia mahdollisia haittoja nuoret aiheuttavat viettäessään aikaansa julkisissa ja puolijulkisissa tiloissa. (Tani 2011.)

Kauppakeskukset ovat nuorille mieluisia ajanviettopaikkoja monesta syystä. Maantieteen ja ympäristökasvatustieteen professori Sirpa Tani (emt.) on jäsentänyt nuorten ajanviettoa kauppakeskuksissa erittelemällä kaksi hengailuun liittyvää tarvetta, joiden toteuttaminen kauppakeskuympäristössä mahdollistuu. Ensinnäkin nuoret voivat olla poissa vanhempiansa ja muiden heidän toimintaansa kontrolloivien aikuisten, esimerkiksi opettajien, silmistä ja ottaa näin tilaa haltuun itsenäisesti. Toiseksi he voivat olla toisilleen ”näytteillä”. Kauppakeskus toimii toisin sanoen samaan aikaan vetäytymisen ja vuorovaikutuksen tilana. Esiin on myös nostettu, että vastapainoksi aikataulutetulle arjelle lapsilla ja nuorilla on korostunut tarve itsenäisen liikkumisen ja ympäristön haltuunottoon (esim. Tani 2011, ks. myös tämän oppaan artikkeli Tani & Pyry). Joskus syy on niinkin käytännöllinen, että monilla alueilla nuorisotalot eivät ole auki joka päivä ja näin ollen kauppakeskukset saattavatkin olla kodin lisäksi ainoita lämpimiä tiloja, joissa viettää aikaa. Merkityksetöntä ei ole sekään, ettei kotiin useinkaan voi viedä niin isoa kaveriporukkaa kuin kauppakeskuksessa voi kokoontua. Etenkin pääkaupunkiseudulla keskukset ovat myös julkisen liikenteen tavoitettavissa, ja nuoret ovat taitavia joukkoliikenteen käyttäjiä.

Oma keskustelunsa on se, kuinka lasten ja nuorten itsenäisen liikkumisen reviirit ovat pienentyneet ja kuinka tämän päivän vanhemmat eivät anna lastensa liikkua yhtä vapaasti kuin he itse saivat liikkua ollessaan lapsia. Syynä tähän mainitaan usein lapsia uhkaavat vaarat. Todellisuudessa on kuitenkin epävarmaa, onko ympäristön vaarallisuus sinänsä lisääntynyt vai onko kyse enemmänkin vaaran pelosta. (O'Brien et al. 2000; Karsten & Vliet 2006; Kyttä 2006; Prezsa 2007; Koskela 2009; Tani 2011.) Viime aikoina on tosin esitetty, että nuorten liikkumisen reviirin pienentymisen trendi olisi murtumassa etenkin kaupungeissa. Yhtenä selittävänä tekijänä nähdään kännyköiden yleistymisen, mikä tuo luottamusta puolin ja toisin. (Ks. esim. Hakkarainen 2016.) Ei toisaalta sovi unohtaa, että kaikilla nuorilla ei ole varaa viettää vapaa-aikaansa haluamallaan tavalla, ja esimerkiksi julkisen liikenteen lippujen hinnat voivat kaventaa niin sanottua

vapaa-ajanvieton reviiiriä. Tästä syystä lähioihin ja muille kaupunkikeskustojen ulkopuolisille alueille suunnattu toiminta on tärkeää, etenkin, kun kuntaliitokset johtavat monien palveluiden keskittymiseen.

Nuoret siis viettävät kauppakeskuksissa ja muissa julkisissa ja puolijulkisissa tiloissa aikaansa, pitivät aikuiset siitä tai eivät. Tällöin on järkevää luoda niistä turvallisia ja viihtyisiä tiloja sekä nuorille että näissä tiloissa työskenteleville ja asioiville aikuisille. Sen lisäksi, että nuorilla on oikeus viettää aikaansa julkisissa tiloissa siinä missä aikuisillakin ja tulla kohdatuksi kunnioittavasti, nuorten myönteinen huomioiminen myös kannattaa yleisen viihtyisyyden nimissä. Kun nuoret kokevat olonsa tervetulleeksi, he ottavat tilat omikseen ja kunnioittavat niitä eri tavalla kuin tilanteessa, jossa he kokevat aikuisten puolelta lähinnä negatiivisia reaktioita.

On tarpeen alleviivata, että monet nuoriin liittyvät ilmiöt eivät ole uusia, ne ovat vain nyt korostuneemmin kaikkien nähtävillä. Nuorisotyön näkökulmasta siinä on paljon hyvää, että nuoret ja heidän vapaa-ajan viettönsä ovat näkyvillä. Tässä kohtaa on myös huomautettava, että kauppakeskukset eivät toki ole nuorille pelkkiä ajanviettopaikkoja. Lapset ja nuoret kasvavat yhteiskunnassa, jossa kulutuksella on keskeinen asema. Elämäntapabrändien ja rahankäytön kautta nuoret rakentavat suhdettaan ympäröivään yhteiskuntaan tai sen alakulttuuriin yhteisöihin. Toisaalta myös kuluttamattomuus on yksi nuorisokulutuksen muoto: kapinointi vallitsevaa kulutusideologiaa kohtaan näkyy ekologis-eettisenä liikehdintänä kuten roskisdykkauksena. (Ks. esim. Autio 2005.)

Uuden työmuodon tarve ja sen asemointi nuorisotyön kentälle

2000-luvun keskustelussa nuorten vapaa-ajan vietosta julkisissa tiloissa saattoi nähdä historian havinaa. Aseman Lapset ry:n juuret juontavat 1980–1990-lukujen vaihteeseen ja Helsingin rautatieaseman ympäristöön. Tuolloin alettiin puhua aseman lapsista viitaten jopa satapäisiin Helsingin rautatieaseman liepeillä aikaansa viettäviin nuorten joukkoihin. Aseman Lapset ry perustettiin halusta tuoda turvallisia aikuisia nuorten pariin. Parikymmentä vuotta myöhemmin ilmiö oli monessa mielessä sama, se oli vain hieman muuttanut muotoaan. Jälleen kerran julkinen keskustelu vauhditti uudenlaisen työmuodon kehitystyötä. Sille oli toki myös järjestön arkityössä havaittu tarve.

Huomio oli kiinnittynyt erityisesti siihen, että kauppakeskuksissa ja muissa nuorten suosimissa julkisissa ja puolijulkisissa tiloissa työskentelee ihmisiä, joiden toimenkuvaan ei kuulu nuorisoyöllinen osaaminen. Toi-

Kauppakeskus toimii samaan aikaan vetäytymisen ja vuorovaikutuksen tilana.

Nuorisotyön näkökulmasta siinä on paljon hyvää, että nuoret ja heidän vapaa-ajan viettönsä ovat näkyvillä.

saalta näissä tiloissa työskentelevillä ihmisillä on nuorista paljon sellaista tietoa, joka olisi hyvä saattaa esimerkiksi nuorisotyöntekijöiden tietoon. Sen lisäksi, että nähtiin tarve herätellä uudestaan jalkautuvan nuorisotyön perinnettä, haluttiin lisätä myös moniammatillista yhteistyötä. Sille on tarvetta paitsi niukkenevien resurssien maailmassa myös siksi, että monet nuoria koskettavat huolestuttavat ilmiöt ovat sellaisia, että niistä otteen saaminen vaatii useiden toimijoiden yhteistyötä.

Voimavaroja yhdistämällä voidaan tarttua nopeasti esimerkiksi nuorten hölmöilyyn ja näin välttää suuremman vahingon tapahtuminen. Näin esimerkiksi kauppakeskuksessa tapahtuva ilkivalta ei puuttumattomuuden takia pääse ryöpsähtämään ja toisaalta yksilötasolla nuori ajautumaan syvemmälle huolestuttavalle polulle. Nuorten hölmöilyissä on usein kyse ajattelelmattomuudesta ja kokeilemisen halusta. Etenkin kaveriporukassa nuori voi kokea, että on vaikea kieltäytyä kavereiden ehdotuksesta tai pysäyttää alun alkaen ikävältä tuntunut tilanne. Silloin usein lyhytkestoinenkin väliintulo saa nuoret havahtumaan. Mikäli oireilun taustalla havaitaan pidempiaikaisempaa työskentelyä vaativia asioita, auttaa moniammatilliset yhteistyöverkostot siinä, että nuorelle löydetään oikeat aikuiset vastuunkantajiksi.

Yleinen kysymys on, miten löytävä nuorisotyö eroaa etsivästä nuorisotyöstä. Kysymykseen vastaamista vaikeuttaa etsivän nuorisotyön kentän pirstaleisuus. Toisinaan työmuodon pitkä historia ja sen eri vaiheet ja toisaalta nykyisen työmuodon moninaiset toteuttamistavat unohtuvat. Aina ei voikaan olla varma, puhuvatko termiä käyttävät ihmiset samasta asiasta. Jotta löytävän nuorisotyön suhdetta etsivään nuorisotyöhön voisi yrittää asemoida, onkin tehtävä pieni katsaus etsivän nuorisotyön kenttään. Katsauksen ei ole tarkoitus olla tyhjentävä, vaan sen avulla luodaan eräänlaiset raamit, jotka auttavat hahmottamaan löytävän nuorisotyön asemoitumista nuorisotyön kentälle.

Tiivis katsaus etsivän nuorisotyön kenttään

Kansainvälisesti katsoen työmuodon juurien voi nähdä ulottuvan 1800-luvun alkupuolen Britanniaan ja Pelastusarmeijan toimintaan, jossa työntekijät jalkautuivat kaupunkeihin ja niiden slummeihin etsimään avun ja tuen tarpeessa olevia ihmisiä (Etsivä työ Euroopan syrjäytyneiden väestönosien parissa 2007). Suomalaisen etsivän työn historiakatsaus aloitetaan kuitenkin yleensä 1960-luvusta ja Norjassa kehitetyn sosiaalisen kenttätönnön mallin ympärille hahmottuneesta työtavasta. Aluksi sitä hyödynnettiin ennen kaikkea sosiaali- ja kriminaalihuollon sekä katu- ja jengityön parissa. (Männikkö 2011.)

Etsivän nuorisotyön kolme päätyyppiä

Anne Puurosen (2014) mukaan etsivää nuorisotyötä (outreach youth work) käsittelevässä kansainvälisessä kirjallisuudessa työmuoto jaetaan yleisesti kolmeen päätyyppiin:

- Kotona tehtävä työ (domiciliary youth work): Kohderyhmän kotona tehtävä etsivä työ. Etsivää nuorisotyötä tekevä ottaa yhteyttä kohderyhmän nuoriin heidän kotonaan.
- Kiertävä työ (peripatetic youth work): Kiertävä etsivä työ, joka kohdistuu yksilöiden sijaan instituutioihin, joissa kohderyhmät ovat tavattavissa. Yhteys nuoriin otetaan instituutiotasolla kuten kouluissa, oppilaitoksissa ja vankilassa.
- Riippumaton työ (detached youth work): Katutyö, kadulla tehtävä riippumaton etsivä työ. Etsivää nuorisotyötä tekevä ottaa yhteyttä kohderyhmän nuoriin julkisilla alueilla kuten kadulla, puistoissa ja ostoskeskuksissa, nuorten ”omilla alueilla”.

Tähän jäsentelyyn on hyvä palata myöhemmin ja pohtia löytävän nuorisotyön suhdetta siihen!

Etsivää työtä on siis tehty – ja tehdään edelleen – monien muidenkin kohderyhmien kuin nuorten kanssa. Työmuodon hyödyntäminen nimenomaan nuorten parissa alkoi laajeta 1980-luvulla, jolloin kentällä oli neljä merkittävää toimijaa: Nuorten päihdetyö, kunnallisen nuorisotyön erityisnuorisotyö, Raittiustoimiston nuorisoneuvonta sekä seurakunnan erityisnuorisotyö. Työn tekeminen ja sen organisointi oli tuolloin kuitenkin vielä melko jäsentymätöntä. Työtä tehtiin käytännössä rajattomasti ja pitkälti oman auttamishalun perusteella. (Kaartinen-Koutaniemi 2012.)

Merkittävä kehittämisaskel Suomessa otettiin 1990-luvulla, kun Tampereella lähdettiin toteuttamaan etsivän nuorisotyön projektia. Siihen saakka etsivää nuorisotyötä oli tehty hyvin sektoroituneesti ja nyt moniammatillisuus korostuikin uudella tavalla. Projekti päättyi vuonna 1995, mutta työmuoto vakiintui osaksi kaupungin palveluverkostoa. Työmuodon laajempi – ei siis vain nuorisotyöhön keskittyvä – kehitystyö jatkui, kun se otettiin yhä laajemmin käyttöön. Helsingin Nuorisosiainkeskuksessa käynnistyi Luotsi-toiminta, A-Klinikkasäätiössä Vinkki ja Pro-tukipisteessä etsivätyö. Niiden kautta kertynyttä tietoa jaettiin eteenpäin muille toimijoille. (Emt.)

2000-luvulla työmuoto nuorisotyössä vaipui monin paikoin hiljaiseloon. Etsivää nuorisotyötä käsittelevässä kirjallisuudessa puhutaankin yleisesti työmuodon toisesta aallosta viitaten tammikuussa 2011 voimaan astuneeseen

seen nuorisolain muutokseen³, jolla säädettiin kunnissa tehtävästä etsivästä nuorisotyöstä. Laki määritteli etsivän nuorisotyön tehtäväksi tuen tarpeessa olevien nuorten etsimisen ja sopivan avun löytämisen heille. Ensisijaisesti nuoria tuli auttaa kiinnittymään koulutukseen, työmarkkinoille tai muuhun merkitykselliseen toimintaan. (Emt.)

Lakimuutos merkitsi etsivälle työlle uuden aikakauden alkua. Se määriteltiin ensimmäistä kertaa yhdeksi nuorisotyöhön ja -politiikkaan kuuluvaksi toiminnaksi. Etsivän nuorisotyön toteuttaminen ei tullut kuitenkaan kunnille lakisääteiseksi velvoitteeksi, vaan tarvittaessa järjestettäväksi toiminnaksi osana kunnan nuorisotyötä. Etsivän nuorisotyön leviämistä kuntiin kuitenkin vauhditti opetus- ja kulttuuriministeriön jakamat valtionavustukset, joihin työmuodon rahoitus tänäpäivänäkin pitkälti perustuu. (Männikkö 2011; Puusniekka & Auruksenaho 2016.) Nuorisolain muutos aiheutti myös sen, että oli otettava käyttöön uudenlaisia tapoja kontaktoida nuoria ja tehdä etsivää työtä. Lain hengen saavuttaminen ei nimittäin onnistunut helposti perinteisellä etsivän työn muodolla, katutyöllä. (Kaartinen-Koutaniemi 2012.) Työmuodon määritelmä jäi kuitenkin löyhäksi ja se on johtanut kentällä hyvin erilaisiin tapoihin toteuttaa sitä.

Tässä vaiheessa on syytä korostaa, ettei eri työotteita ja painotuksia ole tarpeen arvottaa. Ei välttämättä myöskään ole tarkoituksenmukaista antaa tiukkoja toimintaohjeita etsivän nuorisotyön toteuttamiselle. Sopiva alueellisten erityispiirteiden kunnioittaminen antaa parhaimmillaan mahdollisuuden uusien toimintamuotojen kehittymiselle. Määrittelemineen on kuitenkin tärkeää siksi, että työ on tavoitteellista ja tarkoituksenmukaista ja toisaalta tehdään näkyväksi se, mitä työllä ei tehdä. Espoon nuorisopal-

3. Vuoden 2011 voimaan tulleeseen nuorisolakiin lisättiin säännökset paikallisten viranomaisten monialaisesta yhteistyöverkostosta sekä etsivästä nuorisotyöstä ja siihen liittyvästä tietojen luovuttamisesta. Tavoitteena oli parantaa nuorten mahdollisuuksia saada tarvitsemansa julkiset palvelut. Samalla tehostettiin nuorille tarjottavaa varhaista tukea muun muassa koulutukseen ja työelämään pääsyn edistämiseksi. (Nuorisolaki 72/2006, lue lisää esim.: http://www.minedu.fi/OPM/Nuoriso/vireilla_nuoriso/arkisto/nuorisolaki/?lang=fi).

Tämän jälkeen on toteutettu nuorisolain kokonaisuudistus, jonka tavoitteena on nuorten osallisuuden vahvistaminen, nuorten kasvun, itsenäistymisen, yhteisöllisyyden ja harrastamisen tukeminen, nuorten yhdenvertaisuuden, tasa-arvon ja oikeuksien toteutumisen edistäminen sekä kasvu- ja elinolojen parantaminen. Nuorisolaki 1295/2016 astui voimaan 1.1.2017. Siihen lisättiin säännökset mahdollisuudesta perustaa etsivää nuorisotyötä varten rekisteri, valtionavustuksen myöntämisestä nuorisoalan osamiskeskuksien ja nuorten työpajojen toimintaan sekä mahdollisuudesta tehdä huumausainetesteja nuorten työpajoilla (lue lisää esim.: https://www.eduskunta.fi/FI/tietoaeduskunnasta/kirjasto/aineistot/kotimainen_oikeus/LATI/Sivut/nuorisolain-uudistaminen.aspx#kasittely). Uudistunut laki antaa siis kunnille oikeuden ylläpitää rekisteriä, johon etsivälle nuorisotyölle luovutettavia tietoja voidaan merkitä. Rekisterin tarkoitus on helpottaa muiden viranomaisten ja tietyin edellytyksin myös rekisteröityjen yhdistysten, säätiöiden tai muiden yhteisöjen mahdollisuutta luovuttaa tietoja nuoresta etsivän nuorisotyön käyttöön.

velut onkin tehnyt opetus- ja kulttuuriministeriön rahoituksella tärkeän avauksen laatimalla suunnitelman etsivän nuorisotyön kansallisen osamiskeskuksen perustamiselle (Puuniekka & Auruksenaho 2016).

Keskustelua perinteisen järjestölähtöisen ja uudenlaisen etsivän työn välillä on leimannut pohdinta siitä, löydetäänkö etsivässä nuorisotyössä lain perusteella tehtyjen ilmoitusten kautta kaikki ulkopuolelle jääneet nuoret. Kerran löydetty nuori saattaa myös tippua tukipalveluiden piiristä uudelleen ja päätyä viettämään aikaansa ympäristöihin, joista hänet tavoitetaan vain katutyöllä. Merkittävä ero on nähty myös uudenlaisen ja perinteisen työotteiden tulokulmassa työhön: perinteisen etsivän työn nähdään saavan mandaattinsa aina asiakkaalta, kun taas uudenlainen etsivän nuorisotyön perusteella tehtävässä työssä mandaatti tehtävään tulee laista ja on siten viranomaislähtöistä. (Emt.) Toisaalta on muistettava, että lakiin kirjauksesta huolimatta etsivä nuorisotyö on edelleen asiakkaalleen vapaaehtoista eikä asiakkuudesta kieltäytymisestä siis koidu sanktioita.

Löytävässä nuorisotyössä on piirteitä etsivästä nuorisotyöstä ja muusta erityisnuorisotyöstä

Löytävässä nuorisotyössä on kohtalaisen helppo nähdä piirteitä etsivästä nuorisotyöstä, kun se käsitetään työmuodon laajassa merkityksessä painottaen erityisesti edellä esitetyn Puurosen (2014) tyypittelyn riippumattomana nuorisotyötä (detached youth work). Tänä päivänä etsivä nuorisotyö kuitenkin usein yhdistetään kapeammin opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittamaan työhön, jossa pyrkimyksenä on tavoittaa ne nuoret, jotka ovat koulutuksen ja työelämän ulkopuolella tai vaarassa jäädä niiden ulkopuolelle. Erityisenä huomion kohteena monissa kunnissa ovat peruskoulun jälkeen ilman jatko-opiskelupaikkaa olevat nuoret sekä toisen asteen opinnot keskeyttävät nuoret. Nuoret tulevatkin etsivän nuorisotyön piiriin pääasiassa erilaisten ohjaavien tahojen, erityisesti oppilaitosten kautta. Tätä väylää pitkin työn piiriin tulee noin kolmannes asiakkaista. Erityisesti toisen asteen ammatilliset oppilaitokset työskentelevät tiiviisti yhdessä etsivien nuorisotyöntekijöiden kanssa. Huomionarvoista on, että yhä suurempi osuus nuorista ottaa itse – osa toki kavereiden tai sukulaisten avulla – yhteyttä etsiviin nuorisotyöntekijöihin. (Bamming & Hilpinen 2016.)

Löytävässä nuorisotyössä nuoret sen sijaan tavoitetaan pääasiassa kaduilla ja kauppakeskuksissa. Vaikka työmuodon tavoite ei ole yhtä rajattu kuin niin sanotussa toisen aallon etsivässä nuorisotyössä, toisinaan työmuodot voivat muistuttaa paljonkin toisiaan. Aivan kuten etsivässä nuoriso-

työssä, myös löytävä nuorisotyöntekijä voi tukea kohtaamaansa nuorta tulevaisuuden suunnittelussa ja arjenhallinnassa sekä ohjata tarvittavien palveluiden piiriin. Ei ole esimerkiksi tavatonta, että kaupakeskuksissa kohdataan lastensuojelulaitoksesta karanteita nuoria, jotka altistuvat monille riskeille ”hatkamatkoillaan” tai nuoria, jotka ovat syystä tai toisesta pudonneet koulutuksen tai muiden nuorille suunnattujen palveluiden piiristä.

Joskus sopiva palvelu on nimenomaan kunnan etsivä nuorisotyö. Kadulle jalkautuvalla nuorisotyöllä voidaan paitsi saattaa nuoria etsivän nuorisotyön piiriin, myös antaa etsivää nuorisotyötä tekeville tärkeää tietoa nuorten vapaa-ajanvietosta. Oma keskustelunaiheensa on kriittiset äänenpainot palveluohjausta kohtaan. Pahimmillaan haastavassa elämäntilanteessa olevat nuoret ohjataan palvelusta toiseen, eikä kukaan ota oikeasti kokonaisvaltaista vastuuta. Löytävässä nuorisotyössä keskiössä onkin varmistaa, että usein varsin sektoroituneen viranomaistoiminnan lisäksi rinnalla on aikuinen, jolla on kokonaisvaltainen käsitys nuoren tilanteesta. Tittelillä ei ole merkitystä, ja joskus sopiva aikuinen rinnalla kulkijaksi voikin löytyä esimerkiksi harrastuksen parista.

Niin sanottujen toimintaympäristöpainotusten lisäksi työmuodot voi nähdä toisiaan täydentävinä, kun huomioidaan, minkä ikäisten nuorten kanssa pääasiassa työskennellään. Löytävässä nuorisotyössä pääasiallinen kohderyhmä on 13–18-vuotiaat nuoret. Etsivän nuorisotyön vuonna 2015 tavoittamista nuorista puolestaan noin 90 % oli iältään 16–25-vuotiaita. (Bamming & Hilpinen 2016.) Vaikka löytävä nuorisotyö siis osaltaan voi tukea etsivää nuorisotyötä, työmuotoa ei kuitenkaan ole syytä nähdä pelkkänä etsivän nuorisotyön jatkeena. Löytävällä nuorisotyöllä ennen kaikkea katetaan sellaisia alueita, joissa nuorisotyöllinen läsnäolo on muuten vähäistä.

Toisaalta löytävä nuorisotyö on ”perusnuorisotyötä”

Kuten edellä jo sivuttiin, löytävän nuorisotyön tavoitteena ei siis ole yksinomaan etsiä – tai löytää – syrjäytymisvaarassa olevia nuoria eikä työtapo rajoitu yksilötyötä korostavaan poluttamiseen. Hahmotellessa löytävän nuorisotyön asemaa nuorisotyön kentällä onkin tärkeää päästä irti ongelmalähtöisestä ajattelusta. Löytävässä nuorisotyössä tavoitteena on tukea nuorten kasvua heille luontaisissa vapaa-ajan ympäristöissä ja toisaalta minimoida kasvua uhkaavia tekijöitä tuomalla turvallisia, nuorten asioista kiinnostuneita aikuisia heidän vapaa-ajanympäristöihinsä. Siksi työote voidaan omaksua myös perusnuorisotyöhön.

Nuorisotaloilta jalkautuminen kannattaa, sillä silloin nuorisotyöntekijät saavat laajempaa ajankohtaista katutason tietoa nuorten maailmasta ja nuoriin liittyvistä ilmiöistä. Nuorten pariin menemällä saa arvokasta tietoa esimerkiksi nuorten liikehinnasta yli kaupunginosa- ja kuntarajojen tai tiettyjen nuorisoryhmittymien suosimista kokoontumispaikoista. Toisaalta jalkautumalla voidaan saada vihiä esimerkiksi uuden päihteen ilmestymisestä nuorten keskuuteen tai huolestuttavien, mahdollisesti konflikteihin johtavien joukkokokoonnutumisten suunnittelusta. Ensikäden havaintojen myötä ilmiöön voidaan reagoida moniammatillisella yhteistyöllä nopeasti jo ennen kuin se ehtii paisua.

Usein löytävä nuorisotyö onkin niin sanottua perusnuorisotyötä, nuorisotalon sijaan toimintaympäristönä vain ovat julkiset ja puolijulkiset tilat. Samat nuoret voivat hyvinkin viettää aikaansa sekä paikallisella nuorisotalalla että läheisessä kaupakeskuksessa. Nuorisotyöntekijän onkin hyödyllistä jalkautua nuorisotalan ulkopuolelle, sillä usein niin saa tärkeää tietoa oman työnsä tueksi. Kohtaamisen lisäksi keskeisessä roolissa löytävässä nuorisotyössä onkin ennakointi eli aktiivinen hiljaisten signaalien havainnointi ja katutason tiedon vieminen oikeiden tahojen tietoon.

Löytävä nuorisotyö alan dikotomian purkajana?

Lukija voi kenties vielä tässä vaiheessa tuntea pientä hämmennystä siitä, miten löytävä nuorisotyö asettuu nuorisotyön kentälle. Osasyynä on se, että nuorisotyön kenttää on totuttu hahmottamaan jakamalla ala ryhmämuotoisia työtapoja suosivaan ennaltaehkäisevään ”perusnuorisotyöhön” ja yksilökeskeisiin käytänteisiin painottavaan korjaavaan ”erityisnuorisotyöhön”. Löytävä nuorisotyö ei yksiselitteisesti asetu kumpaankaan kategoriaan. Jaottelu onkin ongelmallinen muun muassa siksi, että se leimaa tietyt nuoret heikoiksi ja apua tarvitseviksi ja korostaa ongelmakeskeisyyttä. Jo yksilötyö itsessään on monella tapaa kiistanalainen nuorisotyön osa-alue. Yhtäältä sen merkitys on uudenlaisen etsivän nuorisotyön myötä kasvanut ja toisaalta sen katsotaan kuuluvan sosiaali- ja terveystoimen vastuualueelle ja vievän resursseja ryhmämuotoiselta perusnuorisotyöltä. (Gretschel, Junttila-Vitikka & Puuronen 2016.)

Anu Gretschel, Pirjo Junttila-Vitikka ja Anne Puuronen (etm.) kysyvät nuorisotoimialan määrittelyä ja arviointia erittelevässä julkaisussaan seuraavaa: mitä jos nuorisotalakin siirtyisi koulutoimen tapaan nuoria erottellevasta erityistyöstä kohti inklusiivista työtä? Tämä tarkoittaisi nuoria ja koko erottellevan rakenteen kyseenalaistamista, siihen liittyvien käsitteiden uudelleen määrittelyä sekä toiminnan kehittämistä kohti inklusiivisempia käytänteitä. Dikotomian purkaminen lähtee ajattelusta, jossa yksilökeskei-

set työtavat nähdään yhtä lailla nuorisotyön ytimeen kuuluvina perustointoina kuin ryhmämuotoisetkin, minkä seurauksena toimialan jakaminen erityis- ja perusnuorisotyöhön jää tarpeettomaksi.

Gretschel, Junttila-Vitikka ja Puuronen (emt.) suosittelevat myös siirtymistä ongelmakeskeisyydestä nuorten voimavaroja ja mahdollisuuksia korostavaan ajatteluun, jolloin käsitepari (ongelmien) ennaltaehkäisy ja korjaaminen voidaan haudata. Vastakkainasettelua synnyttävistä käsitepareista luopuminen ei tarkoita työmuotojen ja menetelmävalikon kapeuttamista vaan niiden soveltamista entistä monipuolisemmin ja entistä nuorilähtöisemmin. Tähän ajatukseen palataan oppaan luvussa *Siis perusnuorisotyötä vai erityisnuorisotyötä*.

Nuorten kohtaaminen

Löytävässä nuorisotyössä nuorten kohtaamista on jäsennelty puhumalla kivoista, hyvistä ja tärkeistä kohtaamisista. Jaottelu on ideaalityyppinen – sen on tarkoitus auttaa hahmottamaan työmuodon luonnetta. Todellisuus on aina jäsenyyksiä moninaisempi ja ihmisten asettaminen kategorioihin kaikkea muuta kuin ongelmatonta. Kunhan kategorisointeihin ei lukkiudu, ne kuitenkin auttavat asioiden hahmottamista. Tämän luokittelun onkin tarkoitus auttaa hahmottamaan, kuinka löytävällä nuorisotyöllä edistetään nuorten hyvinvointia ja toimijuutta yhteisissä tiloissa sekä toisaalta tarpeen vaatiessa puututaan ympäristössä havaittuihin nuorten kasvua uhkaaviin tekijöihin.

Kun puhutaan, että nuoria on kiva kohdata, tarkoitetaan tiivistetysti

- turvallisten aikuiskontaktien tuomista nuorten vapaa-ajan ympäristöihin. Nuoret kohdataan myönteisellä otteella, jolloin he tulevat huomioiduiksi yksilöinä ja saavat mahdollisuuden tulla kuulluiksi. Kohtaukset lisäävät luottamusta aikuisiin ja tarve hakea huomiota epäsuotuisilla keinoilla vähenee.
- hiljaisten signaalien havainnointia ja niistä tiedottamista matalalla kynnyksellä oikeille tahoille, kuten poliisille, paikalliselle nuorisotalolle tai nuoren perheelle.
- moniammatillista yhteistyötä esimerkiksi koulujen päättäjien, vapun ja muiden vastaavien ajankohtien tienoilla, jolloin nuoret kokoontuvat yhteen.

Hyvistä kohtaamisista puhutaan silloin

- kun havaitaan nuori tai nuorisoryhmittymä, joka oireilee esimerkiksi häiriökäyttäytymisellä tai muulla sellaisella käytöksellä, joka aiheuttaa huolta.
- kun havaitaan aikuisten osoittamaa huolestuttavaa kiinnostusta nuoria kohtaan, esimerkiksi päihteiden välitystä.
- kun on tarve arkista kohtaamista järeämpään puuttumiseen:
 - tarvittaessa konsultoidaan esimerkiksi lastensuojelua ja poliisia
 - tiivistetään yhteistyötä nuoren perheen ja lähiverkoston kanssa.

Tärkeästä kohtaamisesta puolestaan on kyse

- kun kohdataan nuori, jonka elämässä on vakavampia huolenaiheita.
- kun on syytä pidempiaikaiselle työskentelylle:
 - kartoitetaan yksilö- ja ryhmätyöskentelyn mahdollisuudet ja varmistetaan, että sellainenkin nuori sitoutuu, joka kiinnittyy heikosti muihin palveluihin.
 - tehdään tiivistä yhteistyötä nuoren perheen ja muiden merkittävien aikuisten, kuten valmentajien ja opettajien kanssa.

Lähteet

Arola, Heikki (2016): Helsingin seudulle nousee ennätyksellisen paljon kauppakeskuksia – riittääkö kaikille asiakkaita? Helsingin Sanomat 4.7.2016. Sähköisenä: <http://www.hs.fi/talous/art-2000002909101.html>, luettu 12.12.2016.

Autio, Minna (2005): Kuluttava nuoruus, kuluttava elämä? Tieto&Trendit 2005 (2), 43–46. Sähköisenä: http://tilastokeskus.fi/tup/tietotrendit/tt_02_05_kuluttava_nuoruus.html, luettu 25.1.2017.

Bamming, Ruth & Hilpinen, Merja (2016): Etsivä nuorisotyö 2015. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2016: 28. Opetus- ja kulttuuriministeriö ja Valtakunnallinen työpajayhdistys ry. Sähköisenä: <http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2016/liitteet/okm28.pdf?lang=fi>, luettu 12.12.2016.

Etsivä työ Euroopan syrjäytyneiden väestönosien parissa. Suuntaviivoja yhdenmukaisiin etsivän työn palveluihin (2007). Sähköisenä: http://toimipaikka.a-klinikka.fi/vinkki/sites/toimipaikka.a-klinikka.fi.vinkki/files/Etsiv%C3%A4ty%C3%B6%20Euroopan%20syrj%C3%A4ytyneiden%20v%C3%A4est%C3%B6nosien%20parissa_0.pdf, luettu 12.12.2016.

Gretschel, Anu; Junttila-Vitikka, Pirjo & Puuronen, Anne (2016): Suuntaviivoja nuorisotoimialan määrittelyyn ja arviointiin. Verkkojulkaisuja 96. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. Sähköisenä: http://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/suuntaviivoja_nuorisotoimialan_maarittelyyn_ja_arviointiin.pdf, luettu 22.1.2017.

Hakkarainen (2016): Kaupunkilaislasten reviirit kutistuivat pitkään, mutta suunta on nyt kääntynyt – ”Kännyköiden yleistymisen on iso muutos”. Helsingin sanomat 19.3.2016. Sähköisenä: <http://www.hs.fi/kaupunki/art-2000002891959.html>, luettu 12.12.2016.

Kaartinen-Koutaniemi, Jaakko (2012): Etsivässä työssä. Helsinki: LK-kirjat / Lasten Keskus.

Karsten, Lia & van Vliet, Willem (2006): Children in the city: reclaiming the street. Children, Youth and Environments 16 (1), 151–167.

Koskela, Hille (2009): Pelkokierre. Pelon politiikka, turvamarkkinat ja kamppailu kaupunkitilasta. Helsinki: Gaudeamus.

Kyttä, Marketta (2006): Environmental child-friendliness in the light of the Bullerby Model. Teoksessa Spencer, Christopher & Blades, Mark (toim.): Children and their Environments: Learning, Using and Designing spaces. Cambridge: Cambridge University Press, 141–158.

Männikkö Jaana (2011): Etsivän nuorisotyön pika-analyysi. Kaupunki-innovaatiot -hanke. Sähköisenä: <http://docplayer.fi/495655-Etsivan-nuorisotyon-ja-tyoootteen-pika-analyysi-kaupunki-innovaatiot-hanke-kesakuu-2011-jaana-mannikko.html>, luettu 13.12.2016.

Nuorisolaki 72/2006. Sähköisenä: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2006/20060072#a20.8.2010-693>, luettu 15.1.2017.

Nuorisolaki 1295/2016. Sähköisenä: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2006/20060072#a20.8.2010-693>, luettu 15.1.2017.

O’Brien, Margaret; Jones, Deborah; Sloan, David & Rustin, Michael (2000): Children’s Independent Spatial Mobility in the Urban Public Realm. Childhood 7 (3), 257–277.

Prezza, Miretta (2007): Children’s Independent Mobility: a Review of Recent Italian literature. Children, Youth and Environments 17 (4), 293–318.

Puuronen Anne (2014): Etsivän katse. Etsivä nuorisotyö ammattina ja ammattialan kehittäminen – näkökulmia käytännön työstä. Verkkojulkaisuja 70, Julkaisuja 144. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. Sähköisenä: http://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/etsivan_katse.pdf, luettu 25.1.2017.

Puusniekka, Riikka & Auruksenaho, Arto (2016): Suunnitelma etsivän nuorisotyön osaamiskeskukseen. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2016: 27. Sähköisenä: http://www.minedu.fi/OPM/Julkaisut/2016/etsivan_nuorisotyon.html?lang=fi, luettu 25.1.2017

Tani, Sirpa (2011): Oikeus oleskella? Hengailua kauppakeskuksen näkyvillä ja näkymättömillä rajoilla. Alue ja ympäristö 40 (2), 3–16. Sähköisenä: http://www.ays.fi/aluejaymparisto/pdf/aluejaymp_2011_2_s3-16.pdf, luettu 25.1.2017.

Tiainen, Antti (2008): Suomen vilkkain nuorisotalo sijaitsee Kampissa. Helsingin Sanomat 29.3.2008.

1. Tutkimuksellinen katsaus nuoruuteen ja nuorten ajanviettoon

Nuoriin kohdistuu paljon paineita ja odotuksia niin läheisten kuin yhteiskunnankin taholta. Nuorisotutkimuksessa on jäsennelty, että nuoret nähdään yhtäältä yhteiskunnallisten muutosten uhreina, toisaalta uhkana yhteiskunnan arvoille. Nuorten kautta käsitellään kansakunnan tulevaisuuteen liittyviä uhkia, ja pahimmillaan nuorille on julkisessa keskustelussa varattu paikka lähinnä kustannusvajeen umpeenkuorojina. Tästä näkökulmasta esimerkiksi syrjäytymisen ehkäisyyn pureutuvat toimenpiteet tähtäävät ennen kaikkea tulevien eläkkeiden maksajien, ei niinkään hyvän elämän turvaamiseen. Nuorisotutkijat ovat myös esittäneet lapset ja nuoret “kolonialisoituina ihmisinä”, joilla on vähän valtaa vaikuttaa siihen, millainen kuva heistä annetaan julkisuudessa. (Esim. Aaltonen 2011.)

Puhetapojen kriittinen tarkastelu on tärkeää, sillä tavat, joilla nuorista puhutaan vaikuttavat siihen, miten heitä kuunnellaan ja miten he asemoituvat sukupolvien välisissä suhteissa. Myös Löytävä nuorisotyö -hankkeen yhtenä tavoitteena onkin haastaa havaitut suuntaukset tarkastella nuorisoa lähinnä ongelmien kautta. Tutkimuksellisen katsauksen ensimmäisessä artikkelissa muun muassa lasten ja nuorten syrjäytymisen ehkäisyä tutkinut Tarja Tolonen johdattelee syvemmin tämän problematiikan pohdintaan.

Nuorisokuvien pohdinnasta siirrytään lasten ja nuorten arkiympäristöjen merkityksiä tutkineiden Sirpa Tanin ja Noora Pyyryn johdolla pohtimaan nuorten ajanviettoa julkisissa ja puolijulkisissa tiloissa. Se on teema, joka herättää aikuisissa varsin usein, jos ei negatiivista niin vähintäänkin varautunutta suhtautumista. Ei ole esimerkiksi tavatonta kuulla, että nuoret tuhlaavat aikaansa oleskellessaan. Jo sillä, millä sanoilla nuorten ajanviettoa kuvataan on merkitystä: aikuisten puheissa nuoret usein *norkoi-levat*, *maleksivat* ja *notkuvat*. Aikataulutetun arjen keskellä päämäärätön oleminen on kuitenkin jotain sellaista, josta aikuisetkin voisivat toisinaan ottaa mallia. Niin sanotun päämäärättömän vapaa-ajan merkitys nuoren elämänvaiheessa on myös suuri, sillä sen vietosta ja viettopaikoista nuori voi ainakin tiettyyn rajaan asti päättää itse. (Ks. esim. Soanjärvi 2011.)

Tani ja Pyyry käsittelevät artikkelissaan hengailun merkitystä sekä yleisemmin nuoria ja kaupunkitilaa. Nuorten oleilun tarkastelu kaup-

pakeskuksissa, joissa yksityisen ja julkisen tilan väliset rajat hämärtyvät on kiinnostavaa, sillä rajojen hämärtyessä hämärtyy myös se, kenellä on oikeus päättää, kuinka ja kuka kyseistä tilaa saa käyttää. Löytävässä nuorisotyössä yksi keskeinen ajatus onkin muistuttaa sekä keskuksessa työskenteleviä aikuisia että asiakkaita, että myös nuorilla on oikeus käyttää tiloja siinä missä aikuisillakin. Nuorilla on myös oikeus tulla kohdelluksi yksilöinä eikä vain ryhmänsä edustajana – jos yksi nuori töppää, ei ole oikeudenmukaista, että kaikki ikätoverit kärsivät siitä.

Lähteet

Aaltonen, Sanna (2011): Nuoruuden tutkimuksen menetelmät ja nuorisokuvat. Lapsuuden- ja nuorisotutkimuksen menetelmät -tutkijaseminaari 28.9.2011. Nuorisotutkimusseura ry, Lapsuudentutkimuksen seura sekä Helsingin yliopiston ja Suomen Akatemian Lapset kertovat hyvinvoinnistaan – lasten äänet kuuluville! -hanke. Esityksen materiaali sähköisenä: http://www.kommentti.fi/sites/default/files/Aaltonen_Nuoruuden%20tutkimuksen%20menetelm%C3%A4t%20ja%20nuorisokuvat.pdf, luettu 4.1.2017.

Soanjärvi, Katriina (2011): Mitä on ammatillinen nuorisotyö? Nuorisotyön villiä kenttää kesyttämässä. Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research 413. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Sähköisenä: <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/27118/9789513943370.pdf>, luettu 22.1.2017.

'ARVON MEKIN ANSAITSEMME...' Nuorten asemointi ja nuorisokuvat yhteiskunnallisessa keskustelussa

Tarja Tolonen

Lähtökohtani tälle artikkelilleni on, että nuoret ovat arvokas asia kansakunnalle. Toisaalta aikakautemme korostaa yksilöllisyyttä ja toisaalta nuoret nähdään monen yhteisön jäsenenä: ei vain perheiden jäsenenä ja tulevaisuutena, vaan koko kansan arvokkaana tulevaisuutena. Miellämme nuoret enemmän tai vähemmän täysivaltaisina tai mallikelpoisina *tulevina* kansalaisina – unohdamme toisinaan sen, että lapset ovat jo kansalaisia syntyessään. On kiinnostavaa miettiä, mihin nuorten yhteiskunnallinen arvo perustuu. Julkisesti ilmaistut nuoria koskevat arvostukset ja nuoriin liittyvä tunneilmasto selittää paljon vaikkapa erilaisista moraalista paniikeista, huolista ja odotuksista, joita nuorisoon kohdistuu. Tässä tekstissä nuoruutta kuvataan kulttuurisina kategorioina ja (mieli)kuvina ennemminkin kuin tiettyinä ikäkategoriaina: väitän, että teemme nuoria koskevia oletuksia ja päätöksiä näiden mielikuvien perusteella niin kasvattajina, opettajina kuin päättäjinä niin sanotun tiedolla hallitsemisen sijasta.

Julkiudessa toistuvasti esiintyviä nuorisokuvia on useanlaisia kauhistelevista ihannoiviin, ja näitä on tarkasteltu myös nuorisotutkimuksen piirissä (ks. myös Hoikkala 1989 ja Hoikkala 1993; Aapola 1999; Aaltonen ja Honkatukia 2002 sekä Aapola-Kari 2006). Toisinaan jotkut nuorisokuvista yltyvät moraalisen paniikin tasolle. Osa nuorisokuvista on jatkuvia, osa uusia ja muuttuvia ja joskus vanhaa toistavia, ja osa niistä kiinnittyy sukupolviin (ks. myös vaikeudesta määritellä sukupolvia, Purhonen 2007). On erilaisia tapoja kiinnittää nuorisokuvat ja nuorten arvostaminen kulttuuriimme. Osa nuorisokuvista kiinnittyy kulttuuriin järjestyksiin koskien sukupuolta, osa moralisoi ja arvottaa huomaamattaankin yhteiskuntaluokkaa, ja osa moralisoinnista ja huolesta kiinnittyy etnisiin suhteisiin.

Pitkään nuorisoalaa eri näkökulmista seuranneena näen, että yleisiä ja toistuvia nuorisokuvia on useita, ainakin seuraavia: kauhisteltu nuoruus, toiveiden nuoruus, vapautunut nuoruus, kapinallinen nuoruus, tuotetistettu ja populaarikulttuurinen nuoruus, pelätty ja uhkaava nuoruus, uhriutettu nuoruus, dynaaminen ja pysähtynyt nuoruus, leijuva nuoruus sekä viimeisenä tässä syrjäytynyt nuoruus. Tässä artikkelissa käsittelen

lyhyesti osaa näistä nuorisokuvista tarkemmin. Lista ei ole suinkaan täydellinen ja toivon että kriittinen lukija haastaa sen ja huomaa jotain uutta. Lukijana voitte miettiä, mitä omia mielikuvia nuorisosta teillä on ja miten ne vaikuttavat omaan työhönne. Samalla toivon, että herkistytte tarkastelemaan kriittisesti, mitä päivän mediaotsikot nuorisosta kertovat ja millaisia mielikuvia nuorista ja eri nuorisoryhmistä ne vahvistavat.

Hyvä ja paha nuoruus

Nuoruus herättää mielikuvana monenlaisia tuntemuksia aikuisissa ja harvoin jättää ketään kylmäksi. Hätää herättävä ja *kauhisteltu nuoruus* moraalisine paniikkeineen on ehkä tutuin mielikuva: nuoriso kun ei tee asioita samalla tavoin kuin itse teimme, tai sitten he tekevät juuri kuin meidän sukupolvemme teki mutta olemme unohtaneet kyseiset teot. Jos laskisimme iltapäivälehdistön ansaitsemat tulot yhteen kauhistellun nuoruuden mielikuvilla, rahaa kirstuun on varmasti kolahtanut paljon ja siinä mielessä tämä on kansantaloudellisesti tärkeä mielikuva (ks. myös Hoikkala 1989). Tämä kauhisteltu nuoruus on asenteena kenties pisimpään kestänyt moraalinen oletamus: nuoret ravistelevat niitä moraalisia käytäntöjä, jotka on katsottu sopiviksi – edellisen sukupolven näkökulmasta. Unohdamme senkin, että lähes koskaan seuraava sukupolvi ei tee asioita samalla tavoin kuin edellinen. Poikkeuksen tekee ennakkoluuloton sosiologi Klaus Mäkelä, joka on sanonut että seuraava sukupolvi tekee asiat aina edellistä paremmin ja kauniimmin (Klaus Mäkelän luento Helsingin yliopistolla sosiologiassa 1990-luvulla).

Tästä paremmin tekemisestä voidaan siirtyä *toiveiden nuoruuteen* tai idealisoituun nuoruuteen. Tätä kuvaa edustavat kansakunnan toivot ja usein menestyvät ja menestyneet nuoret, esimerkiksi kevään ylioppilaat tai nuoret yrittäjät, joista kirjoitetaan mediassa (ks. esim. IS 24.4.2016 sekä Aapola-Kari 2006). Toiveikkaasti ajatellaan, että nuoret muodostavat tulevaisuuden Suomen ja koulutusjärjestelmä tuottaa heistä hyviä kansalaisia. Kansalaisajattelun lisäksi tähän toiveiden nuoruuteen heijastetaan halumme olla ikuisesti nuoria tai ainakin nuorekkaita (tutkijoita, nuorisotyöntekijöitä, vanhempia) ja myös työmarkkinoilla uutta keksiviä ja dynaamisesti ajattelevia työntekijöitä. Toiveiden nuori on mielikuvissamme hyvin koulutettu, kilpailuissa pärjännyt ja kekseliäs: ties mitä nuoret kirjailijat ja teekkarit taas keksivätäkään. Tämän voisi nähdä myös keskiluokkaisena nuorisokuvana: nuori on ihan itsekseen menestynyt lahjakas ja vain sopivasti angstinen nuori, ja suurin hankaluus elämäkullussa on päättää mihin opintoihin hakea tai minkä opiskelupaikan ottaa vastaan.

Koulutuksen lisäksi toiveiden nuoruuskuvaan yltävät myös jääkiekkoleijonat, erityisesti miehet. Vastikään 18- ja 20-vuotiaat muodostivat oman juhlitun supersankariryhmänsä idealisoidusta nuoruudesta kansakunnan toivoina (esim. IS 25.4.2016). Tähän idealisoituun nuorisokuvaan voidaan liittää myös kuva *aktiivisesta kansalaisesta* ja *toiminnallisesta nuoruudesta*. Kuvaan voi liittää myös nuorten vapaa-ajan käytön kuvaukset skeittaamisineen, partioineen, urheilu-urineen ja muine aktiivisine harrastuksineen 'vapaan' hengaamisen tai 'lorvimisen' sijaan (ks. Tolonen 2013).

Myös tuotteistettu nuoruus puhuttaa ja on puhuttu populaarikulttuurin noususta (ks. Hebdige 1979). Tähän *tuotteistettuun nuoruuteen* liittyy toisaalta kulttuuria uusivia näkymiä, toisaalta kuluttamiseen liittyviä huolia. Halpatuotannon myötä muodin kulutus on muuttunut ja nuorisotyylit monimuotoistuneet – hintojen halpenemisen myötä tyyleillä leikittely tuli ikään kuin kaikkien ulottuville. Enää ei synny kiihkeitä otsikoita siitä, kuinka nuoret tappelevat tyyliseikoista, kuten vaikka Teddyt ja Punkkarit aikoinaan (ks. Heiskanen & Mitchell 1985). Nuoriso näyttäytyy eneminkin mainostamassa erilaisia tyylejä, niitä mielellään rikkoen ja uusia merkityksiä luoden. Nämä mielikuvat nuorisosta ovat usein positiivisia, lukuun ottamatta toisinaan esiin nousevia äänenpainoja liiallisesta kuluttamisesta tai nuorten välisestä taloudellisesta epätasa-arvosta ja mahdollisuudesta kuluttamiseen. Niin ikään nuorten velkaantuminen saattaa nousta ongelmana esiin liiallisen kuluttamisen jatkona. Tässä nuorten väliset erot ja huolet viittaavat materiaaliseen eriarvoistumiseen, joka Suomessa on ollut jyrkässä nousussa parina viime vuosikymmenenä.

Uhkaava nuoruus tuo mieleen kadun ja julkiset tilat. Järjestystä uhkaava nuoruus on muoto kauhistellusta nuorisosta ja se liittyy kaikenlaisten uusien asioiden kohtaamiseen, tästä esimerkkinä punkkarit tai hevarit ja heidän päivittelynsä kadulla. Niinkään itsenäisyyspäiväjuhlia häiritsevät Kiakkovieraat, anarkistit tai luonnonsuojelijat – esimerkiksi taannoiset eläinaktivistit, jotka vapauttivat kettutarhojen kettuja voidaan nähdä tässä radikaalissa sarjassa. Myös tunnepitoiset keskustelut maahanmuuttajanuorista uhkana kuuluu tähän keskustelugenreen. Tässä lajityypissä harvoin puhutaan niin sanotuista 'tavallisista', keskiluokkaisista, 'kunnollisista' nuorista, elleivät he kuulu johonkin edellä mainituista radikaaleista ryhmistä. Uhkaava nuoruus ei ole menestyksen kategoria vaan nämä nuoret ovat väärässä (julkisessa) paikassa väärään aikaan ja uhkaavat mielikuvaa hyvästä kansalaisesta tai kansakunnan toivosta (ks. myös Tolonen 2016, tulossa; myös Tani 2011 ja Pyyry 2015).

Uhkakuvan toinen puoli on nähdä nuoret *uhreina*, esimerkiksi sympaatitiset tarinat ja kuvat nuorista koulukiusaamisen tai rikoksen kohteena

tai sairaudesta kärsivät tai eri tavoin kaltoin kohdellut nuoret kuuluvat tähän genreen. Samoin esimerkiksi maahanmuuttajatytöt perheidensä tai kulttuurinsa ansassa ovat osa tätä mielikuvastoa (ks. Honkasalo 2011). Sen sijaan esimerkiksi nuoret koulukiusaajat, rikoksentekijät tai päihhteitä käyttävät nuoret nähdään ongelmanuorina mutta harvemmin tämän uhrikuvaston kautta, vaikka 'tosielämässä' esimerkiksi koulukiusaamiseen toisinaan liittyy sekä kiusaajana että kohteena oleminen.

Yksi nuorisokuvasto liittyy pysähtymiseen ja dynaamisuuteen. *Pysähtynyt nuoruus* liittyy toisinaan elämäntilanteeseen toimintaan esimerkiksi työn tai koulutuksen suhteen heillä on 'pause päällä' (Kojo 2012). Pysähtyminen saattaa liittyä myös paikallisuuteen: jotkut nuoret ilmaisevat, että paikkakunnalta lähteminen nähdään elämässä eteenpäin menemisenä ja muualla kouluttautumisena, jääminen puolestaan sosiaalisena jämähtämisena (Ollila 2008; Tolonen 2005). Imagollisesti tämä liitetään helpommin pieneen kuin suureen paikkakuntaan (ks. kritiikkiä myös Armila ym. 2016). *Dynaaminen nuoruus* taas kuvastaa ylipäätään kaikenlaista muovautuvuutta niin ruumiillisuuteen, tilallisuuteen, tyyliin tai koulutukseen liittyen tai sitten ylipäätään matkustamiseen ja maailmanvalloittamiseen, joka jälkimmäinen voidaan nähdä myös *globaalina nuoruutena*.

Yksi pysähtyneisyyden ja uhkakuvan risteytys on kuva syrjäytyneestä nuoresta. Mielikuva *syrjäytyneestä nuoruudesta* yksilöityy ja henkilöityy helposti, niin virkamiesten ja -naisten, kriittisten tutkijoiden kuin toimittajienkin puheissa ja teksteissä. Helposti unohtuu, että yhteiskunta ja nuorten kiinnittyminen siihen tapahtuu suhteiden kautta. Jorma Sipilän (1985) mukaan syrjäytymisellä tarkoitetaan yksilön ja yhteiskunnan välisten siteiden heikkenemistä. Tuula Helneen mukaan syrjäytyminen tai marginalisoituminen ovatkin tärkeitä kategorioita toiseuden tunnistamisessa ja hallinnoimisessa: on tärkeää nähdä, miltä syrjäytynyt näyttää ja miten saadaan takaisin yhteiskuntaan. Helneen mukaan 'syrjäytymisdiskurssilla pyritään rakentamaan yhteisyyttä, moraalia ja normaliteettia, kenties kansakuntaakin' (Helne 2002).

On siis tärkeää, miten syrjäytymisen mielikuvia tuotetaan ja puretaan: pyritäänkö luomaan vastakkainasetteluja vai ottamaan erilaiset ryhmät mukaan yhteiskuntaan? Nähdäänkö nuorten syrjäytyminen prosessina ja suhteena vai henkilöidäänkö se? Nuorten syrjäytymiskeskustelulla ja mielikuvilla on siten erittäin suuret väestöpoliittiset ja tuotannolliset perusteet ja paineet. Näenkin, että sen sijaan, että tuotetaan henkilöityjä kuvia nuorista syrjäytyneistä yksilöistä, pitäisi ymmärtää suurempaa kuvaa eri tavoin syrjäyttävistä instituutioista (ks. myös Souto 2014; Määttä & Määttä 2015).

Leijuva nuoruus on juuri keksimäni mielikuva sille, että nuoret toiminnallaan kyseenalaistavat paikallaolonsa: jokainen vanhempi, opettaja tai nuorisotyöntekijä tietää, miltä tuntuu yrittää saada kontaktia (teko)älypuhelintaan tuijottavaan teiniin joko samassa tilassa tai toisaalta puhelimitse – puhelimeenhan ei aina välttämättä vastata vaikka se olisi kädessä. Titus Hjelm, Minttu Tikka, Leena Suurpää ja Johanna Sumiala (2014) ovat nimittäneet tämantapaista nuorten uutta tapaa olla läsnä katupolitiikaksi mediakaupungissa. Tämä eroaa katu-uskottavasta kaupunkikansalaisesta (Gordon 2007) siten, että nuoret ovat monitahoisesti läsnä monessa tilassa samaan aikaan, niin kaupungilla hengaillessaan ja samaan aikaan somessa roikkuessaan – mediasta tulee siis ikään kuin osa julkista katu-tilaa. Nimitän tätä välitilaa leijumiseksi, koska se voidaan nähdä toisaalta poliittisesti herkkänä ja nopeana toimijuutena, toisaalta hieman hajamielisenä läsnäolona, jossa tila ja sosiaalisuus sekoittuvat toisiinsa (Massey 2005).

Lopuksi

Tässä artikkelissa olen pyrkinyt tuomaan esiin erilaisia arvo- ja tunnepitoisia mielikuvia nuorisosta, jotka vaikuttavat niin kulttuurisiin käsityksiimme normatiivisesta kansalaisesta kasvamisesta kuin taustalla päätöksenteon koneistoihin. Lisäksi mielikuvat nuorisosta määrittävät heidän arvoaan yhteiskunnan silmissä. Nämä erilaiset käsitykset nuorisosta löytyvät lehtien ja muun median lisäksi erilaisista lapsi- ja nuorisopoliittisista toimenpiteistä ja kehittämisohjelmista. Olen halunnut tuoda esiin osan nuorisokuvien moninaisuudesta, varmasti erilaisia mielikuvia löytyisi paljon lisääkin.

Nuorisokuvien suhteellistaminen nostaa peilin meidän aikuisväestön silmien eteen ja joudumme ehkä hetken kauemmin miettimään, miten toimimme nuorten kanssa. Samalla voi miettiä mihin käsityksiin, arvoihin ja tunteisiin toimintamme perustuu. Mikään yllä oleva nuorisokuva ei ole täysin ongelmallinen tai ongelmaton, mutta näiden käsitysten avulla sijoitamme nuoret joihinkin kategorioihin, luomme heille arvons kansalaisina ja toimimme heidän kanssaan niitä käsityksiä vahvistaen – tai hahmotessamme näitä erilaisia ymmärryksen kehiä murtaen. Aloitin nuorisoa koskevasta mielikuvasta ja pohdin miten ne peilaavat yhteiskuntaa ja aikakausia, ja päädyin lopussa tuomaan esiin nuorten näkökulmasta asetettuja mielikuvia yhteiskunnan instituutioille.

Syrjäytyminen nähdään helposti yksilöllisenä ongelmana, vaikka kiinnittyminen yhteiskuntaan tapahtuu aina suhteiden kautta.

Lähteet

Aaltonen, Sanna & Honkatukia Päivi (2002): Johdanto. Teoksessa Aaltonen, Sanna & Honkatukia, Päivi (toim.): Tulkintoja tytöistä. Tietolipas 187. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 8–9.

Aapola, Sinikka (1999): Murrosikä ja sukupuoli. Julkiset ja yksityiset ikämäärittelyt. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Aapola-Kari, Sinikka (2006): Nuoret sankarit ja sankarittaret? Menestyneet nuoret median valokielassa. Teoksessa Wilska, Terhi-Anna & Lähteenmaa, Jaana (toim.): Kultainen nuoruus. Kurkistuksia nuorten hyvinvointiin ja sen tutkimiseen. Verkkojulkaisusarja. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, 7–27. Sähköisenä: <http://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/kultainennuoruus.pdf>, luettu 25.4.2016.

Armila, Päivi; Halonen, Terhi & Käyhkö, Mari (toim.) (2016): Reunamerkit ja Hylkysyrjästä. Nuorten elämänraameja ja tulevaisuudenkuvia harvaanasutulla maaseudulla. Julkaisuja 178. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura.

Gordon, Tuula (2007): Urban Citizenship. Teoksessa Pink, W.T. & and Noblit, G.W. (toim.): International Handbook of Urban Education. Dordrecht: Springer, 447–462.

Hebdige, Dick (1979): Subculture: the meaning of style. London, New York: Routledge.

Heiskanen, Ilkka & Mitchell Ritva (1985): Lättähatuista punkkareihin: suomalaisen valtakulttuurin ja nuorisokulttuurin kohtaamisen kolme vuosikymmentä. Helsinki: Otava.

Helne, Tuula (2002): Syrjäytymisen yhteiskunta. Tutkimuksia 123. Helsinki: Stakes.

Hjelm, Titus; Tikka, Minttu; Suurpää Leena & Sumiala, Johanna (2014): Nuorten arkiset katupolitiikat mediakaupungissa. Avauksia kaupunkitilan rajojen etnografiseen tutkimukseen. Media & Viestintä 37 (1), 48–61.

Hoikkala, Tommi (1989): Nuorisokulttuurista kulttuuriseen nuoruuteen. Helsinki: Gaudeamus.

Hoikkala, Tommi (1993): Katoaako kasvatus, himmeneekö aikuisuus. Helsinki: Gaudeamus.

Honkasalo, Veronika (2011): Tyttöjen kesken. Monikulttuurisuus ja sukupuolten tasa-arvo nuorisotyössä. Julkaisu 109. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura.

Ilta Sanomat (24.4.2016): Nuoret yrittäjät. Sähköisenä: <http://www.iltasanomat.fi/tyoelama/art-2000001165173.html>, luettu 25.4.2016.

Ilta Sanomat (25.4.2016): Nuoret jääkiekkoilijat. Sähköisenä: <http://www.iltasanomat.fi/mmkiekko/art-2000001165851.html>, luettu 25.4.2016.

Kojo, Marjaana (2012): Pause päällä. Työn ja koulutuksen ulkopuoliset jaksot nuorten elämänsä. Janus, Vol 20 (2), 94–110.

Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelma 2012–2015. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö. Sähköisenä: <http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2012/liitteet/OKM06.pdf?lang=fi>, luettu 6.6.2016.

Massey, Doreen (2005): For space. London: Sage.

Määttä, Mirja & Määttä, Anne (2015): Parempia ratkaisuja koulutuksen ja työn ulkopuolella olevien nuorten tukemiseen. Valtion selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 16/2015. Sähköisenä: http://vnk.fi/documents/10616/1456483/VNK+16_2015.pdf/2efb35eb-0f6e-4428-93bf-5998df7d983d, luettu 6.6.2016.

Ollila, Anne K (2008): Kerrottu tulevaisuus: alueet ja nuoret, menestys ja marginaalit. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus.

Purhonen, Semi (2007): Sukupolvien ongelma. Tutkielmia sukupolven käsitteestä, sukupolvitietoisuudesta ja suurista ikäluokista. Sosiologian laitoksen tutkimuksia 251. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Pyry, Noora (2015): Hanging out with young people, urban spaces and ideas. Openings to dwelling, participation and thinking. Department of Teacher Education, Research report 374. Helsinki: University of Helsinki.

Sipilä, Jorma (1985): Sosiaalipolitiikan tulevaisuus. Helsinki: Tammi.

Souto, Anne-Mari (2014): Ohitettu nuoruus? Aikuismainen työelämäkykyisyys ja ammatillinen koulutus. Teoksessa Gretschel, Anu; Paakkunainen, Kari; Souto, Anne-Mari & Suurpää, Leena (toim.): Nuorisotakuun arki ja politiikka. Julkaisuja 150. Verkkojulkaisuja 76. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, 158–161. Sähköisenä: http://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/nuorisotakuun_arki_ja_politiikka.pdf, luettu 27.1.2017.

Tani, Sirpa (2011): Oikeus oleskella? Hengailua kauppakeskuksen näkyvillä ja näkymättömillä rajoilla. Alue ja ympäristö, vol. 40 (2), 3–16.

Tolonen, Tarja (2005): Locality and gendered capitals of working-class youth. Young, Vol. 13 (4), 343–361.

Tolonen, Tarja (2013): Youth cultures, lifestyles and social class in Finnish contexts. Young, Vol. 21 (1), 55–75.

Tolonen, Tarja (2016, tulossa): Young people in public spaces – intertwining of social class, gender and ethnicity, hyväksytty käsikirjoitus teokseen International Handbook of Urban Education, Skandinavian osuuden toimittajat Elisabet Örn & Gaby Weiner.

Nuorten hengailu julkisessa kaupunkitilassa

Sirpa Tani & Noora Pyyry

Suuri osa nuorten ajasta kuluu kodin ja koulun piirissä. Kotona nuorella saattaa olla oma tai sisarusten kanssa jaettu huone, jonka sisustukseen hän voi yleensä vaikuttaa, mutta muuten nuorella on useimmiten hyvin vähän sananvaltaa siihen, mil-laisessa kodissa tai ympäristössä hän asuu (Rautio ym. 2015). Koulussa nuorten vaikutusmahdollisuudet ovat vielä tiukemmin rajalliset koulun virallisen ja epävirallisen opetussuunnitelman sekä aikataulurytmien puit-teissa. Kodin ja koulun kaltaisten instituutioiden ulkopuolelle jää nuorten niin sanottu vapaa-aika. ”Niin sanottu” siinä mielessä, että yhä useammin nuorten koulupäivän jälkeinen aika on aikataulutettu harrastusten vuoksi, eikä täysin vapaata, etukäteen ohjelmoimatonta ja suunnitelmattonta aikaa monilla nuorilla juurikaan ole. Tätä taustaa vasten onkin mielenkiintoista pohtia sitä, mitä merkitystä oleskelulla ilman etukäteissuunnitelmia on nuorille. Miksi monet heistä viettävät aikaansa, eli hengailevat, mielellään kavereidensa kanssa? Miten aikuiset suhtautuvat hengaileviin nuoriin? Näitä kysymyksiä tarkastelemme tässä artikkelissa.

Miksi nuoret hengailevat?

Hengailulla tarkoitetaan nuorten oleskelua ilman tarkkoja etukäteissuun-nitelmia tai aikatauluja. Hengailla voi toki missä vain, mutta tässä kir-joituksessa keskitymme tarkastelemaan nuorten oleskelemista julkisissa ja puolijulkisissa tiloissa, kodin, koulun ja muiden instituutioiden kuten nuorisotilojen, ulkopuolella.

Hengailu on nuorille tärkeää, usein päämäärättömältä vaikuttavaa ajan-viettoa kavereiden kanssa. Aiemmassa tutkimuksessa nuorilta kysyttiin syitä heidän hengailuunsa kauppakeskuksessa ja sen ympäristössä (Tani 2015)⁴. Osa nuorista perusteli hengailuaan nimenomaan sen tarjoaman *vapauden* näkökulmasta:

4. Artikkelimme haastattelut toteutettiin Helsingin keskustassa sijaitsevassa Kampin keskuksessa ja sen lähiympäristössä hengailevien nuorten kanssa. Tutkimuksen tuloksista on raportoitu aikaisemmin (Tani 2015), mutta tässä julkaistavia sitaatteja ei ole julkaistu aiemmin muualla.

No koska ei jaksa olla himassa --- koska siel on ne säännöt ja nää...

Ja et me ollaan nyt kerranki jossakin paikas vapaasti...

Sit se toinen kokoontumispaikka ois se koulu mut koulul nyt ollaan --- me ollaan siel pakosta.

Monissa tutkimuksissa on osoitettu, että lasten ja nuorten itsenäisen liik-kumisen reviirit ovat supistuneet useimmissa länsimaissa viime vuosikym-menten kuluessa (esim. O'Brien ym. 2000; Karsten 2005; Prezsa 2007). Suomessa tämä liikkumisvapautta rajoittava kehitys on ollut monia muita maita hitaampaa, mutta samansuuntainen ilmiö on havaittu myös meillä (Kyttä 2004). Osittain tähän on vaikuttanut lasten lisääntynyt osallistumi-nen organisoituun harrastustoimintaan, mikä on tiukentanut aikatauluja perheiden arjessa. Kun harrastuspaikat sijaitsevat usein kaukana kotoa, on tavallista, että vanhemmat kuljettavat lapsiaan harrastuspaikkojen ja kodin välillä. Näin on syntynyt niin sanottu takapenkisukupolvi, jonka suhde lähiympäristöön on pitkälti määrittynyt auton siviikkunoiden kautta aukeavina näkyminä (Karsten 2005). Kodin ympäristö saattaa olla tuttu, samoin harrastuspaikka, mutta lapsen itsenäisen liikkumisen alue jää hel-posti kapeaksi.

Teini-ikäisten nuorten itsenäinen liikkuminen on Suomessa vielä suhteel-lisen vapaata lukuun ottamatta harrastusten viemää aikaa. Usein kuitenkin nuorten oleskelu julkisessa kaupunkitilassa herättää aikuisissa vastustusta. Onkin todettu, että aikuisten asennoituminen nuoriin on usein hyvin kak-sijakoista: toisaalta nuoria ja erityisesti lapsia saatetaan pitää haavoittuvina ja suojelua tarvitsevinä ”enkeleinä”, toisaalta taas huolta aiheuttavina ja yleisiä sääntöjä rikkovina ”paholaisina”, joiden toimia täytyy valvoa ja jotka usein ansaitsevat tulla rangaistuiksi (esim. Malone 2002; Valentine 2004). Nuoret herättävätkin aikuisissa usein niin sanottua moraalista paniikkia (ks. Cohen 1972/1980; Thompson 1998), jota media herkästi ruokkii ja uusintaa. Tämä aiheuttaa usein tarpeetonta huolta.

Yleisessä puheessa saatetaan korostaa sitä, kuinka nuorten tulisi käyttää vapaa-aikansa kehittäviin harrastuksiin, ja siksi hengailuun suhtaudutaan usein negatiivisesti tai vähintäänkin varauksellisesti; koetaan, että nuoret ”tuhlaavat” aikaansa oleskellessaan. Tätä ajatusta haluamme kyseenalaistaa tässä kirjoituksessa. Tuomme esiin syitä, miksi nuoret (kuten myöskin aikuiset) tarvitsevat aikaa, jolloin on mahdollista ”olla vaan”.

Vapauden lisäksi nuoret perustelevat hengailuaan usein sen sosiaalisen aspektin kautta. Sosiaalisuus onkin tärkeä hengailun ominaisuus aikatau-

luttomuuden ja vapauden rinnalla:

Se on ihan kivaa olla ain kavereiden kans ja vaan olla --- ettei oo mitään kummallisempaa tekemistä.

Totta kai se on kiva kun näkee kavereita ja saa seuraa ja sit kun on porukoita, niin yleensä ne porukat on tullu just siitä, et on jotain yhteisiä asioita...

Tääl on mahdollisuus olla kavereiden kans ja viettää aikaa, viettää mukava päivä.

Monilla nuorilla on erilaisia kaveripiirejä: joitakin kavereita tavataan koulussa, toisia harrastuksissa ja kolmansia hengaillessa. Esimerkiksi pääkaupunkiseudulla kauppakeskuksissa kokoontuvien hengailijoiden porukat muodostuvat usein eri puolilta kaupunkia tai kauempaakin paikalle tulevista nuorista, jotka ovat tutustuneet toisiinsa joko yhteisten kavereiden tai hengailupaikan yhdistäminä. Monille heistä hengaillessa syntyneet kaverisuhteet saattavat olla ohimeneviä tuttavuuksia, kun toisille hengailu puolestaan jäsentyy hyvien ystävien kanssa tapahtuvaksi ajanvietoksi. Oleellista heille kaikille kuitenkin on yhdessäolo toisten nuorten kanssa.

Hengailuun liittyy pyrkimys olla ikään kuin näyttämöllä, josta käsin voi katsella toisia ja samalla olla muiden katseiden kohteina (kuva 1). Tämän vuoksi hengailu sijoittuu useimmiten sellaisiin paikkoihin, joissa liikkuu paljon ihmisiä (toisia nuoria) ja joissa ympäristö tarjoaa mahdollisuuden satunnaisiin kohtaamisiin. Tällaisia paikkoja ovat torit, asemat, lähiöiden ostoskeskukset, pienten kaupunkien keskustakorttelit sekä suuret kauppakeskukset. Myös monet julkisen liikenteen solmukohdat, kuten Kamppi tai Sörnäinen Helsingissä, ovat tärkeitä hengailukeskittymiä. Nuorille julkisten kulkuvälineiden käyttömahdollisuus on tärkeää, ja niinpä esimerkiksi bussi-, juna- ja metroasemat ovat monissa paikoissa muodostuneet suosituiksi oleskelupaikoiksi.

... ku tää on sillee keskel kaupunkia ja tänne on niin helppo päästä, ja tapaa kaikkii kavereit ni sitte, ku tääl on tavallaan kaikki.

Nuoret muokkaavat hengaillessaan identiteettiään: käsitystään itsestään yksilöinä ja osana muiden nuorten ryhmää. Samalla he luovat suhdetta kotikaupunkiinsa, ja laajentavat reviiriään kodin ja koulun ulkopuolelle ilman jatkuvaa vanhempien tai opettajien valvontaa. Näin he ottavat ympäröivää tilaa haltuunsa ja testaavat tapoja, joilla he voivat käyttää tilaa omiin tarkoituksiinsa. Näytteillä olon rinnalla hengailuun sisältyykin

myös tarve olla kuvitteellisen näyttämön takana, piilossa toisten – etenkin aikuisten – katseilta. Monet julkisissa tiloissa aikaansa viettävät nuoret kokevat ympäristön anonyymisyyden positiivisesti: he ovat ikään kuin ”ei-kenenkään-maalla” hengaillessaan kaupungilla.

Hengailu on luovaa leikkiä kaupungin kanssa

Nuorten arkiset olemisen tavat ovat rutiininomaisia ja hetkellisiä, ja jäävät siksi usein huomaamatta. Nuorten hengailua kaupungilla määrittää merkityksellisten suhteiden luominen urbaanin ympäristön sosiaalisiin ja materiaalsiin ulottuvuuksiin. Kaupunki ei pysyttele ainoastaan tapahtumapaikkana, näyttämönä, jossa hengailaan, vaan se on aktiivisesti vuorovaikutuksessa nuorten kanssa. Samalla tavalla nuorten suhde muihin ihmisiin muodostuu jatkuvasti liikkeessä olevana vuorovaikutuksena, saman tilan jakamisena ja sitä kautta sosiaalisen – ja myös fyysisen – tilan rakentamisena ja muokkaamisena. Hengaillessa oleminen on ”kevyttä” ja suunnittelematonta, ja siksi se mahdollistaa avoimuuden uudelle. Hengaillessa nuorilla on aikaa ja tilaa haltioitua tavallisesta: nähdä joka-päiväiset rutiinit ja tilat uusin silmin. Tavat, joilla nuoret hengaillessaan leikkivät kaupungin kanssa, ovat kehkeytyviä: ne muotoutuvat hetkissä

Kuva 1. Nuoret hengaillevat mielellään paikoissa, joissa he voivat katsella muita ja samalla olla muiden katseiden kohteina. (Narinkkatori, Helsinki. Kuvaaja: Jade)

yllätysten ja merkityksellisen olemisen kautta – niitä ei voida suunnitella etukäteen. Leikillä emme tässä tarkoita niinkään ulkoapäin havaittavia tapoja toimia, vaan enemmänkin tapaa olla maailmassa ilman selkeää tavoitetta. Oleminen on tärkeää sinänsä. Hengailuun liittyy niin sanottu vakava leikillisuus. Se tarkoittaa leikinomaista toimintaa, jonka nuori kokee tärkeäksi, vaikka jonkun toisen mielestä se saattaa vaikuttaa pelkältä hassuttelulta, jopa turhulta. Hengailuun liittyy usein myös strateginen suunnittelemattomuus, joka tarkoittaa nuorten tapaa ”alisuunnitella” tekemisiään tai ajankäyttöään. Nuoret jättävät asioita mielellään sattuman varaan, ja siksi he pystyvät hengaillessaan tarttumaan hetkessä kehkeytyviin uusiin mahdollisuuksiin.

Lukemalla kaupunkia luovasti nuoret oppivat katuälykkäiksi ja samalla he muokkaavat kaupunkitilaa. Leikkisällä oleskelulla nuoret vaikuttavat paikkojen ilmapiiriin ja rakentavat kaupungille väliaikaisia omaehtoisen olemisen ”hengailukoteja” (Pyry 2016). Julkista tilaa otetaan omaksi, se siis asutaan kodiksi. Kodiksi asumisella tarkoitamme sitä, että kun paikoista tulee merkityksellisiä ja niitä otetaan omaksi, myös suhde niihin syvenee. Kotia eivät siis tee seinät, vaan mielekäs oleminen: hengailu kavereiden kanssa. Leikillinen ja kiireetön oleskelu, vaikka sitten kauppakeskuksessa, syventää nuorten suhdetta maailmaan (Pyry 2015). Samalla se on aktiivista osallistumista yhteiskuntaan.

Hengailu ja kaupunkitilan julkisuus

Puhumme tässä luvussa hengailun maantieteestä, eli siitä, millaisia mahdollisuuksia julkinen kaupunkitila tarjoaa hengaileville nuorille. Ymmärrämme julkisen tilan käsitteen laajasti: se kattaa tarkastelussamme myös usein yksityisinä pidettyjä kaupunkitiloja, joita niiden yksityistämistuksesta huolimatta käytetään julkisten tilojen tavoin. Nykykaupungeissa onkin vaikea vetää selkeää rajaa julkisen ja yksityisen tilan välille. Monissa maissa puistot, aukiot ja muut julkiselta vaikuttavat kaupunkitilat ovat yksityisten yritysten tai yhteisöjen omistamia, mikä tarkoittaa sitä, että niillä on oikeus säädellä näiden tilojen käyttöä: esimerkiksi kieltotaulujen avulla voidaan sulkea tiettyjä, ei-toivottuja ihmisryhmiä tai toimintoja ulos (kuva 2). Meillä Suomessa tämä kehitys ei ole yhtä pitkällä kuin esimerkiksi Yhdysvalloissa, mutta jonkin verran julkisen ja yksityisen tilojen rajaa on meilläkin hämärretty. Esimerkkinä tästä on Helsingin Itäkeskuksessa sijaitsevan Tallinnanaukion valvonnan siirtäminen poliisilta yksityisen vartiointiliikkeen vastuulle. Näin on tehty siitä huolimatta, että kyseessä on julkinen kaupunkitila. Näin vartiointiliike voi säädellä sitä, millaiset ihmiset ovat tervetulleita aukiolle ja ketkä joutuvat helposti hädetyiksi.

Kuva 2. Kieltotauluilla säädelään usein sitä, miten kaupunkien puistoja ja muita julkisen tilan kaltaisia alueita saa käyttää. (San Francisco, Yhdysvallat. Kuvaaja: NP)

Kauppakeskuksista on tullut suosittuja hengailun tiloja monesta syystä. Ensinnäkin ne sijaitsevat usein keskeisellä paikalla, joten niiden saavutettavuus on hyvä. Toiseksi ne tarjoavat turvallisen ympäristön, jossa nuoret ovat – vaikkakin omien vanhempiensa ja opettajiensa katseilta suojassa, kuten aiemmin totesimme – kuitenkin muiden aikuisten ja valvontakameroiden valvonnan alaisina. Kolmanneksi kauppakeskukset ovat tärkeitä hengailun ympäristöjä Suomessa erityisesti talviaikaan, jolloin suojaista sisätila tarjoaa miellyttävän mahdollisuuden oleskeluun suurenkin joukon kesken. Osalle nuorista tilan kaupallisuus saattaa myös toimia houkuttimena. Tämä onkin huomattu kauppakeskuksissa, joissa pyritään yhä useammin ottamaan huomioon myös nuoriso yhtenä potentiaalisena kuluttajaryhmänä. Vielä joitakin vuosia sitten oli tavallista häättää nuoria kauppakeskuksista – nyt heille rakennetaan istuskelupaikkoja, ja tarjolla on jopa maksuttomia latauskaappeja kännyköille.

Kauppakeskusten sisätilat koostuvat usein julkisista, puolijulkisista ja yksityisistä tiloista. Kaupat ovat yksittäisten liikkeenharjoittajien hallinnassa ja näin ne yksityisinä tiloina voivat päättää siitä, miten tilaa käytetään. Kauppakeskusten käyttävät sen sijaan ovat puolijulkista tilaa: ne ovat kauppakeskuksen omistuksessa ja sen järjestämisen valvonnan piirissä, mutta siitä huolimatta niitä käytetään julkisen tilan tavoin. Kauppakeskukseen sisään tuleminen ei edellytä ostosten tekoa tai muiden tarjolla olevien palvelujen kuluttamista, vaan ainakin periaatteessa jokaisella on oikeus tulla kauppakeskukseen ilman erityistä syytä. Se, millaista oleskelua katsotaan hyvällä, on aina tulkinnanvarainen asia. Ja toki kauppakeskuksissa hengailu vaikuttaa nuoriin, kuluttivat he siellä tai eivät. Onkin tärkeää, että kaupungeistamme löytyy myös kaikille avointa katettua jul-

kista tilaa, jotta nuoret voivat hengailua kauppakeskusten ulkopuolellakin kavereidensa kanssa – myös talvisin.

Miten nuorten hengailua yritetään estää?

Kun lapset ja nuoret kategorisoidaan joko suojelun tarpeessa oleviksi ”enkeleiksi” tai vaihtoehtoisesti muille ihmisryhmille vaarallisiksi ”paholaisiksi”, tulee pelosta suunnittelua ohjaava voima. Huolimatta siitä, että hengailu on nuorille tärkeä vapaa-ajanvieton muoto, aikuiset suhtautuvat usein hengailijoihin negatiivisesti. Onkin olemassa monia tilallisen ulossulkemisen käytäntöjä (Lieberg 1995; Valentine 2004), joista osa perustuu suoranaisiin kieltoihin ja häätämisiin (kuva 3), osa sen sijaan on joko hengailua estäviä tai nuorten viihtyvyyttä vähentäviä. Näillä moninaisilla tavoilla myös hämärretään julkisen ja yksityisen tilan rajoja.

Skeittailu liittyy monen hengailijan vapaa-ajan viettoon. Skeittauskulttuuriin kuuluu oleellisesti kaupunkitilan käyttö luovasti, eivätkä erikseen skeittausta varten suunnitellut puistot poista tätä skeittauksen ulottuvuutta (Borden 2001; Chiu 2009). Skeittaajat näkevät ja kokevat materiaalsen ympäristönsä liikkeessä, ja arvostavat siksi betoniramppeja ja muita usein rumanakin pidettyjä kaupunkitiloja. Hengailijoiden tavoin skeittaajat ottavat leikkisällä toiminnallaan tilaa hetkellisesti haltuunsa. Samoin graffitit voidaan tulkita tilan haltuunotoksi, mutta niiden maalaaminen on myös symbolista tilan merkitsemistä. Sekä graffitien maalaamista että monin paikoin myös skeittausta pyritään rajoittamaan julkisessa kaupunkitilassa. Useimmiten tämä tapahtuu kieltotaulujen avulla, mutta on kehitetty myös erityisiä skeittauksen estäviä esteitä, jotka rikkovat sileän pinnan ja tekevät näin skeittaamisen mahdottomaksi (kuva 4).

Kuva 3. Tapauksissa, joissa jotkut nuoret ovat aiheuttaneet häiriötä, saatetaan usein käyttää joukkorangaistuksia kaikkia nuoria kohtaan, kuten tässä esimerkissä on tehty. (Kluuvin kauppakeskus, Helsinki. Kuvaaja: ST)

Kuva 4. Monissa maissa skeittausta pyritään estämään kiinnittämällä metallisia esteitä paikkoihin, jotka saattaisivat muuten houkutella skeittaajia. (Manchester, Iso-Britannia. Kuvaaja: ST)

Nuoret saattavat joutua häätämisen kohteeksi kauppakeskuksessa monesta syystä: joskus suuri hengailijoiden joukko koetaan epämiellyttäväksi, liian äänekkääksi tai kulkuväyliä tukkivaksi, ja vartijat saattavat päätyä ajamaan nuoret ulos. Tämä johtaa usein niin sanottuun kissa ja hiiri-leikkiin nuorten ja vartijoiden välillä: häädetyt nuoret saattavat poistua kauppakeskuksesta palatakseen pian toista kautta paikalle (esim. Pyyry 2016; Pyyry & Tani 2015; Tani 2015).

Kaikki ulossulkemisen tavat eivät kuitenkaan ole näin helposti havaittavissa – aina ei ole ulos ajavia vartijoita tai kieltotauluja, vaan käytössä ovat näkymättömät tai hetkelliset keinot. Myös ajallemme tyypillinen ”turvallisuuspuhe” rajoittaa nuorten liikkumavapautta (esim. Koskela 2009). Joissakin kaupungeissa on soitettu klassista musiikkia kauppakeskusten sisäänkäyntien lähetyillä, millä on haluttu pitää nuoret poissa. Helsingin Kampin keskuksen ympäristössä aikaansa viettäneet nuoret kertoivat tutkijalle tapauksista, joissa heidät oli karkotettu paikalta kastelemalla portaat, joille he olivat kokoontuneet istumaan (Tani 2015). Ehkä kaikkein rankimmalta kuulostava nuorten häätämiseen käytetty keino on Isossa-Britanniassa kehitetty niin sanottu moskiittokarkotin, elektroninen laite, joka lähettää niin korkeataajuisia ääntä, että aikuiset eivät kuule sitä, mutta joka kuulostaa nuorten korvissa epämiellyttävältä ja pitää heidät näin loitolla. Suomessa tämän laitteen kokeilu aiheutti niin voimakkaan vastustuksen, että tuote poistettiin pian markkinoilta.

Nuorten ulossulkeminen saattaa tapahtua myös edellisiä esimerkkejä hienovaraisemmin, esimerkiksi paheksuvien kommenttien tai katseiden avulla, jotka voidaan tulkita viesteiksi siitä, että nuoria ei toivoteta tervetulleiksi tiettyihin tiloihin. Tämän kaltainen aikuisten asenne ilmenee usein myös argumentteina siitä, kuinka nuorille rakennetaan erityisiä nuorisotaloja ja -tiloja, skeitti-, parkour- ja nuorisopuistoja ja siksi voidaan herkästi ajatella, että nuorten pitäisi hakeutua näihin erityisiin tiloihin ja pysyä poissa julkisesta kaupunkitilasta tai kauppakeskusten käytäviltä. Tällainen suhtautuminen johtaa kuitenkin helposti kaupunkitilan sosiaaliseen ja fyysiseen yksipuolistumiseen sekä erilaisten ihmisten ”karsinoimiseen” omiin tiloihinsa – samaan tapaan kuin nuorille tehdään omia tiloja, lapsille suunnitellaan leikkipuistoja, kuntoilijoille pururatoja ja vanhuksille omia aktiivisuutta edistäviä puistoja. Tällainen kehitys muuttaa kaupunkitilaa entistä tarkemmin säädellyksi ja tiettyjä ihmisryhmiä ulossulkeväksi. Nämä tilat myös tuottavat poliittista passiivisuutta. Voidaan puhua tiukasta tilasta (*tight space*), jolla tarkoitetaan tilaa, joka on tarkoitettu ainoastaan tiettyyn käyttöön tai tietylle ryhmälle, ja joissa muunlaista käyttöä tai muita ryhmiä ei suvaita (Franck & Stevens 2007; Ameel & Tani 2012; Tani 2015).

Tiukan kaupunkitilan vastakohtana voidaan pitää väljää tilaa (loose space). Sillä tarkoitetaan ympäristöä, jolla ei ole etukäteen tarkkaan suunniteltua käyttötarkoitusta, vaan jota voivat käyttää erilaiset ihmiset omiin tarkoituksiinsa, usein samanaikaisesti (Franck & Stevens 2007). Tila voi olla väljä myös silloin, jos sen alkuperäisen käyttötavan rinnalla suvaitaan myös muita tapoja. Esimerkiksi torit tai muut kaupunkien keskustojen aukeat tilat on usein suunniteltu kaupalliseen käyttöön, mutta siitä huolimatta niissä saatetaan sallia vaikkapa katusoitto. Myös lahjoittajia etsivät feissarit, tilaa tarvitsevat skeittarit ja esimerkiksi kerjäläiset käyttävät samaa tilaa omaan tarkoitukseensa. Kun aiemmin tarkasti säädellystä tiukasta tilasta tulee moneen toimintaan sopiva, erilaisia ihmisiä palveleva tila, voidaan ajatella tilan väljentyneen. Mikäli nuorten hengailua suvaitaan ja nuoret kokevat itsensä tervetulleiksi, heidän oleskelunsa voi toimia yhtenä keinona kaupunkitilan väljentämiseksi. Tilat, joita nuoret voivat hengailullaan väljentää, innoittavat myös muita kaupunkilaisia luovaan toimintaan. Väljissä kaupunkitiloissa on aina mahdollisuus yllätyksille ja erilaisuuden kohtaamiselle.

Vastakkainasettelusta yhdessä toimimiseen

Vaikka edellä on kuvattu monia keinoja, joilla nuorten hengailua on pyritty estämään, on hyvä pitää mielessä, että aikuisten ja nuorten suhtautuminen toisiinsa ei läheskään aina jäsennyt vastakkainasetteluna. Esimerkiksi kauppakeskuksissa on syntynyt monia yhteistyötapoja aikuisten ja nuorten välille (ks. Lampela ym. 2016). Yhä useammin kauppakeskusten edustajat ovat todenneet, että nuoret ovat paitsi tärkeitä tulevaisuuden kuluttajia, mutta myös ihmisryhmä, jolla pitää olla oikeus tuntea olonsa tervetulleiksi kauppakeskuksiin riippumatta siitä, ovatko he siellä kuluttamassa rahaa vai eivät. Jotkut kauppakeskukset ovat ryhtyneet laatimaan vakiohengailijoidensa kanssa yhteisiä ”pelisääntöjä”. Niiden avulla on haluttu kannustaa nuoria vastuulliseen toimintaan samalla kuin heidän osallisuuttaan on haluttu tukea.

Mediassa välitetään helposti käsitystä hengailijoiden ja kauppakeskusten vartijoiden vastakkainasettelusta. Vaikka tällaisia konflikteja saattaakin tapahtua kuten edellä on jo kuvattu kissa ja hiiri -leikin kohdalla, on hyvä pitää mielessä, että kaikki kauppakeskuksessa oleskelevat nuoret eivät välttämättä ole siellä hengaamassa, vaan he saattavat olla paikalla myös muista syistä: esimerkiksi odottelemassa kyytiä, läpikulkumatalla tai ostoksilla. Myöskään kaikki vartijat eivät suhtaudu negatiivisesti hengailijoihin, vaan osa heistä saattaa suhtautua nuoriin kasvattajan ominaisuudessa, kaverillisesti – tai välinpitämättömästi. Ainoastaan osa vartijoista toimii nuorten näkökulmasta ”kersanttimaisesti” komentaen

heitä ja vahtien heidän käyttäytymistään nuorten mielestä liian pikkutarkasti (Lampela & Tani 2015). Yhä useammin myös vartijat suhtautuvat nuoriin asiallisesti, yhtenä ihmisryhmänä muiden joukossa – ihmisinä, joilla on oikeus olla näkyvillä myös kaupallisissa tiloissa riippumatta siitä, ovatko he kuluttajan vai oleskelijan roolissa.

Lopuksi

Kirjoituksemme tarkoituksena on ollut avata nuorten vapaa-ajalle yhden ominaisen olemisen tavan, kavereiden kanssa hengailun, sisältämiä monia ulottuvuuksia. Koska yhä useamman nuoren elämä on pitkälti etukäteen ohjelmoitua, on tärkeää, että he voivat säilyttää myös mahdollisuuden spontaaniin oleskeluun yhdessä toisten kanssa. Hengailun sosiaalisuus, ennalta suunnitteleminen ja ajankäytön joustavuus tekevät siitä hankalasti hahmotettavan ilmiön, mutta juuri tässä epämääräisyydessä piilee myös hengailun tärkeys sekä nuorten itsensä että kaupunkitilan näkökulmista. Nuoret tarvitsevat aikaa, jolloin he voivat ”olla vaan” ja samalla muokata omaa identiteettiään yhdessä toisten kanssa. He tarvitsevat myös mahdollisuutta luovan kaupunkisuhteen rakentamiseen, tilan haltuunottoon ja näin oman itsenäisen liikkumisen reittiensä laajentamiseen. Kaupunkitilan näkökulmasta hengailu tuo esiin mahdollisuuden sallivan ja moniarvoisen kaupunkitilan syntymiseen. Sen avulla aiemmin tiukasti säädelty tila voi väljentyä, mikä voi edesauttaa entistä monimuotoisemman kaupunkikulttuurin syntymistä.

Nuorten oleskelu esimerkiksi kauppakeskuksissa nähdään kuitenkin usein ongelmana ja merkinä siitä, ettei nuorille ole ”keksitty” riittävästi järkevää, kehittävää tekemistä. Voidaan kuitenkin kysyä: Mitä jos päämäärättömältä vaikuttava oleskelu onkin juuri sitä mitä nuoret tarvitsevat? Tai ehkäpä oleminen ja kuljeskelu vailla selkeää suuntaa onkin tärkeää kaikille ihmiselle, koska silloin voi yllätyä, haltioitua ja oppia katsomaan maailmaan vähän toisin. Aikuisilla on asukaslähtöiset Ravintola- ja Siivouspäivänsä, joiden asettamissa puitteissa on mahdollista heittäytyä luvalla leikkisäksi ja näin luoda suhdetta kaupunkiin ja muihin ihmisiin. Samalla tavalla lapset ja nuoret tarvitsevat aikaa ja tilaa kanssakäymiseen vertaistensa kanssa, ja heillä tulisi olla siihen kansalaisoikeus.

Nuoret tarvitsevat aikaa, jolloin he voivat ”olla vaan” ja samalla muokata omaa identiteettiään yhdessä toisten kanssa.

Lähteet

Ameel, Lieven & Tani, Sirpa (2012): Parkour: A way to create loose spaces? *Geografiska Annaler B, Human Geography* 94 (1), 17–30.

Borden, Ian (2001): *Skateboarding, space and the city: Architecture and the body*. Oxford: Berg.

Chiu, Chihsin (2009): Contestation and conformity: Street and park skateboarding in New York City public space. *Space and Culture* 12 (1), 25–42.

Cohen, Stanley (1972/1980): *Folk devils and moral panics: The creation of mods and rockers*. 3. painos. London: Routledge.

Franck, Karen A. & Stevens, Quentin (2007): Tying down loose space. Teoksessa Franck, Karen A. & Stevens, Quentin (toim.): *Loose space: Possibility and diversity in urban life*. London: Routledge, 1–33.

Karsten, Lia (2005): It all used to be better? Different generations on continuity and change in urban children's daily use of space. *Children's Geographies* 3 (3), 275–290.

Koskela, Hille (2009): *Pelkokierre – pelon politiikka, turvamarkkinat ja kamppailu kaupunkitalasta*. Helsinki: Gaudeamus.

Kyttä, Marketta (2004): The extent of children's independent mobility and the number of actualized affordances as criteria for child-friendly environments. *Journal of Environmental Psychology* 24 (2), 179–198.

Lampela, Pauliina; Leppävuori, Mikko & Puomilahti, Ilkka (toim.) (2016): *Hengailua, kohtaamisia ja yhdessä olemista: Nuoruuden elementtejä ja työmuotoja julkisissa ja puolijulkisissa tiloissa*. Kuopio: Nuorten Palvelu.

Lampela, Pauliina & Tani, Sirpa (2015): Uloslukkemisesta tilan jakamiseen: Nuorten ja kontrollin kohtaamisia kauppakeskuksessa. *Yhdyskuntasuunnittelu* 53 (3), 36–52.

Lieberg, Mats (1995): Teenagers and public space. *Communication Research* 22 (6), 720–744.

Malone, Karen (2002): Street life: Youth, culture and competing uses of public space. *Environment and Urbanization* 14 (2), 157–168.

O'Brien, Margaret; Jones, Deborah; Sloan, David & Rustin, Michael (2000): Children's independent spatial mobility in the urban public realm. *Childhood* 7 (3), 257–277.

Prezza, Miretta (2007): Children's independent mobility: A review of recent Italian literature. *Children, Youth and Environments* 17 (4), 293–318.

Pyry, Noora (2015): *Hanging out with young people, urban spaces and ideas: Openings to dwelling, participation and thinking*. Department of Teacher Education, Research Report 374. Helsinki: University of Helsinki.

Pyry, Noora (2016): Participation by being: Teenage girls' hanging out at the shopping mall as 'dwelling with' [the world]. *Emotion, Space and Society* 18, 9–16.

Pyry, Noora & Tani, Sirpa (2015): Young people's play with urban public space: Geographies of hanging out. Teoksessa Horton, John & Evans, Bethan (toim.): *Osa 9 teossarjassa Skelton, Tracey (toim.) Geographies of children and young people*. Singapore: Springer.

Rautio, Pauliina; Pyry, Noora; Hyvärinen, Reetta & Tani, Sirpa (2015): Lasten ja nuorten asuminen ei mahdu kotiin. Teoksessa Häkli, Jouni; Vilkkio, Risto & Vähäkylä, Leena (toim.): *Kaikki kotona? Asumisen uudet tuulet*, 103–109. Helsinki: Suomen Akatemia & Gaudeamus.

Tani, Sirpa (2015): Loosening/tightening spaces in the geographies of hanging out. *Social & Cultural Geography* 16 (2), 125–145.

Thompson, Kenneth (1998): *Moral panics*. London: Routledge.

Valentine, Gill (2004): *Public space and the culture of childhood*. Aldershot: Ashgate.

NÄKÖKULMIA JATKOPOHDINTAAN

- Tarkastele viimeisen viikon ajalta tiedotusvälineiden tapaa kertoa nuorista. Millaista kuvaa heistä luodaan?
- Mitä aikuiset voisivat oppia tämän päivän nuorilta?
- Millaisissa paikoissa sinä vietit nuorena aikana? Miten aikuiset suhtautuivat ajanviettoon?

2. Moniammatillinen yhteistyö

Moniammatillisesta yhteistyöstä tai verkostotyöstä puhuttaessa on hyvä muistaa, että verkostotyötä on erilaista ja eritasoista: yhdessä verkostossa painotus voi olla kenttätason yhteistyössä, toisessa taas strategisemmassa yhteistyön suunnittelussa. Tässä osiossa tarkoituksena ei ole pureutua verkostotyön teoreettiseen käsitteistöön, vaan mahdollisimman käytännönläheisesti avata moniammatillisen yhteistyön ajatusta niin kuin se löytävässä nuorisotyössä käsitetään. Koska moniammatillisuus on niin erottamaton osa löytävää nuorisotyötä, on oppaan toiselle osiolle annettu varsin suuri tila. Erilaisten toimijoiden kokemusten kautta lukijalle toivottavasti avautuu yhteistyön mahdollisuuksien moninaisuus.

Liikkeelle lähdetään erittelemällä sitä, mitä moniammatillisella yhteistyöllä löytävässä nuorisotyössä tarkoitetaan. Pohjustuksen jälkeen siirrytään Vantaan kaupungin aluenuorisopäällikkö Pekka Mäkelän ja Laurea-ammattikorkeakoulun lehtorin Eeva Järveläisen johdolla pohtimaan moniammatillisen, kuntarajat ylittävän yhteistyön tärkeyttä erityisesti nuorten liikkuvuuden kannalta. Etenkin pääkaupunkiseudulla kattava joukkoliikenne mahdollistaa nuorille vaivattoman liikkumisen yli kuntarajojen ja siksi myös ammattilaisten on tehtävä yhteistyötä yli kunta- ja sektorirajojen. Tämän jälkeen katseet suunnataan pääkaupunkiseudulta Jyväskylään ja Ouluun, tarkastellaan näiden kaupunkien erityispiirteitä ja hankkeen aikana saatuja havaintoja ja oivalluksia. Jyväskylän ja Oulun kokemusten jälkeen havainnollistetaan moniammatillisen yhteistyön vaiheita todellisen nuoriin liittyvän tapauksen kautta. Tapaus on myös osoitus siitä, miten erilaisissa tilanteissa kasvatustalan osaamista voidaan hyödyntää. Osion päättävässä luvussa avataan eri ammattiryhmien kokemuksia moniammatillisesta yhteistyöstä.

Vuorovaikutusta ja yhteisten tavoitteiden tunnistamista

Heikki Turkka, Susanna Ylimys & Iina Juntunen

Maailma on muuttunut monimutkaisemmaksi ja vaikeammin ennustettavaksi. Tämä pakottaa entistä useammin tarkastelemaan, ovatko käytössä olevat toimintatavat edelleen tarkoituksenmukaisia. Yhdellä organisaatiolla on harvoin kaikkea tarvittavaa osaamista ja resursseja esimerkiksi nuorten turvallisen vapaa-ajanvieton turvaamiseksi jo siksi, että reaaliaikainen yhteydenpito sosiaalisessa mediassa liikuttaa nuoria usein yhden illankin aikana yli kaupunginosa- ja kuntarajojen. Silti yhteiskuntamme on varsin sektoroitunut ja aito moniammatillinen yhteistyö jää liian usein pelkiksi korusanoiksi virallisissa toimintasuunnitelmissa tai raporteissa. Monissa tilanteissa olisi kuitenkin hyvä muistuttaa sekä itseä että muita siitä, että sen sijaan, että yrittää itse hallita kaikkea, on vastuullista tunnistaa oman ammattitaitonsa vahvuudet ja rajat sekä tarvitsemiensa lisäresurssien lähteet (ks. myös Harisalo 2008).

Yhteistyöllä jokainen voi keskittyä omaan osaamisalueeseensa – toki unohtamatta mahdollisuutta samalla oppia toiselta. Verkostoituminen luokin parhaimmillaan joustavuutta ja osaamisen yhdistymistä niin, että se edistää muuttuviin olosuhteisiin sopeutumista. Moniammatillista yhteistyötä käsittelevässä kirjallisuudessa näitä ajatuksia käsitteellistetään puhumalla integroidusta osaamisesta (Stähle & Laento 2000) ja keskinäisestä riippuvuudesta (Grabher 1993), joita moniammatilliset kumppanuudet parhaimmillaan luovat. Yhteiskuntatieteissä on puolestaan jo parikymmentä vuotta puhuttu verkostoyhteiskunnasta (Castells 1996) ja verkostotaloudesta (Virkkala 1992). Nuorisotyössä verkostoituminen on tärkeää jo siitä syystä pienellä toimialalla yhteistyö mahdollistaa vaikuttavan toiminnan – ja on joskus koko toiminnan edellytys. (Ks. myös Soanjärvi 2011.)

Hyvin erilaistenkin toimijoiden välille voi muotoutua luontevaa yhteistyötä, kunhan löydetään yhteinen tavoite. Esimerkiksi viihtyisien ja turvallisten tilojen luominen ei ole yksinomaan löytävän nuorisotyön tavoite. Yhtälailla kaupalliset toimijat hyötyvät siitä, että kauppakeskukset ovat mukavia ympäristöjä eri-ikäisille ihmisille. Löytävä nuorisotyö -hanke on

osaltaan toiminut eräänlaisena inspiraattorina tai moottorina, joka tuo eri toimijat ja heidän osaamisensa yhteen sekä sanoittaa yhteistyön tavoitteen. Lähes poikkeuksetta yhteistyö vaatii innostajaa, joka jaksaa etsiä ratkaisuja myös silloin, kun yhteistyö ei suju.

Joskus esimerkiksi ennakokuulot toista ammattiryhmää kohtaan voivat jarruttaa yhteistyöhön lähtemistä tai sen sujumista. Toimittaessa ihmisten kanssa onkin hyvä tiedostaa, että meillä kaikilla on ennakokuuloja – ja niillä on myös tehtävä. Ennakokuulot ja luokittelut helpottavat ihmisiä hahmottamaan maailmaa tekemällä monimutkaisista asioista yksinkertaisia. Merkityksellistä on se, millaisia arvostuksia ja asenteita liitämme niihin. Oleellista onkin tunnistaa omat ennakokuulot, epäilykset, joskus pelotkin sekä kohdata ja käsitellä ne. (Ks. myös Perho 2010.) Parhaimmillaan ennakokuulot voivat toimia eteenpäin vievänä voimana, kun ne tunnistetaan ja niiden ei anneta muodostaa ylitsepääsemättömiä kynnyksiä. Positiivinen, kunnioittava uteliaisuus toisen maailmaa kohtaan auttaa kulttuuristen esteiden ylittämässä, oli kyse eri etnisten ryhmien, ikäryhmien tai organisaatioiden välisistä kulttuurieroista.

Tiedon ja osaamisen jakaminen kannattaa

Nuoriin keskittyvän moniammatillisen yhteistyön keskeisimpiä anteja on nopea tiedonjako nuoria koskettavista ilmiöistä. Eri organisaatioiden tiedonpalasia ja näkökulmia yhdistämällä saadaan usein varsin kattava kuva siitä, mitä kulloinkin on meneillään. Kun eri toimijat ovat tietoisia toistensa työstä ja tuttuja toisilleen, on helpompi lähteä ratkomaan myös sellaisia tilanteita, joissa tietää jollain muulla taholla olevan tarkoituksenmukaisempaa osaamista. Yhteistyössä saattaa parhaimmillaan oppia toiselta organisaatiolta toimintatavan, jota voi hyödyntää jatkossa omassa työssään. Kun ammattilaisten työskentelyä määrittää verkostomainen työote, voi työntekijä tuoda verkostoon tietoa myös toisista verkostoista. Tämä on tärkeää siksi, että se estää erillisiin, keskenään keskustelemattomiin ”kuppikuntiin” ajautumisen ja ylläpitää ymmärrystä eri verkostojen yhteisistä tavoitteista. Kun toiminta on vastavuoroista ja yhteistä päämäärää kohti menevää, voidaan tiedonvaihtoa tehdä hyvässä hengessä ja kaikki voivat kokea hyötyvänsä siitä. Toki tiedonjako edellyttää myös luottamusta ja harkintakykyä.

Löytävä nuorisotyö -hankkeen toiminta-alueille on koottu moniammatilliset yhteistyöryhmät tai liittytty jo olemassa oleviin ryhmiin. Yhteistyötä käynnistäessä ensimmäinen askel onkin kartoittaa olemassa olevat työryhmät, sillä läheskään aina ei ole järkevää lähteä perustamaan uutta. Hankkeen työryhmissä on jonkin verran alueellisia variaatioita mutta

Joskus ennakokuulot toista ammattiryhmää kohtaan voivat jarruttaa yhteistyön sujumista.

keskeisimmät toimijat ovat poliisi, järjestyksenvalvonta, lastensuojelun sosiaalityöntekijät, kunnan nuorisotyö, seurakunnan nuorisotyö, eri järjestöt ja säätiöt, kirjasto sekä alueen kauppakeskuksen operatiivisesta toiminnasta vastaava johto. Verkostot onkin syytä koota tarkoituksenmukaisista toimijoista. Liian suurissa verkostoissa vuoropuhelu supistuu helposti pelkäksi kuulumisten vaihdoksi. Tässäkin keskiössä on tavoiteltävä ajattelu – keitä ovat ne toimijat, joita asetetun tavoitteen täyttämiseksi olisi hyvä saada yhteistyöhön. Ei kuitenkaan ole syytä liian tiukasti ennalta määritellä, kenen kanssa yhteistyötä voi tehdä. Löytävässä nuorisotyössä keskeistä on avoimuus – tahoja, joiden kanssa tartutaan toimeen ei määritellä ennalta.

Hankkeen työryhmien tapaamisväli on muotoutunut aluekohtaisesti 4–10 tapaamiskertaan vuodessa. Yhteistyössä olennaista on varmistaa, ettei se jää pelkästään tapaamistasolle vailla selkeää tavoitetta ja suunnitelmaa jatkotoimenpiteistä. Hyvä tavoite onkin pyrkiä toimeen tarttuvaan ja nuorten pariin resursseja kohdentavaan yhteistyöhön. Tällöin saadaan esimerkiksi säännöllinen jalkautuva nuorisotyö toteutettua niin, ettei se kohtuuttomasti kuormita yhtä organisaatiota. Varsinaisten tapaamisten lisäksi tieto liikkuu näppärästi matalalla kynnyksellä esimerkiksi sähköpostin tai Whatsappin välityksellä.

Mitä kaikkea tietoa voidaan jakaa?

Lasten ja nuorten kanssa työskenneltäessä nousee aiheellisesti esiin kysymys salassapitovelvollisuudesta, joka velvoittaa eri alojen ammattilaisia. Salassapitovelvollisuuden tarkoituksena on turvata yksityisyyttä ja mahdollisten arkaluontoistenkin asioiden päätymistä väärin tarkoituksiin. Sami Mahkonen (2009) on osuvasti todennut, ettei salaaminen ole kulta, vaan hopeaa – kenellekään ei makseta palkkaa salaamisesta sinänsä. Useille kuitenkin maksetaan palkkaa siitä, että asiakkaan arvokkuuden tunne säilyy ja että hänestä otetaan ammatillinen vastuu silloinkin, kun hän ei kykene kirkkaasti näkemään omaa etuaan.

Mahkosen edustama näkemys on ollut lähtökohtana myös löytävässä nuorisotyössä. Kun tiedonvaihdossa muistetaan avoimuus ja lapsen edun nostaminen päätavoitteeksi, saavutetaan tilanne, jolloin salassapitovelvollisuuden taakse ei mennä väärin perustein. Usein myös pelkkä ilmiötason pysyvä puhe on riittävää tarpeellisen informaation jakamiseksi. Esimerkiksi verkostossa, jossa on mukana lastensuojelun edustaja ja järjestyksenvalvonta, voi asiakastyötä tekevä sosiaalityöntekijä saada järjestyksenvalvonalta tärkeitä arkityössä tehtyjä havaintoja nuorten toiminnasta kauppakeskuksissa.

Lähteet

Castells, Manuel (1996): The rise of the network society — The information age: economy, society and culture. Oxford: Blackwell.

Grabher, Gemot (1993): Rediscovering the social in the economics of interfirm relations. Teoksessa Grabher, G. 1993 (ed.): The embedded firm. On the socioeconomics of industrial networks. London: Routledge.

Harisalo, Risto (2008): Organisaatioteoriat. Tampere: Tampere University Press.

Perho, Sini (2010): Rasistisuus nuorten yhteisöissä. Tutkimus vuosituhaten vaihteen Joensuu. Julkaisuja 103. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura.

Soanjärvi, Katriina (2011): Mitä on ammatillinen nuorisotyö? Nuorisotyön villiä kenttää kesyttämässä. Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research 413. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Sähköisenä: <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/27118/9789513943370.pdf>, luettu 22.1.2017.

Stähle, Pirjo & Laento, Kari (2000): Strateginen kumppanuus. Porvoo: WS Bookwell.

Virkkala, Seija (1992): Taloudellinen ja alueellinen restrukturaatio Suomessa viime vuosikymmeninä. Yhteiskuntasuunnittelu (4), 27–39.

Miksi kuntarajat ylittävä yhteistyö on tärkeää nuorisotyön saralla?

CASE: NUORISOTYÖ RAITEILLA -HANKE

Pekka Mäkelä & Eeva Järveläinen

Juna-asemien seudut ovat kautta aikojen koonneet keskeisen sijaintinsa vuoksi nuoria yhteen näiden vapaa-aikana. Kehäradan valmistuminen on lisännyt pääkaupunkiseudulla liikkumis- ja kokoontumismahdollisuuksia, joten myös nuorisotyötä on siirretty yhä enemmän sinne, missä nuoret liikkuvat ja viettävät vapaa-aikansa eli asemanseuduille ja juniin. Syksyllä 2015 pääkaupunkiseudun raideliikenteessä aloitti opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittama Nuorisotyö raiteilla -hanke yhteistyössä pääkaupunkiseudun nuorisotyöryhmien kesken. Nuorisotyön ammattilaiset kiertävät kehäradalla tehden kuntarajat ylittävää nuorisotyötä joustavasti ja tehokkaasti vuorovaikutuksessa nuorten kanssa. Radalla työtä tehdään yhteistyössä järjestyksenvalvojien, konduktöörin, kunnossapitohenkilökunnan, poliisin ja muiden rataliikenteen turvallisuudesta vastaavien toimijoiden kanssa. Kyseessä on uusi avaus toimintaympäristöissä, missä nuorisotyötä ei systemaattisesti ole aikaisemmin tehty. Tässä artikkelissa käsittelemme nuorten liikkuvuutta, yleisemmällä tasolla pääkaupunkiseudulla tehtävää kuntarajat ylittävää yhteistyötä sekä erityisemmin Nuorisotyö raiteilla -hanketta, jossa kuntarajojen lisäksi ylitetään myös organisaatorajat.

Kuntarajat ja nuorten rajattomuus

Hyvät ja joustavat raideyhteydet houkuttelevat nuoria liikkumaan junilla ja metrolla paikasta toiseen kulloinkin valitsevan trendin tai kiinnostuksen mukaan. Sosiaalisessa mediassa tieto ajankohtaisista ja mielenkiintoisista kokoontumispaikoista liikkuu nopeasti nuorten keskuudessa. Raideliikenne taas liikuttaa nuoria nopeasti ja helposti haluttuihin kohteisiin. Esimerkiksi Vantaalla kehäradan myötä helpommin saavutettavissa olevat Helsinki-Vantaan lentokenttä ja radan varrella Tikkurilassa sijaitseva liikekeskus Dixi näyttäytyvät nuorille houkuttelevina ajanviettopaikkoina. Nuorten liikkuminen raideliikenteessä suurina joukkoina saa

Tieto kokoontumispaikoista liikkuu nuorten keskuudessa nopeasti sosiaalisessa mediassa.

aikaan erilaisia ilmiöitä ja reaktioita. Junissa matkustaa paljon nuorisoryhmiä ja nuorten kokoontumispaikat juna- ja metroasemilla yleistyvät. Radanvarren mielenkiintoiset julkiset ja puolijulkiset paikat omitaan uusiksi vapaa-ajanviettopaikoiksi. Nuorille tärkeinä osallisuusareenoina ja toimintaympäristöinä toimivat julkiset tilat, missä rakennetaan kansallisuutta sekä vahvistetaan heidän toimintakykyään (Eskelinen ym. 2012).

Kuntarajat ylittävä yhteistyö pääkaupunkiseudulla

Systemaattinen yhteistyö pääkaupunkiseudun nuorisotyöyksiköiden välillä alkoi vuonna 2006, kun yhteisten alueellisen nuorisotyön laatukriteereiden pohdinta ja laadinta käynnistyi Helsingin Nuorisosiainkeskuksen johdolla. Yhteistyötä on tehty aikaisemminkin, mutta melko satunnaisesti ja kapealla sektorilla. Yhteistyön tuloksena syntyi yhteinen Nuorisotyön arviointimalli ja siihen pohjautuva Käsikirja Nuorisotyön prosessien auditointi ja itsearviointi (Hovi ym. 2009). Arviointimalli otettiin käyttöön Espoossa, Helsingissä ja Vantaalla. Käytännön arviointityö ja yhteiset arviointityön koulutustilaisuudet yhdistivät pääkaupunkien nuorisotyöyksiköt kaikilla tasoilla saaden aikaan kattavan verkoston. Eri kaupunkien alueellisten nuorisotyötiimien työntekijät ja nuorisotilat tulivat tutuiksi toisilleen yli rajojen tehtyjen nuorisotyön auditointien myötä. Myös esimiestaso alkoi tavata säännöllisesti kokouksissa ja työseminaareissa. Koko pääkaupunkiseudun nuorisotyökenttä tiivistyi toimivaksi yhteistyöalustaksi käynnistäen uusia avauksia yhteisen tekemisen sisällöiksi. Tällaisia ovat olleet muun muassa romaninuorten kanssa tehtävä nuorisotyö, vertaisnuoritoiminta, moponuorisotyö, sateenkaareva nuorisotyö, nuorten tieto- ja neuvontapalvelut sekä verkkonuorisotyö.

Kehyksen yhteistyölle loi pääkaupunkiseudun nuorisotyöyksiköiden sitoutuminen

Pääkaupunkiseudun nuorisotyön vahva yhteistyöpohja sekä sen myötä syntyneet kontaktit auttoivat, kun Nuorisotyö raiteilla -hankkeen nuorisotyötä alettiin valmistella. Keskinäisen vuoropuhelun avaaminen ja kumppaneiden sitouttaminen oli helppoa. Suunnittelu- ja valmistelu-työ sujui luontevasti sekä päätökset työmuodoista ja niihin tarvittavista järjestelyistä syntyivät vaivattomasti. Helsingin kaikki yhdeksän kehäradan varrella sijaitsevaa nuorisotilaa tulivat mukaan heti alusta asti ja tiivis yhteistyö alkoi nuorten liikkumisen myötä ja nuorisotyön tarpeen mukaan. Yhteistyön lähtökohtana toimi sitoutuneisuus nuorisotyöhön, jouheva keskinäinen kumppanuus ja molemminpuolinen hyöty.

Myös yhteistyö Espoon nuorisopalveluiden kanssa alkoi sujuvasti. Aluevalta Espoon rantaradalle tehtiin keväällä 2016 Leppävaaran ja Espoon

keskukseen, tähdäten tulevaan yhteistoimintaan Länsimetrossa. Tilaisuudessa avattiin Nuorisotyö raiteilla -hankkeen käytännön toimintaa ja näin helpotettiin espoolaisten kollegojen suunnittelutyötä Länsimetron jalkautumisessa ja sen myötä ilmeneviin uusiin ilmiöihin varautumisessa. Kuntarajat ylittävää yhteistyötä silmällä pitäen sovittiin työmuodoista ja sisällöistä, yhtenäisten työasujen käytöstä, yhteisestä raportointiformaatista, turvallisuuden työskentelyyn liittyvistä menetelmistä sekä perehdytys- ja koulutusohjelmista ennen toiminnan alkamista. Espoon yhteistyöprosessin suoraviivaisuus pohjautui vuosia jatkuneeseen tiiviiseen yhteistyöhön ja molemmin puoliseen luottamukseen.

Yksi esimerkki kuntarajat ylittävästä yhteistyöstä on pääkaupunkiseudulla koottu Ratatyöryhmä, joka on nuorisotyön toimijoiden, poliisin ja Liikenneviraston yhteistyöfoorumi. Ryhmän tarkoituksena on raideturvallisuuteen ja nuorten ajanviettoon rataympäristössä liittyvä tiedonvaihto. Aseman Lapset ry perusti Ratatyöryhmän ja sen ensimmäinen kokous pidettiin tammikuun lopulla 2015. Ratatyöryhmä aloitti toimintansa jo ennen Nuorisotyö raiteilla -hankkeen rahoituspäätöstä. Ryhmän toiminnan ajatuksena oli muodostaa toimiva yhteistyöfoorumi, jonka yhtenä tärkeimmistä tavoitteista oli tiedon ja viestinkulun tehostaminen eri toimijoiden välillä. Ratatyöryhmä on tällä hetkellä tärkein yhteistyömuoto Nuorisotyö raiteilla -hankkeessa. Ryhmän aktiivijäseninä ovat toimintaa johtava Aseman Lapset ry, Nuorisotyö raiteilla -hankkeen työntekijät, Vantaan ja Espoon nuorisopalvelut, Helsingin Nuorisosiainkeskus, Itä- ja Länsi-Uudenmaan poliisilaitokset, Helsingin poliisilaitos, Suojelupoliisi sekä Liikennevirasto. Ratatyöryhmä kokoontuu säännöllisesti ja täydentää kokoonpanoaan tarpeen mukaan.

Nuorisotyö raiteilla on nuoria varten

Nuorisotyö raiteilla -hankkeen toiminnan tarkoitus on tehdä nuorisotyötä joustavasti ja tehokkaasti sekä olla säännöllisessä vuorovaikutuksessa nuorten kanssa siellä missä nuoretkin ovat: raideliikenteessä, radanvarren juna-asemilla ja asemien seuduilla, lentokentällä sekä kauppakeskuksissa. Kohdatuksi tuleminen eri palveluissa rakentaa osallisuuden sosiaalista perustaa (Kiilakoski ym. 2012). Nuorisotyöntekijäparit liikkuvat junissa ja

radanvarren kohtauspaikoissa sekä seuraavat ja kartoittavat nuorten liikkeitä. He keräävät tietoa nuorten liikkumisen myötä syntyvistä ilmiöistä sekä ennalta ehkäisevät konfliktien syntyä yhteistyössä muiden rataympäristössä toimivien tahojen kanssa. Lisäksi he edistävät turvallisen matkustamisen edellytyksiä sekä lisäävät nuorten ja muiden kanssamatkustajien keskinäistä ymmärrystä. Myönteisen tunnistamisen näkökulmasta nuorten merkitysmaailmojen ja yhteisöjen tunnistamisen sekä tunnustamisen kautta voidaan tukea arkista toimijuutta ja rakentaa heidän itsetuntoaan (Korkiamäki 2015).

Nuorisotyössä kohdattavien nuorten huolien kuunteleminen ja tarvittavien jatkotoimenpiteiden käynnistäminen on ensiarvoisen tärkeää. Tavoitteena on tarvittaessa myös ohjata nuoria hengailusta muun kiinnostavan toiminnan pariin radanvarren nuorisotiloille. Nuoria voidaan yksilöllisesti ja suunnitelmallisesti tukea nuorisotyön keinoin yhdessä muiden toimijoiden kanssa. Käytännönläheisessä työskentelyssä korostuu nuorten aito kohtaaminen, heidän osallistaminen sekä aktivointi yhteissuunnitteluun nuorten omaksi kokemien toimintaympäristöjen sekä hengauspaikkojen kehittämisessä. Keskeistä on luoda nuorten sekä hankkeeseen osallistuvien toimijoiden kanssa yhteisymmärrystä dialogissa (Mönkkönen 2007).

Nuorten oman turvallisuuden vaarantavaan käyttäytymiseen – kuten kiskoilla liikkumiseen – puututaan määrätietoisesti ja tämän tyyppiseen käyttäytymiseen pyritään vaikuttamaan ennalta ehkäisevästi. Lisäksi nuorten ympärillä pyöriin ei aina niin hyvää tarkoitaviin aikuisiin kiinnitetään huomiota sekä ryhdytään tarvittaessa toimenpiteisiin yhteistyössä järjestyksenvalvonnan ja poliisin kanssa. Kiilakosken (2015) mukaan nuorisotyöntekijöiden ammatillisuus ja kyky kohdata nuoret yksilöinä korostuu tavoitteellisessa ja päämääräisessä kasvatustyössä, mikä pohjautuu alueellisesti myös moniammatilliseen työhön. Nuorisotyön ydin on nuorten tukemisessa, sosiaalisessa vahvistamisessa, oppimisen ohjaamisessa sekä nuoren rinnalla elämisessä.

Yhteistyökumppanit

Hankkeen suunnitteluvaiheessa oli selvää, että nuorisotyö uudessa toimintaympäristössä – junissa, kehäradan asemilla ja niiden ympäristössä sekä lentoasemalla – vaatii vahvaa yhteistyötä kaikkien rataympäristössä toimivien tahojen kanssa. VR-Yhtymä Oy (VR), Helsingin Seudun Liikenne (HSL) ja Liikennevirasto (LIV) ovat operaattoreita, jotka vastaavat raideliikenteestä sekä sen sujuvuudesta ja turvallisuudesta pääkaupungin junaradoilla. Helsingin kaupungin liikennelaitos (HKL) operoi

puolestaan metrossa ja Finavia hoitaa matkustajaliikennettä ja – turvallisuutta Helsinki-Vantaa lentokentällä. AVARN Security Oy sekä Securitas Oy ovat turva-alan yrityksiä, jotka vastaavat järjestyksen valvonnasta asemilla, junissa ja lentokentän terminaaleissa. Kaikkien näiden tahojen hyväksyntä ja yhteistyötahto tarvittiin, jotta Nuorisotyö raiteilla -hanke voitiin viedä käytäntöön. Toimijoiden kanssa neuvoteltiin muutamia kertoja, ja melko nopeasti löytyi yhteinen nimittäjä – nuoret liikenteessä. Yhteistyön alkamisen jälkeen osapuolet oivalsivat nuorisotyön tarpeellisuuden ja olivat tyytyväisiä nuorisotyön ammattimaiseen, tehokkaaseen sekä tulokselliseen työskentelytapaan.

Tärkeitä yhteistyökumppaneita ovat olleet myös Itä- ja Länsi-Uudenmaan ja Helsingin poliisi, Aseman Lapset ry, Nuorten Palvelu ry, Laurea-ammattikorkeakoulu sekä Suojelupoliisi. Nuorisotyön kentässä suojelupoliisin rooli on radikalismien ehkäisyssä ja yhteistyöryhmässä se toimii nimenomaan tiedontuottajana. Aseman Lapset ry tuli mukaan luomaan monialaista yhteistoimintaverkostoa sekä antoivat henkilöresursseja nuorisotyöhön raiteilla. Nuorten Palvelu ry on vastannut hankkeessa järjestyksenvalvojen koulutuksesta, tuoden uusia näkökulmia nuorten kohtaamiseen julkisissa ja puolijulkisissa tiloissa. Laurea-ammattikorkeakoulu on tarjonnut tutkimus- ja kehittämistoiminnan yhteistyöpanoksena opiskelijoiden monialaisia työelämähankkeita, LbD (Learning by Developing) -projekteja, opinnäytetöitä, työharjoittelijoita sekä teematapahtumia.

Tutkiva ja kehittävä työote

Nuorisotyö raiteilla -hankkeen tavoitteena on kerätä kehittämis- ja tutkimustietoa systemaattisesti koko hankkeen elinkaaren ajalta tuomalla esiin nuorten sekä toimintaan osallistuneiden yhteistyökumppaneiden mielipiteitä ja kokemuksia. Nuorisotoimialan tuloksellinen kehittäminen edellyttää laajaa kentän moninäkökulmaista tarkastelua, alan toimijoiden kanssa verkostoitumista ja nuorten kuuntelemista (Junttila-Vitikka ym. 2016). Vaikka nuorisotyön arviointi ja mittaaminen on haasteellista, kuitenkin toiminnan tuloksellisuutta ja yhteiskunnallista vaikuttavuutta tulee pystyä osoittamaan julkisen rahoituksen perustelemiseksi. (Wrede 2016.) Hankkeen projektityöntekijät ovat keränneet seurantatietoa nuorten liikkumisesta kehäradalla sekä nuorten kohtaamiseen liittyviä tunnuslukuja (Nuorisotyö raiteilla -hankkeen tilastot). Uuden nuorisotyön toimintamallin jalkauttamiseksi sekä nuorten kokemusten kartoittamiseksi hankkeeseen haluttiin nivoa vahvemmin tutkimus- ja kehittämistoiminta. Mukaan yhteistyöhön kutsuttiin Laurea-ammattikorkeakoulu, jolla on pedagogisen tehtävän lisäksi vahva rooli työelämän kanssa toteuttamassa

yhteistyössä ja aluelähtöisessä tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnaassa (Amk-laki 351/2003).

Nuorisotyö raiteilla -hankkeessa tutkivaa ja kehittävää työtä toteutetaan hankkeiden, projektien, työharjoitteluiden ja opinnäytetöiden kautta. Laurean opiskelijoilla on ollut mahdollisuus osallistua Nuorisotyö raiteilla -hankkeessa aktiivisina työelämänkehittäjinä Laurean kehittämispohjaisen oppimisen toimintamallin mukaisesti (Learning by Developing – LbD). Oppiminen tapahtuu aidoissa ohjatuissa työelämän tilanteissa tutkien ja kehittäen, mikä syventää osallisten osaamista sekä tuottaa uusia ratkaisuja. (Raij 2014; Piirainen 2008; Kallioinen 2008.) Tutkimuksellisesti kehittämistoiminnaassa yhdistyy projektityön käytännöllinen tavoitteellisuus sekä toisaalta tieteellisen ajattelun kriittisyys ja systemaattisuus (Toikko & Rantanen 2009; Rantanen & Toikko 2009). Lisäksi kahdessa opinnäytetyössä tutkitaan 1) nuorten kokemuksia kehäradan vaikuttamista nuorten liikkumiseen ja vapaa-aikaan sekä 2) Kehäradan vaikutuksia nuorisotyöhön ja Nuorisotyö raiteilla -hankkeen vaikutusta nuorison suhtautumiseen nuorisotyöntekijöihin.

Lopuksi

Aito ja eteenpäin vievä yhteistyö perustuu siihen, että kaikki osapuolet kokevat saavansa yhteistyöstä hyötyä. Nuorisotyöllä on selvä rooli ja tilaus kaikkialla, missä nuoria liikkuu. Modernin ammattimaisen nuorisotyön onkin helppo löytää niin julkiselta, yksityiseltä kuin kolmanneltakin sektorilta yhteistyökumppaneita, joilla on yhteinen tavoite ja näkemys. Sujuva yhteistyö edellyttää huolellista valmistelua ja mukana oleville yhteistyötahoille sopivien lähestymistapojen löytämistä.

Nuorisotyö raiteilla -hanketta käynnistäessä edellytykset pääkaupunkiseudun kuntarajat ylittävälle nuorisotyölle olivat hyvät: vakiintunut monialainen yhteistyö, vahva kontaktiverkosto sekä rakenteet, kuten Ratatyöryhmä toimivat moitteettomasti. Tämä loi pohjan raideliikenne- maailmassa toimivalle nuorisotyömuodolle, joka hyödyntää paikallista nuorisotyöosaamista ja nuorten tuntemista. Hanke on osoittanut, että yhteistyön käynnistäjänä voi toimia niin kuntaapuoli kuin kolmannen sektorin toimijakin. Tulevaisuuden näkymät ovat lupaavat. Yhteinen tavoite on Nuorisotyö raiteilla -työmuodon liittäminen pysyvästi pääkaupunkiseudun nuorisotyön kenttään. Nuorisotyöntekijät ovat jatkossakin raiteilla nuoria varten ja toimivat nuorten tulkkeina tässä haastavassa toimintaympäristössä. Nuorisotyön onnistumisen takeena on toimiva yhteistyö yli kunta- ja sektorirajojen.

Lähteet

Amk-laki 351/2003.

Eskelinen, Teppo; Gellin, Maija; Gretscher, Anu; Junttila-Vitikka, Pirjo; Kiilakoski, Tomi; Kivijärvi, Antti; Koskinen, Sanna; Laine, Sofia; Lundbom, Pia; Nivala, Elina & Sutinen, Riikka (2012): Lapset ja nuoret kansalaistoimijoina. Teoksessa Gretscher, Anu & Kiilakoski, Tomi (toim.): Demokratiaoppitunti. Lasten ja nuorten kunta 2010-luvun alussa. Julkaisuja 118. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, 213–248.

Hovi, Merja; Luukkonen, Tero; Mäkelä, Pekka; Pakka, Viula; Taponen, Harri & Westman, Marika (2009): Nuorisotyön arviointi. Käsikirja nuorisotyön prosessien auditointiin ja itsearviointiin. Art Print Oy.

Junttila-Vitikka, Pirjo; Gretscher, Anu & Puuronen, Anne (2016): Hankkeen tausta, tavoitteet ja julkaisun rakenne. Teoksessa Gretscher, Anu; Junttila-Vitikka, Pirjo & Puuronen, Anne: Suunta- viivoja nuorisotoimialan määrittelyyn ja arviointiin. Verkkojulkaisuja 96. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, 11–15. Sähköisenä: http://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/suuntaviivoja_nuorisotoimialan_maarittelyyn_ja_arviointiin.pdf, luettu 22.1.2017.

Kallioinen, Outi (2008): Oppiminen Learning by Developing -toimintamallissa. Laurea julkaisusarja A61.

Kiilakoski, Tomi (2015): Kylmästä lämpimään. Teoksessa Kiilakoski, Tomi; Kinnunen, Viljami & Djupslund, Ronnie (toim.): Miksi nuorisotyötä tehdään? Tietokirja nuorisotyön opetussuunnitelmasta. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Julkaisuja 5. Sähköisenä: <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/106142/978-952-456-203-4.pdf?sequence=1>, luettu 27.1.2017.

Kiilakoski, Tomi; Gretscher, Anu & Nivala, Elina (2012): Osallisuus, kansalaisuus, hyvinvointi. Teoksessa Gretscher, Anu & Kiilakoski, Tomi (toim.): Demokratiaoppitunti. Lasten ja nuorten kunta 2010-luvun alussa. Julkaisuja 118. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura.

Korkiamäki, Riikka (2015): Lasten ja nuorten arkisen toimijuuden tukeminen. Teoksessa Häkli, Jouni; Kallio, Kirsi Pauliina & Korkiamäki, Riikka (toim.): Myönteinen tunnistaminen. Verkkojulkaisuja 90. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. Sähköisenä: http://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/myonteinen_tunnistaminen.pdf, luettu 27.1.2017.

Mönkkönen, Kaarina (2007): Vuorovaikutus. Dialoginen asiakastyö. Helsinki: Edita.

Nuorisotyö raiteilla -hankkeen tilastot.

Aito ja eteenpäin vievä yhteistyö perustuu siihen, että kaikki osapuolet kokevat saavansa siitä hyötyä.

Piirainen, Arja (2008): Ohjaus Learning by Developing-toimintamallissa. Laurea julkaisusarja A67.

Rantanen, Teemu & Toikko, Timo (2009): Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. UAS Journal, vol 8, No 2 (2009).

Toikko, Timo & Rantanen, Teemu (2009): Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Näkökulmia kehittämisprosessiin, osallistamiseen ja tiedontuotantoon. Tampere: Tampere University Press.

Raij, Katariina (2014): Learning by Developing Action Model. Laurea Publications 36.

Wrede, Georg Henrik (2016): Onko nuorisotyötä rahoitettava julkisin varoin? Teoksessa Gretschel, Anu; Junttila-Vitikka, Pirjo & Puuronen, Anne (2016): Suuntaviivoja nuorisotoimialan määrittelyyn ja arviointiin. Verkkojulkaisu 96. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, 8–9. Sähköisenä: http://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/suuntaviivoja_nuorisotoimialan_maarittelyyn_ja_arviointiin.pdf, luettu 27.1.2017.

Uteliaisuus toisten työtä kohtaan kantaa pitkälle. Kokemuksia Löytävästä nuorisotyöstä Jyväskylästä ja Oulusta

Milla Kakko, Simo Kivari & Iina Juntunen

Pääkaupunkiseudun erityispiirteitä muuhun maahan verrattuna ovat väestön monimuotoisuus, suuret volyymit sekä tiivis yhdyskuntarakenne. Tällä on vaikutuksia myös nuorten vapaa-ajanviettoon ja sitä kautta nuorisotyöhön. Eri puolilla Suomea on varsin erilaiset perinteet jalkautuvan nuorisotyön ja moniammatillisen yhteistyön saralla. Kuten oppaan alkusanoissa todetaan, Löytävä nuorisotyö -hankkeessa on tarkoitus luoda malli, joka on valtakunnallisesti käyttöönotettavissa. Työmuotoa onkin hankkeen aikana pääkaupunkiseudun lisäksi pilotoitu Jyväskylässä ja Oulussa, jotta sen hyödyntämisestä saadaan kokemuksia erilaisissa ympäristöissä. Miten työtapana näissä kaupungeissa lähti käyntiin ja mitä kaikkea matkan varrella on oivallettu?

Keskusta-alueilla tarve nuorisotyöllisen läsnäolon lisäämiselle

Jyväskylässä työskentely aloitettiin alkuvuodesta 2014. Kaupungissa jalkautuvaa työtä tehtiin ennestään kaupungin nuorisotoimen, seurakunnan Saapas-toiminnan ja kolmannen sektorin toimesta. Keskusta-alue oli kuitenkin jäänyt eräänlaiseksi nuorisotyölliseksi katvealueeksi. Kaupungin ja seurakunnan nuorisotyössä puollettiin siitä, että löytävä nuorisotyö kannattaa fokusoida erityisesti keskustassa sijaitsevan Kauppakadun ympärille. Katu on monella tavalla Jyväskylän kaupunkikulttuurin keskus. Sen varrella sijaitsevat Jyväskylän suurimmat kauppakeskukset ja tavaratalot kuten Forum, Jyväskeskus ja Sokos. Kadun toisessa päässä sijaitseva Kirkkopuisto puolestaan on kaupunkilaisten vihreä keidas – kaunis ja suosittu kohtaamispaikka keskellä kaupunkia. Kirkkopuiston lisäksi kadun keskiosassa sijaitseva kaupungin keskuspaikka ”Kompassi” on suosittu kohtaamispaikka.

Nuorten ajanvietto esimerkiksi Kauppakadulla sijaitsevista kauppakeskuksista ei ollut sujunut ilman vastakkainasetteluja nuorten ja keskuks-

Alkuvuodesta 2016 myös Rovaniemellä osoitettiin kiinnostusta työmuotoa kohtaan. Paikkakunnalle annettiin konsultatiivista tukea muun muassa tarkoituksenmukaisen yhteistyöverkoston kokoamiseen, jotta moniammatillisessa yhteistyössä päästiin alkuun.

sisä työskenlevien aikuisten välillä. Alueella olikin selkeä tarve paitsi nuorisotyöllisen läsnäolon vahvistamiselle, myös moniammatilliselle yhteistyölle muun muassa päihteidenkäyttöön sekä aikuisten ja nuorten väliseen epätoivottavaan kanssakäymiseen tarttumiseksi. Jyväskylän keskusta-alueen nuorisotyöllistä katvealuetta kuvastaa myös se, että lähin nuorisotila sijaitsee Veturitalleilla, jotka sijaitsevat noin kilometrin päässä keskustasta. Aikuisista välimatka ei tunnu pitkältä mutta arkihavainnot puhuvat sen puolesta, että nuorille suunnatun tilan sijainnilla on suuri merkitys sille, kuinka nuoret sinne löytävät. Toisaalta on hyväksyttävä, että oli sijainti mikä tahansa, kaikki nuoret eivät koe nuorisotiloja omikseen. Tilat myös leimautuvat helposti tietyn porukan reviiiksi.

Jyväskylän keskustassa tavataan säännöllisesti myös lähialueiden ja naapurikuntien nuoria. Keskusta vetää nuoria monesta syystä: siellä on mahdollisuus shoppailuun ja monipuolisempaan ajanviettoon. Toisinaan keskustaan tullaan myös hakemaan nuuskaa tai muita päihteitä. Osa nuorista yöpyy lähempänä keskustaa asuvien kavereiden luona. Jyväskylään muutetaan myös opiskelupaikan perässä. Onkin tärkeää, että toiselta paikkakunnilta muuttaneet alaikäiset ja juuri täysi-ikäistyneet yksinasuvat nuoret löytävät mielekästä ja turvallista tekemistä vapaa-aikaansa sekä löytävät paikkansa uudessa ympäristössä.

Oulussa työskentely puolestaan alkoi syksyllä 2016. Moniammatillisen yhteistyön ja jalkautuvan nuorisotyön koordinoitiin paneutuvalla työntekijälle oli selkeä tarve, sillä keväällä 2016 keskustaan avatusta kauppa-keskus Valkeasta oli muotoutunut nuorille mieluinen ajanviettopaikka. Kauppakeskuksen erityispiirteenä on kauppakeskuskortteleiden väliin jäävä julkinen katu, joka pitää keskuksen ovet auki vuorokauden ympäri. Kun liikkeet sulkevat ovensa, nuoret jäävät keskenään ja heidän seuraansa voi hakeutua myös aikuisia, joiden tarkoituksiperät vaihtelevat. Myös Oulussa keskusta-alueella onkin havaittu esimerkiksi päihteidenvälitystä aikuisilta nuorille.

Poliisin läsnäololla päihteiden tarjontaa voidaan toki ainakin jonkin verran vähentää. Nuorisotyön näkökulmasta olennaisinta on kuitenkin vaikuttaa nuorten asenteisiin, itsekunnioitukseen ja -luottamukseen, jolloin hölmöistä ideoista on helpompi kieltäytyä. Toisaalta erilaiset kokeilut ja rajojen hakeminen kuuluvat nuoruuteen. Kokeiluihin on kuitenkin tärkeä puuttua, jotteivat ne johda esimerkiksi syrjäytymisen polulle. Avoin ja kunnioittava vuoropuhelu auttaa nuorta oppimaan töppäyksestä ja tekemään jatkossa parempia ratkaisuja, esimerkiksi kieltäytymään kavereiden hölmöstä ideasta. Moniammatillisuus on näyttänyt tässäkin kyntensä: poliisi voi muistuttaa nuorta rikosoikeudellisista seuraamuksista sekä

tarvittaessa esimerkiksi takavarikoida alkoholin tai muut päihteet, nuorisotyöntekijä keskittyä asennekasvatukseen. Järjestyksenvalvojat puolestaan tekevät arkityössä paljon sellaisia havaintoja, joista sekä poliisi että nuorisotyöntekijä hyötyvät. Järjestyksenvalvojat voivat myös hyvinkin olla nuorille luotettavia aikuisia, joiden puoleen kääntyä, jos esimerkiksi joku aikuinen käyttäytyy asiattomasti.

Oulussa kaupungin nuorisotoimen puolelta jalkautuva nuorisotyö on ollut viimeiset vuodet säästöliekillä ja säännöllistä jalkautuvaa työtä Oulun keskustan alueella on tehty pääasiassa paikallisen Walkersin⁵ toimesta. Kauppakeskus Valkean myötä tarpeeseen herättiin uudelleen. Valkean ympärille koottiinkin erityisesti jalkautuvaa nuorisotyötä silmällä pitäen ringi, johon kuuluvat evankelisluterilaiset seurakunnat, kaupungin nuorisopalvelut, paikallisen Walkersin taustayhteisö Oulun Diakonissalaitos sekä Aseman Lapset ry. Palaverissa on ollut mukana myös Valkean järjestyksenvalvojat, koulupoliisi sekä sosiaalipäivystys.

Jalkautuva nuorisotyö edellyttää säännöllistä, vähintään viikoittain toimimista, jotta nuorisotyöntekijöiden kasvot tulevat niin nuorten kuin yhteistyökumppaneiden keskuudessa riittävän tutuiksi ja luottamus voi rakentua. Oulussa sekä kaupungin että seurakunnan puolella jaettu näkemys on, että tällä hetkellä säännölliseen jalkautumiseen sitoutuneita toimijoita ei ole riittävästi. Hankkeen myötä Ouluun saatu lisäresurssi on kuitenkin osaltaan vauhdittanut sitä, että niin kaupungin kuin seurakunnankin puolella on lähdetty uudella sykkeellä kartoittamaan, ketkä ovat valmiita tekemään jalkautuvaa nuorisotyötä.

Jyväskylässä yhteistyö eteni pienin askelin

Jyväskylässä työ aloitettiin luomalla yhteys keskustassa sijaitsevien kauppa-keskusten johtoon. Yhteistyö vaatii siitä innostuneita ihmisiä ja esimiehen asenne on avainasemassa koko organisaation motivaatiolle. Kauppakeskusjohtajien vaihtuvuus asetti omat haasteensa yhteistyön vauhtiin pääsille. Alueella oli aikaisemmin toiminut moniammatillinen yhteistyö-

5. Walkers-toiminta on Aseman Lapset ry:ssä kehitetty nuorisotyön muoto, jossa ammattilaisten rinnalla toimii koulutettuja vapaaehtoisia aikuisia. Keskiössä on ajatus, että nuoret ovat tervetulleita Walkers-toiminnan pariin juuri sellaisina kuin ovat. Tämä tarkoittaa, ettei esimerkiksi päihtynyttä nuorta käännä pois. Toimintaa voidaan toteuttaa niin sisä- kuin ulkotiloissa, perinteisten Walkers-kahviloiden lisäksi muun muassa nuorten kohtaamispaikoiksi muunnetuissa menopeleissä. Toiminnan ei ole tarkoitus olla muusta nuorisotyöstä erillistä, vaan se voidaan ottaa käyttöön täydentämään olemassa olevaa nuorisotyötä. Aseman Lapset ry toimii valtakunnallisena taustayhteisönä kaikille Walkerseille. Järjestö myös ylläpitää Walkers-taloa Helsingin keskustassa ja pääkaupunkiseudun lähiöissä toimivaa Walkers-bussia sekä koordinoi pääkaupunkiseudun ulkopuolella toimivaa Walkers-auttoa. Toimintaa on 11 paikkakunnalla. Oulussa paikallisena taustayhteisönä toimii Oulun diakonissalaitos.

verkosto, jota lähdettiin herättelemään uudestaan aktiiviseen toimintaan. Verkostoon pyydettiin mukaan myös uusia toimijoita, jotta moniammatillisuutta saatiin entisestään vahvistettua. Nuorisotyöntekijöiden lisäksi mukana ovat poliisi, psykiatrinen sairaanhoitaja perusopetuspalveluiden oppilashuollosta, sosiaaliohjaaja lastensuojelusta, nuoriso-ohjaaja Jyväskylän ammattiopistosta sekä edustajat Jyväskylän Sokokselta, kauppakeskus Jyväskeskukselta ja Forumilta, kauppakeskusten järjestyksenvalvonnasta, Jyväskylän Elävä Kaupunkikeskusta ry:stä ja Sovatek-säätiön Visiitti-toiminnasta.

Yhteistyötä lähdettiin aktiivisesti rakentamaan myös kenttätasolla kauppakeskusten järjestyksenvalvojen kanssa. Tavaksi otettiin perjantaiset palaverit, joissa vaihdettiin ajankohtaiset kuulumiset. Otti oman aikansa, että järjestyksenvalvojat alkoivat nähdä yhteistyön hyödyn. Yhteistyö vaatiikin halua tutustua toisen työhön, ja toisaalta kykyä kertoa omasta työstään. Ei siis kannata olettaa, että ihmiset automaattisesti tietäisivät, mitä kaikkea esimerkiksi nuorisotyö pitää sisällään. Yhtälailla on tärkeää ymmärtää esimerkiksi järjestyksenvalvojen työtä ohjaavat lait ja toimintaperiaatteet. Lopulta päästiin tilanteeseen, jossa järjestyksenvalvojat ja nuorisotyöntekijät vaihtavat aktiivisesti nuoriin liittyvää tietoa ja suunnittelevat yhdessä toimenpiteitä.

Toisinaan yhteistyön käynnistämisessä vaaditaan pitkäjänteisyyttä ja oma asia pitää niin sanotusti osata myydä. Itsellä pitää olla kirkaana mielessä työn tarve ja sen hyödyt. On myös aktiivisesti havainnoitava toimintaympäristöä ja tartuttava toimeen, kun sille ilmenee tarve. Sekä oma-aloitteisuus että toisaalta joustavuus, kun yhteistyötaholta tulee avunpyyntö kantavatkin usein pitkälle. Joskus pienempien välitavoitteiden asettaminen voi auttaa käyntiin pääsyssä. Yhteistyön voi aloittaa pienestä ja joskus yhteistyöverkostojen olemassaolo näyttää hyötynsä yllättämissäkin tilanteissa. Jyväskylässä esimerkiksi Elävä kaupunkikeskusta (Jekku) ry:n avulla Walkers-auto⁶ oli mahdollista parkkeerata Kauppakadulle, josta suurin osa on kävelykatua. Yhdistyksen avulla tieto yhteistyöstä on levinnyt muun muassa monille alueen yrittäjille.

Hankkeen aikana on myös havaittu, että joidenkin toimijoiden keskuudessa nuorisotyöhön saatetaan suhtautua varautuneesti. Joskus syynä voivat olla väärät käsitykset siitä, mitä nuorisotyö tänä päivänä tarkoittaa, joskus taas huonot kokemukset yhteistyöstä. Arvostusta on turha odottaa ulkopuolelta, vaan se on ansaittava. Toimialan maineeseen voi jokainen nuorisotyöntekijä vaikuttaa. Esimerkiksi Löytävässä nuorisotyössä on

Syksyllä 2016 järjestyksenvalvojen keinot olivat vähissä toisinaan kymmenienkin nuorten kokoontumisten kanssa. Tilannetta lähdettiin purkamaan laatimalla nuorten, Sokoksen johtajan, Jyväskylän katulähetys ry:n ja Aseman Lasten kanssa yhteiset pelisäännöt. Mukana olleet nuoret ehdottivat itse, että voisivat toimia agentteina, jotka levittävät sanaa sovituista jutuista. Nuorisotyöntekijät puolestaan lupasivat osaltaan olla agentteina aikuisten suuntaan sekä jalkautuessa tarvittaessa muistuttaa myös nuoria siitä, mistä on yhdessä sovittu. Vuorovaikutusta tukemaan perustettiin myös Whatsapp-ryhmä, jossa Sokoksen johtaja, nuorisotyöntekijät ja nuoret vaihtavat kuulumisia.

olennaista hahmottaa eri kohderyhmät: yhteistä keskustelua käydessä on syytä muistaa kenelle puhuu, jottei käytetty kieli ole liian abstraktia tai uskottavuus ammatillisena yhteistyökumppanina kaadu ”kadun slangiin” (ks. myös Puuronen 2014). Aikuisten kanssa ei voi siis aina toimia yhtä rennosti kuin nuorten parissa. Puhe- tai sähköpostiin vastaamisen tyylin lisäksi on tilanteita, jolloin on syytä kiinnittää huomiota esimerkiksi vaatetukseen. Sovituista tapaamisista ja toimenpiteistä pidetään luonnollisesti kiinni.

Tutkija Petri Cederlöf (2004) kutsuu edellä kuvattua ilmiötä nuorisotyön perusdilemmaksi. Tutkiessaan suomalaisten pienten kuntien nuorisotyötä hän havaitsi, että nuorisotyöntekijät joutuvat tasapainoilemaan luottamuksesta toisaalta nuorten maailman ja niin sanotun virallisen maailman välillä. Saavuttaakseen nuorten luottamuksen nuorisotyöntekijän on oltava lähellä nuorten maailmaa, mutta samalla hänen uskottavuutensa virallisen maailman puolella voi horjua ja pahimmillaan hän ei ole uskottava yhteistyökumppani muiden viranomaisten silmissä. Ei ole kuitenkaan syytä nostaa käsiä pystyyn vaan korostaa omaa ammatillisuutta ja kykyä toimia tilanteen vaatimassa roolissa.

SOKOS-KESKUKSEN PELISÄÄNNÖT NUORILLE JA AIKUISILLE

1. Ole ystävällinen ja puhutaan kohteliaasti
2. Ollaan roskaamatta, jokainen huolehtii omat roskat
3. Ei kuunnella musiikkia kaiuttimista
4. Annetaan tilaa muille kulkea
- 5. Älä huuda**
6. Annetaan istumapaikka tarvitsevalle
- 7. Ethän tupakoi oven edessä**
8. Noudatetaan henkilökunnan ohjeita
9. Kunnioitetaan toisen omaisuutta

Pelisäännöt on laadittu yhteistyössä nuorten, Aseman lasten ry:n, Jyväskylän Katulähetys ry:n ja Kauppakeskus Jyväskylän kanssa. Pelisääntöjen laadinnassa on tehty Sokos-keskuksesta viittaus ja turvallinen paikka niin aikuisille kuin henkilökunnalle.

6. Lue tarkemmin, mistä Walkers-autotoiminnassa on kyse ja miten sitä on hyödynnetty Jyväskylässä ja Oulussa sivulta 66.

Lopuksi

Työmuodon juurtumista uudelle paikkakunnalle helpottaa, jos alueella on moniammatillisen yhteistyön perinne ja paikalliset toimijat ovat työmuotoa koordinoivalle edes jollain tavalla tuttuja. Esimerkiksi Oulussa työmuoto lähti nopeasti käyntiin, kun hankkeeseen palkattiin kaupungissa erityisnuorisotyön ja etsivän nuorisotyön parissa pitkään työskennellyt ammattilainen, joka pystyi hyödyntämään olemassa olevia kontaktejaan.

Aktiivisen, säännöllisen jalkautuvan työn aikaansaamiseksi joudutaan toisinaan myös työskentelemään asenteiden kanssa. Joskus jalkautuminen saatetaan kokea pelottavana, eikä välttämättä nähdä sen hyötyä omalle työlle. Työparin aktiivinen etsiminen muista organisaatioista kuitenkin kannattaa. Silloin resurssipaineet eivät kohdistu liiaksi omalle organisaatiolle ja tieto ja osaaminen vaihtuvat organisaatioiden välillä. Esimerkiksi Jyväskylässä yhteistyö on muotoutunut tiiviiksi Jyväskylän katulähetys ry:n kanssa. Työparia etsiessä kannattaa olla avoin – Oulussa esimerkiksi hoksattiin, että puolustusvoimat voisivat hyötyä jalkautuvasta työstä. Jalkautumalla he saivat tärkeää tietoa tulevien alokkaiden vapaa-ajanvietosta sekä voisivat samalla jutella asepalvelusta koskevista mietteistä.

Oulussa löytävä nuorisotyö ei tule rajoittumaan vain keskustan alueelle. Hankkeen viimeisenä toimintavuonna tavoitteena on, että työote leviää ja jalkautuva nuorisotyö saadaan koko kaupungin alueelle kiinteäksi osaksi nuorisotyötä. Silmät pidetään auki työmuodon tarpeelle myös lähialueilla kuten Torniossa ja Kemissä. Näille alueille annetaan tarvittaessa konsultatiivista tukea. Oulussa myös nuoret tullaan osallistamaan toiminnan suunnitteluun. Jalkautuessa tarjotaankin paitsi turvallisten aikuisten läsnäoloa, myös kartoitetaan nuorten toiveita palveluista, joita esimerkiksi kaupapakeskuksiin voisi tuoda. Jyväskylässä puolestaan toimintaa fokusoidaan erityisesti keskustan alueelle, jossa sille on selkeä tarve.

Lähteet

Cederlöf, Petri (2004): Nuorisotyö ja sen haasteet pienissä kunnissa. Julkaisuja 45. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura.

Puuronen, Anne (2014): Etsivän katse. Etsivä nuorisotyö ammattina ja ammattialan kehittäminen – näkökulmia käytännön työstä. Verkkojulkaisuja 70, Julkaisuja 144. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura.

Kiva, hyvä, tärkeä yhteistyö

Kuten nuoria kohtaavaa työtä (ks. s. 19), myös moniammatillista yhteistyötä voidaan jäsentää kiva, hyvä, tärkeä -jaottelun mukaisesti:

Tärkeää on

- tuntea ja olla kiinnostunut niin oman kuin yhteistyökumppanin työn tavoitteista, toimintaperiaatteista ja eettisistä käytännöistä.
- avoimuus. Älä torju suoralta kädeltä yhteistyöpyyntöjä. Voisiko ideaa tarvittaessa hieman jalostaa? Ymmärrä mitä ja miksi sinulta pyydetään.
- luotettavuus. Yhteistyökumppaneiden täytyy voida luottaa, että asioiden hoitamisesta otetaan oma-aloitteisesti koppia ja myös hoidetaan sovittu loppuun saakka.

Hyvä on

- muistaa, ettei kaikkea tarvitse tehdä itse. Yhteistyöverkosto auttaa myös työn delegoinnissa!
- puhua hyvää selän takana! Jaa tunnustusta silloin, kun joku sitä ansaitsee sekä suoraan kehut ansaitsevalle henkilölle että yhteistyöverkostoissa. Myös nuorille on hyvä muistaa puhua positiiviseen sävyyn esimerkiksi poliisista tai järjestyksenvalvojista aina kun siihen on pienikin syy.
- arvostaa saamaasi huomiota ja kiitosta. Eri organisaatioiden välisessä yhteistyössä törmää väistämättä erilaisiin toimintatapoihin, joskus ristiriitoihinkin. Kun muistaa iloita onnistumisista, jaksaa vaikeampienkin tilanteiden yli!

Kivaa on

- olla yhteydessä joskus ilman asiaakin.
- osallistua esimerkiksi yhteistyökumppanin epävirallisiin tapahtumiin. Joskus yhteistyökumppanista voi tulla ystävä myös vapaa-ajalle!

Liikkuvien nuorisotilojen mahdollisuuksista

JALKAUTUVASSA NUORISOTYÖSSÄ on etua siitä, että työntekijöillä on nuorisotila niin sanottuna tukikohtana. Sinne voidaan ohjata nuoria esimerkiksi kahville, jos ajanviettoa julkisissa tiloissa ei muuten saada rauhoitettua. Tilaa voidaan hyödyntää tarvittaessa myös yksilötyöhön.

Keväällä ja syksyllä 2016 Jyväskylässä toiminut Walkers-auto auttoi osaltaan kontaktin syventämistä aikaansa viettävien nuorten ja alueella työskentelevien aikuisten kanssa esimerkiksi Jyväskylän keskustassa, jossa lähimmälle nuorisotilalle on jonkin verran matkaa. Matkailuautosta nuorten kohtaamispaikaksi muutettu menopeli herättää kiinnostusta ja on siksi hyvä alusta yhteistyön käynnistämiseksi tai sen syventämiseksi. Walkers-auton avulla saatiinkin uusia ihmisiä lähtemään yhteistyöhön mukaan. Keskustan lisäksi Wautolla kurvailtiin myös Jyväskylän reuna-alueille, joissa nuorilla on vähän lämpimiä tiloja omaehtoiselle ajanvietolle. Se todettiin myös esimerkiksi koulujen päättäjäsissä hyödylliseksi työvälineeksi.

Wautoa on hyödynnetty myös Oulussa, jossa yhtenä nuorisotyöllisenä haasteena on maantieteellinen laajuus. Haukiputaan, Kiimingin, Oulun, Oulunsalon ja Yli-in yhdistyminen vuonna 2013 korosti entisestään väestön levittäytymistä laajalle alueelle. Välimatkat asukaskeskittymien välillä ovat jopa kymmeniä kilometrejä. Kuntaliitos tarkoitti luonnollisesti muutoksia myös nuorisotyöhön, kun palvelut keskittyivät ja organisaatorakenteisiin tuli uudistuksia.

Sekä Jyväskylässä että Oulussa onkin nähty, että pyörien päällä kulkevat nuorten kohtaamispaikat ovat muuntautumiskykyisiä työvälineitä, joiden avulla saadaan ketterästi ja suhteellisen pienillä resursseilla vietyä nuorisotyöllistä osaamista sinne, missä sitä tarvitaan. Liikkuvilla työmuodoilla pystytään parhaimmillaan luomaan kontaktia myös sellaisiin nuoriin, jotka eivät käytä muita nuorille suunnattuja palveluja. Liikkuvan nuorisotyön tarpeeseen on havahduttu ympäri Suomen, ja nuokkariautoja löytyy jo useammalta paikkakunnalta. Tutulta nuorisotalolta muuhun ympäristöön lähteminen saattaa joskus jännittää ja siksi liikkuva nuorisotila voikin toimia sopivana välietappina jalkautuvan nuorisotyön haltuunotossa. Liikkuvat nuorisotilat ovat oivia välineitä myös löytävän nuorisotyön toteuttamiseen.

Casekuvaus nuorten ja aikuisten välisestä konfliktista ja nopeatahtisen sovittelutoiminnan hyödyntämisestä

Heikki Turkka & Virva Luoto

Yhteydenotto poliisilta

Poliisi otti yhteyttä Aseman Lapset ry:hyn elokuussa 2016 pyytääkseen järjestöltä apua nuoriin liittyvän tilanteen selvittämisessä. Asia koski taloyhtiötä, jonka ympäristössä oli syntynyt pitkittynyt konflikti nuorten ja aikuisten välille. Tilanne oli jatkunut jo 1,5 vuotta ja kärjistynyt niin pahaksi, että poliisipartio kävi kadulla useita kertoja päivässä. Lapset ja aikuiset kävivät eräänlaista kissa-hiiri-leikkiä, jossa nuoret tekivät ilkivaltaa ja aikuiset yrittivät kostaa heille. Kyseessä oli kahdeksan nuorta, jotka kiusanteon alkaessa olivat 10–13-vuotiaita. Poliisille tuli jatkuvasti uusia ilmoituksia häiriöistä, mutta he olivat voimattomia tilanteen katkaisemiseksi.

Tilanteeseen tarttuminen

Aseman Lapset lupasi jalkautua alueelle mahdollisimman pian, ja kaksi järjestön työntekijää lähti liikkeelle jo seuraavana päivänä. Mukaan tuli paikallisella nuorisotalolla työskentelevä nuorisotyöntekijä. Jalkautajat jäivät tyhjään pihaan odottamaan, ja pian nuorisojoukko saapuikin paikalle. He tunnistivat tutun nuorisotyöntekijän ja jäivät juttelemaan ja kertomaan omia näkemyksiään taloyhtiön tapahtumista. He nimesivät useita alueen aikuisia, joiden kokivat toimineen epäasiallisesti. Myöhemmin juttelemaan saapui myös yhden nuoren huoltaja. Keskustelua helpotti, että mukana oli nuorisotyöntekijä, joka pystyi juttelemaan huoltajan kanssa tämän omalla äidinkielellä.

Nuoret kertoivat kokevansa tilanteen uhkaavana: aikuiset olivat muun muassa julkaisseet nuorten kuvia sosiaalisessa mediassa. Nopeasti kävi ilmi, että käynnissä on monimutkainen konflikti, jossa on useita osapuolia. Nuoret olivat myös alkaneet käyttäytyä heille syntyneen maineen

Kukaan ei pysähtynyt kysymään, miksi nuoret toimivat niin kuin toimivat. Aikuiset lisäsivät vettä myllyyn lähtemällä mukaan nuorten provosointiin.

mukaisesti: heiltä odotettiin ilkeävaltaa ja häiriköintiä, ja sitä he myös tekivät. ”Haluatteko, että tilanne jatkuu tällaisena”, nuorilta kysyttiin, ja vastaus oli selkeä ei. Sovittiin, että mennään nuorten kanssa yhdessä syömään seuraavalla viikolla ja keskustellaan lisää. Tapaamisten välissä yhteyttä pidettiin yhteisen Whatsapp-ryhmän välityksellä. Yhteisen keskustelukanavan avulla nuorille alkoi pikkuhiljaa muodostua jonkinlainen luottamus aikuisia kohtaan.

Viikkoa myöhemmin Aseman Lasten työntekijät, paikallinen nuorisotyöntekijä sekä kaikki kahdeksan nuorta kokoontuivat pitsalle nuorisotalolle. Tapaamisessa keskusteltiin mahdollisuudesta tekojen sovitteluun. Nuoret kokivat ensin, että heitä syyllistetään, mutta suostuivat sitten. Heille luvattiin, että paikalla on poliisi turvaamassa tilannetta. Aseman Lasten työntekijä ilmoitti lastensuojeluun, poliisille ja alueen nuorisotyöntekijöille, että nuoret ovat tulossa sovitteluun ja toivoi matalaa kynnystä kyseisiä nuoria koskeville havainnoille. Nuoret sitoutuivat sopimukseen, että sovitteluprosessin aikana ei tule yhtään yhteydenottoa poliisilta tai sosiaalityöntekijöiltä heidän tekemistensä takia. Näin tapahtuikin: tilanne taloyhtiössä rauhoittui.

Ensimmäinen sovittelutapaaminen

Sovittelutapaaminen järjestettiin viikon päästä. Paikalla oli kaikki kahdeksan nuorta, nuorten huoltajat, kolme poliisia, alueen nuorisotyöntekijöitä, kiinteistöyhtiön edustaja, joitakin kaupallisten tahojen edustajia sekä muita lähellä asuvia aikuisia. Lisäksi paikalla oli kaksi tulkkia, sillä joidenkin nuorten huoltajien äidinkieli ei ollut suomi. Yhteensä väkeä paikalla oli noin neljäkymmentä ihmistä, mikä kertoo vyyhdin laajuudesta. Aseman Lapsilta paikalla oli kolme sovittelijaa.

Tapaamisessa kaikki pääsivät kertomaan näkemyksensä tapahtumista. Varsinkin alussa tunteet kuumenivat jopa fyysiseen uhkaan asti. Tulkkaaminen kuitenkin hidasti keskustelua niin paljon, että seuraavan saadessa puheenvuoron pahin kiihtyminen oli ehtinyt jo mennä ohi. Nuoria hermostutti se, että poliisin oli toisinaan vaikea olla lähtemättä muiden aikuisten syyttävään puhetapaan. Lopulta päästiin rauhallisempaan keskusteluun ja ymmärrystä alkoi syntyä puolin ja toisin. Jotkut provosoituneista aikuisista esimerkiksi ymmärsivät vasta, kuinka uhkaavaksi nuorten vanhemmat olivat kokeneet heidän käytöksensä. Keskusteluun meni niin kauan aikaa, että siinä päästiin vasta purkamaan tilanne, mutta ei vielä varsinaisesti sovittelemaan sitä. Seuraava tapaaminen sovittiin 2,5 viikon päähän.

Toinen sovittelutapaaminen

Toinen sovittelutapaaminen järjestettiin nuorisotalolla, ja tällä kertaa paikalla oli huomattavasti vähemmän ihmisiä. Kaikki kahdeksan nuorta, seitsemän nuoren vanhemmat, alueen nuorisotyöntekijöitä, joitakin muita aikuisia, tulkit ja poliiseja. Tämän tapaamisen tunnelma oli paljon rennompi ja helpompi kuin ensimmäisen. Myös poliisit ymmärsivät oman roolinsa paremmin. Tapaamisessa päästiin sopimukseen, johon kaikki sitoutuivat. Siinä sovittiin, että kunnioitetaan toisia, lopetetaan hölmöily ja ilkeävalta eikä huudeta. Lopuksi annettiin kaikille mahdollisuus pyytää anteeksi vapaaehtoisesti, mikäli he kokivat tehneensä jotain väärää. Kaikki nuoret pysyivät anteeksi tekojaan, mutta aikuisista vain yksi.

Sovittelun jälkeen

Myöhemmin syksyllä Aseman Lasten työntekijät kävivät jälleen pitsalla nuorten kanssa. Tapaamiseen saapui lopulta vain kolme nuorta: kahdeksan hengen porukka oli syksyn aikana hajonnut. Tilanne alueella rauhoittui sovittelun jälkeen. Alkuvuoteen 2017 mennessä paikalta ei ole tullut yhtäkään uutta ilmoitusta, eikä poliisi enää partioi alueella. Poliisilta on tullut paljon kiitosta tilanteeseen tarttumisesta.

Opetuksia tapauksesta

Lopuksi on syytä nostaa esiin muutama tekijä kuvattua tapauksesta. Ensinnäkin, kyseessä oli varsin monimutkainen tilanne, jossa ei ollut puolueettomia osapuolia. Tällöin ulkopuolisen, puolueettoman tahon väliintulo antoi osallisille mahdollisuuden tulla kuulluiksi ja ottaa etäisyyttä välittömään tilanteeseen. Se loi pohjan eri tahojen väliselle dialogille. Erityisen tärkeää oli, että nuorten annettiin kertoa oma näkemyksensä tapahtumista tuomitsematta. Ryhmän kohdalla oli syntynyt eräänlainen itseään ruokkiva kierre, jossa nuoret tulivat kuulluiksi ja nähdyiksi vain häirikön roolinsa kautta – ja he alkoivat käyttäytyä maineensa veroisesti. Kukaan ei pysähtynyt kysymään, miksi nuoret toimivat niin kuin toimivat. Aikuiset lisäsivät vettä myllyyn lähtemällä mukaan nuorten provosointiin.

Olennaista oli myös kontaktin saaminen nuorten ryhmän pomoon. Nuorisoporukoissa on lähes aina johtajahahmo, jota muut kuuntelevat niin hyvässä kuin pahassakin. Jos halutaan vaikuttaa ryhmän toimintaan, on saatava sen johtajahahmo puolelleen. Lisäksi aluetta ja sen tuntevan nuorisotyöntekijän läsnäolo helpotti kontaktin saamista porukkaan.

Lopuksi on syytä kiinnittää huomiota tapahtumien aikajänteeseen. Konflikti oli ollut käynnissä pitkään ja nuorten luottamus aikuisia kohtaan heikko. Kun nuoret antoivat mahdollisuuden luottamuksen rakentumiselle, oli tärkeää, että siihen tartuttiin katsomalla kalenterista heti ajan-kohta ensimmäiselle sovittelutapaamiselle. Nuorten aikakäsitys on erilainen ja kuukausien odottelu olisi hyvinkin voinut antaa nuorille signaalin, ettei heidän asiansa ole aikuisille tärkeä.

Norjassa kehitetyn, Aseman Lapset ry:n toimesta Suomeen mukautetun katusovittelu-mallin merkittävä lisäarvo sovittelun kentälle onkin prosessin nopeus. Lähtökohtana on, että rikkomuksen tai riidan osapuolten kanssa päästään neuvottelupöytään 1–2 viikon kuluttua tapahtuneesta. Perinteisessä sovittelutoiminnassa, jossa valtaosa sovittelualoitteista tulee oikeuslaitoksen toimijoilta, prosessin nopeus on pitkälti riippuvainen poliisin ja syyttäjien käsittelyajoista. Usein ne ovat pitkiä.

Kokemuksia moniammatillisesta yhteistyöstä osana eri ammattilaisten arkityötä

Moniammatillinen yhteistyö saattaa helposti kuulostaa abstraktilta ja käytännön työhön huonosti istuvalta asialta. Mitä muuta se voi tarkoittaa kuin lisää palavereja, jotka syövät aikaa perustyöltä? Voiko kaupallinen toimija ja nuorisotyöntekijä muka aidosti löytää yhteisen tavoitteen? Entä menettääkö nuorisotyöntekijä nuorten luottamuksen toimiessaan yhteistyössä poliisin kanssa? Tässä luvussa etsitään vastauksia muun muassa näihin kysymyksiin. Eri näkökulmien esiin tuomiseksi on haastateltu Aseman Lapset ry:n yhteistyökumppaneita: vanhempi konstaapeli Susanna Maraa, kauppakeskusjohtaja Kirsi Feirikkiä sekä kauppakeskuksen turvallisuus- ja siivouspäällikkö Matias Lehtomäkeä.

Kauppakeskuksen järjestyksenvalvojat ovat yksi keskeinen ammattiryhmä, jonka arkityössä nuoria kohdataan. Alan peruskoulutus ei kuitenkaan juurikaan anna tähän valmiuksia. Nuorten Palvelu ry toteutti keväällä 2016 yhdessä Securitas Oy:n kanssa kokeilun, jossa yksi järjestyksenvalvoja koulutettiin ”nuorten omaksi järjestyksenvalvojaksi”. Yhteistyössä Aseman Lapset ry:n ja Nuorten Exitin kanssa laaditun koulutuksen avulla hän sai normaalia turvallisuusalan koulutusta laajemmat valmiudet nuorten kanssa toimimiseen ja heidän asioidensa edistämiseen. Nuorten Palvelu ry:n projektivastaava Mikko Leppävuori avaa kokeilun ideoita ja kokemuksia.

Kirjastot ovat onnistuneet uudistumaan ajassa. Esimerkiksi Espoon kauppakeskus Isossa Omenassa sijaitsevassa kirjastossa on jo vuosia ollut nuorille oma tila. Viimeisenä moniammatillisen yhteistyön kokemuksia avaavatkin Espoon kaupunginkirjaston aluejohtaja Pia Koskinen sekä kirjaston suunnittelija Jaakko Tiinanen.

Yhteistyö mahdollistaa tiedonvaihdon ja nopean reagoinnin

Poliisi kohtaa työssään nuoria, jotka tarvitsevat ohjausta ja mielekästä tekemistä vapaa-aikaansa. Yhtälailla nuorten parissa toimiva ammattilainen voi kohdata tilanteen, joka on poliisiasia. Tällöin on hyödyllistä, kun on valmiina kontaktit tahoihin, jotka asiaa voivat parhaiten viedä eteenpäin.

Vanhempi konstaapeli Susanna Mara tekee Helsingissä aktiivisesti yhteistyötä nuorten parissa toimivien ammattilaisten kanssa.

Yhteistyö on ennen kaikkea vastavuoroista tiedonvaihtoa. Ilmiötason havaintojen lisäksi tietoa jaetaan myös yksittäisistä nuorista, mikäli on tarvetta yhdessä miettiä, kuinka nuoren huolestuttavaan tilanteeseen saadaan parhaiten tartuttua.

– Olemme esimerkiksi tiedustelleet elämässä hukassa olevien nuorten kohdalla, olisiko Aseman Lapsilla tarjota sopivaa ryhmätoimintaa tai kasvuikäiselle pojalle miestä juttuseuraksi, Mara kertoo.

Yhteistyökontakteja kannattaa luoda valmiiksi

Valmiiksi luodut kontaktit mahdollistavat nopean reagoinnin. Mara kertoo, kuinka Helsingissä tietyllä alueella havaittiin nuorten parissa huolestuttavaa käyttäytymistä. Valmiiden kontaktien ansiosta saatiin nopeasti saman pöydän ääreen poliisi, nuorisotoimi, sosiaalitoimi ja kolmannen sektorin toimijat.

– Olisi ollut aika eri tilanne, jos siinä vaiheessa olisi vasta lähdetty miettimään, kenen kanssa tilannetta olisi järkevää lähteä ratkomaan, Mara lisää.

Reaktiivisen yhteistyön lisäksi ennaltaehkäisevä tiedonvaihto on merkittävässä roolissa. Sitä tehdään varsin matalalla kynnyksellä.

Poliisin ja nuorten kanssa toimivien tahojen välinen yhteistyö onkin Suomessa kansainvälisesti katsoen varsin vahvaa. Osaltaan sujuvaa yhteistyötä varmasti selittää se, että poliisi koetaan Suomessa verrattain luotettavana ja helposti lähestyttävänä tahona.

Luottamus kaiken lähtökohtana

Kun on kyse nuoresta, jolla on elämässä isompia pulmia, nousee kysymykset salapito-velvollisuudesta usein esille. Salassapitovelvollisuuden tarkoituksena on turvata yksityisyyttä ja estää mahdollisten arkaluontoisten asioiden päätyminen väärin tarkoituksiin. Se on tärkeä velvollisuus, mutta sen taakse piiloutuminen ei kuitenkaan ole kenenkään etu.

– Yhteistyötahojen välillä vallitseva luottamus takaa, ettei tietoja käytetä väärin, vaan niitä jakamalla voidaan edistää nuorten hyvinvointia, Mara painottaa.

Luottamuksen rakentuminen toki vaatii aikaa. Siksi myös epämuodollisempi yhteydenpito on yhteistyössä tärkeää. Kun eri organisaatioiden työntekijät tulevat toisilleen tutuiksi, on suunniteltujen tapaamisten lisäksi helppo tarttua puhelimeen tai poiketa käymään, kun on tarvetta jutella. Salassapitovelvollisuuden lisäksi tiedonvaihdon voi estää se, että ammattilainen kokee pettävänsä nuoren luottamuksen, jos tekee lastensuojelun tai rikosilmoituksen tai on epävirallisemmin yhteydessä esimerkiksi poliisiin. Nuorten

kohdalla ammattilaisten tehtävä on kuitenkin ottaa ammatillinen vastuu silloin, kun nuori ei kykene näkemään omaa etuaan.

Nuorten parissa toimivan ammattilaisen pitääkin tasapainoilla sen kanssa, että on yhtäältä helposti lähestyttävä ihminen, jolle pystyy puhumaan ja toisaalta ammattilaisen roolissa. Maran mukaan on vaarallista, jos ammattilainen ryhtyy nuoren kaveriksi.

– Vaikka toki ymmärrän, että se on todella inhimillistä, että on vaikea katsoa nuorta, joka itkee ja raivoo, että miten sä voit tehdä mulle näin, Mara myöntää.

Yhteistyö vaatii aktiivisuutta

Yhtenä haasteena Mara näkee sen, että poliisin aktiivisuus yhteistyöhön on paljon persoonasta kiinni. Esimies ei siihen suoranaisesti kehota. Toisaalta poliisi ei välttämättä aina tunne esimerkiksi järjestöjen toimintaa ja ei siksi osaa ottaa hyötyä irti. Aktiivisuuden vaade pätee yhtälailla yhteistyökumppaneihin.

– Esimerkiksi nuorisotaloilla on eroja siinä, kuinka vastaanottavia työntekijät ovat poliisin kanssa tehtävään yhteistyöhön, Mara kertoo.

Joskus syynä on ehkä se, ettei ole totuttu tekemään poliisin kanssa yhteistyötä. Toisaalta taas on vaikeaa myöntää, että on ongelmia.

– Esimerkiksi koulumaailmassa näen huolestuttavana, jos ei kiusaamiseen puututa, kun pelätään vanhempien reaktioita, Mara miettii.

Koulumaailmassa ilmoitukset pitäisi Maran mukaan tehdä nimenomaan matalammalla kynnyksellä.

– Ajattelen, että kouluajalla tapahtuva rikos pitäisi käydä törkeyttämisperusteesta. Koulu on kuitenkin paikka, jonne nuorten on velvollisuus mennä. Oppilailla pitäisi olla rauha oppia ja opettajilla puolestaan työrauha oman työnsä tekemiseen, Mara painottaa.

Koulujen kanssa tehtävä yhteistyö on pitkälti rehtorista kiinni ja koulujen välillä onkin suuria eroja. Välillä koulujen kanssa on haastavaa päästä yhteistyön alkuun, toisaalta on myös paljon poliisin suuntaan aktiivisia rehtoreita.

Yhteistyötä tärkeä näyttää nuorille

Aseman Lapset ry ja poliisi ovat tehneet yhteistyötä myös nuorten pariin jalkautuessa. Mara itse kokee tulevaisuutta helposti juttuun nuorten kanssa. Poliisi, jolle nuorten kanssa jutustelu ei ole niin luontevaa, voi kuitenkin hyötyä paljonkin siitä, että nuoria lähestyy yhdessä nuorisotyöntekijän kanssa.

– Minusta ehkä kaikkein tärkeintä on, että nuoret näkevät, että teemme yhteistyötä heidän hyväkseen, Mara pohtii.

Esimerkiksi pistäytyminen nuorisotaloille viestittää nuorille, että poliisi ei vain sanele ja rankaise vailla vuorovaikutusta – ja että poliisit voivat jopa olla ihan hyviä tyyppejä.

– Ihan varmasti se madaltaa kynnystä ottaa poliisiin yhteyttä, kun siihen on tarvetta. ♦

Teksti: Iina Juntunen

KAUPPAKESKUSJOHTAJAN NÄKÖKULMA:

Kirsi Feirikki, Kauppakeskus Itis

Yhteiskuntavastuuta kaupallisuuden lomassa

Helsingin Itäkeskuksessa sijaitseva Kauppakeskus Itis ja Aseman Lapset ry ovat tehneet yhteistyötä keväästä 2014 lähtien. Alueelle on koottu moniammatillinen työryhmä, jossa myös Itiksen kauppakeskusjohtaja Kirsi Feirikki on mukana.

Miten nuorten huomioiminen Itiksen arjessa linkittyy kaupallisiin intresseihin? Entä millaisia vinkkejä kauppakeskusjohtaja antaa vastaavasta yhteistyöstä kiinnostuneille?

Kauppakeskus Itiksessä käynnistyi vuonna 2011 uudistus, jonka yhteydessä uusittiin paitsi puitteita myös johtamista ja toimintatapoja. Uudistustyön lomassa toiminnan ohjenuora kiteytettiin neljään arvoon: bold (rinta rottingilla), alive (täynnä elämää), pioneering (moderni edelläkävijä) sekä integrated (meille kaikille). Lisäksi toimintaa ohjaa kestävä kehityksen ohjelma, jossa yksi osa-alue on ympäröivä yhteiskunta. Tätä silmällä pitäen kauppakeskus onkin etsinyt julkilausuttuihin arvoihin sopivia yhteistyökumppaneita, joista Aseman Lapset ry on yksi.

Aseman Lasten lisäksi Itis on tehnyt nuoriin keskittyvää yhteistyötä myös kunnallisen nuorisotyön, Hope ry:n ja lähikoulun kanssa. Kauppakeskus muun muassa tarjoaa lähi-

koulun kahdeksas- ja yhdeksäsluokkalaisten Työelämään tutustumis- jaksoille harjoittelupaikkoja. Lisäksi lähikoulun kaikki yhdeksäsluokkalaisten pääsevät Itiksen toimistolle työhaastatteluharjoitukseen, jotta tosipaikassa tilanne ei olisi täysin uusi. Kesäseteleitä hyödyntämällä moni nuori on saanut ensimmäisen kesätyöpaikkansa Itiksestä.

Nuoret erityisenä asiakasryhmänä

Nuorten parissa toimivat tahot ovat luontevia yhteistyökumppaneita, sillä nuoret ovat merkittävä osa kauppakeskusten arkea – ei vain ajanviettäjinä, vaan myös asiakasryhmänä.

– Ehkä on vähän harhaluulokin, että nuoret lähinnä vain hengailisivat kauppakeskuksissa. Useimmiten ajanviettoon liittyy kahvikuppi tai hampurilainen – nuoret siis aidosti ovat asiakkaita, jotka tuovat kauppakeskukselle rahaa, Feirikki muistuttaa.

Kauppakeskuksessa on myös useita selvästi nuorille suunnattuja liikkeitä. Merkityksentöntä ei ole sekään, että nuoret vaikuttavat

perheen kulutuskäyttäytymiseen enemmän kuin yleisesti ajatellaan. Mikäli nuori kokee kauppakeskuksen vetovoimaisena, voi hän hyvinkin houkutella koko perheen ostoksille. Näin nuoret huomioon ottava kauppakeskus saa nopeasti monta innokasta markkinoijaa. Feirikin mukaan olennaista onkin ymmärtää, etteivät kaupalliset tavoitteet ja nuorten huomioiminen ole ristiriidassa.

Yhteistyö lisää ymmärrystä

Tänä päivänä kauppakeskukset ovat monessa mielessä monipalvelukeskuksia, joissa on saatavilla shoppailumahdollisuuksien lisäksi esimerkiksi pankki- ja lääkäripalvelut. Ne ovat myös sosiaalisia kohtaamispaikkoja, osa kaupunkikulttuuria. Enenevässä määrin kaupakeskusten puitteisiin kuuluu istuskelu- paikkoja ja kännykänlatauspisteitä, jotka ovat erityisesti nuorten suosiossa. Kohtaamisia syntyy paitsi nuorten kesken, myös nuorten ja muiden asiakkaiden, kauppakeskusten vuokralaisten ja järjestyksenvalvonnan kanssa. Toisinaan meno voi olla turhan vauhdikasta, ja itsensä kasvattajan roolista voikin löytää sellainen henkilö, jolla ei välttämättä ole valmiuksia nuorten kanssa toimimiseen.

– On selvää, että meidän toimintaa ohjaavat tietyt tulostavoitteet ja muut kaupalliset intressit emmekä tavoittele suurimman nuorisotalon titteliä. Yhteistyöllä on kuitenkin saatu ymmärrystä ja eväitä esimerkiksi nuorten kohtaamiseen, Feirikki kertoo.

Nuoruuteen kuuluu rajojen kokeilua.

KAUPPAKESKUS ITIS

- Kauppakeskus Itis on Suomen suurin kauppakeskus.
- Arkisin kauppakeskuksessa käy noin 50 000 asiakasta päivässä, vuonna 2015 kävijöitä oli kaiken kaikkiaan lähes 17 miljoonaa.
- Kauppakeskuksen omistaa hollantilainen kiinteistö-sijoitusyhtiö Wereldhave N.V.
- Kauppakeskus on merkittävä julkisen liikenteen risteyskohta.

Useimmiten nuoret kuitenkin loppujen lopuksi haluavat löytää aikuisten kanssa yhteisymmärryksen. Kun nuorilla on tervetullut olo, tuntevat nuoret tilat omakseen ja haluavat sitä kautta myös sitoutua yhteisiin pelisääntöihin.

Yhteistyö haastaa totuttuja toimintatapoja

Kauppakeskusjohdon ensisijaisena intressinä on huolehtia, että kauppakeskuksen tilat ovat mahdollisimman hyvällä käyttöasteella vuokrattuna ja tiloista kerätään markkinatasoista vuokraa. Yhtä tärkeää on, että kauppakeskus on vuokralaisille menestyksekkäs kauppapaikka ja asiakkaille houkutteleva asiointipaikka. Perustehtävän lisäksi Itiksessä pyritään aktiivisesti tuomaan toimialalle uudenlaisia toimintatapoja. Se edellyttää verkostoitumista oman toimialan ulkopuolelle. Kun arjen ilmiöitä tulee tarkasteltua uusista näkökulmista, herää monesti varteenotettavia kehittämisideoita.

Feirikki itse pitääkin tärkeänä, että uskalletaan kokeilla. On selvää, että joskus joudutaan toteamaan, ettei kokeilu kantanut hedelmää ja siitä luovutaan. Parhaimmillaan kokeilujen kautta löytyy kuitenkin uusia arkea helpottavia toimintatapoja. Yksi esimerkki on kaupakeskuksen tilassa keväällä 2016 toteutettu nuorten pop-up-kohtaamispaikka. Vastaavia kokeiluja on toteutettu kauppakeskuksissa muuallakin Suomessa. Itiksen kohtaamispaikka on tarjonnut yhden alustan yhteistyön syvenemiselle nuorisotyöntekijöiden ja järjestyksenvalvonnan kesken.

Vinkkejä yhteistyötä pohtiville

Mikäli pohtii yhteistyön käynnistämistä kauppakeskuksen kanssa, Feirikki neuvoo ottamaan yhteyttä kauppakeskuksen operatiivisesta toiminnasta vastaavaan tahoon. Tämän puolestaan on olennaista saada yhteistyölle johdon tuki – se on oikeastaan koko toiminnan edellytys.

Feirikin muistilista

Ennen yhteistyön aloittamista kauppakeskuksen operatiivisesta toiminnasta vastaavan on hyvä pohtia tiettyjä kysymyksiä. Kysymyksiä voi myös hyödyntää yhteistyön tarpeen perustelemissa esimerkiksi esimiehelle.

1. Onko kumppanilla luontainen yhteys kiinteistöön?

- Paikallinen, kansallinen tai kansainvälinen hanke

2. Onko yhteistyöstä todellista hyötyä?

- Edistää kauppakeskuksen ja/tai keskuksen yrittäjien liiketoimintaa
- Ratkaisee kauppakeskuksen ja/tai keskuksen yrittäjien haasteita
- Parantaa mielikuvaa asiakkaiden, työntekijöiden, yrittäjien ja/tai muiden sidosryhmien keskuudessa

3. Miten vaativaa yhteistyön toteutus on?

- Vaadittavat henkilöresurssit & ajankäyttö
- Vaatiiko yhteistyö rahallista panosta

Yhteistyötä käynnistäessä näytöt muualta ovat tietenkin aina iso etu. Muualla toimivaksi todettuja toimintamalleja on matalampi kynnyks lähtee kokeilemaan.

– Ja aina on toki hyödyllistä, jos toiminnan hyödyt pystytään osoittamaan erilaisilla mittareilla, Feirikki lisää.

Yksi haaste yhteistyössä on yhteisen ajan löytäminen. Tästä syystä kannattaa mahdollisimman pitkälle purkaa päällekkäisyyksiä. Ennen kuin uutta työryhmää lähtee muodostamaan onkin paikallaan tutkia, onko alueella jo mahdollisesti jonkinlainen työryhmä, jonka toimintaa voisi lähteä jalostamaan.

Kuulumisten ja esimerkiksi ilmiötason tiedonvaihto on tärkeä osa yhteistyötä. Monesti sitoutumista edistää yhteistyön syveneminen kuulumisten vaihdosta systemaattisempaan ja tavoitteelliseen suuntaan. Näin esimer-

kiksi järjestyksenvalvonta ja kiinteistön muu henkilökunta oppivat ottamaan jalkautuvasta nuorisotyöstä kaiken hyödyn irti. Itäkeskuksen alueella nuorten pariin jalkautuvaa työtä tehdään useamman tahon toimesta, jolloin myös koordinointi on äärimmäisen tärkeää.

Feirikin mielestä on myös hyvä tehdä selväksi, ettei tämänkaltaisen yhteistyön läheskään aina merkitse sitä, että kauppakeskuksessa tai alueella laajemmin olisi ongelmia. Kyse on enemmänkin uudenlaisesta tavasta tehdä työtä. Jos tuntuu, että kauppakeskusta on vaikea saada mukaan yhteistyöhön, kannattaa pysähtyä miettimään, mistä nihkeä suhtautuminen voisi johtua. ♦

Teksti: Iina Juntunen

Yhteiskunnan muutos haastaa myös turvallisuusalan uudisajatteluun

Matias Lehtomäki on päässyt näkemään nuorten hengailuun liittyviä ilmiöitä monesta näkökulmasta työskennellessään eri tehtävissä turvallisuusalalla. Päivittäiset, toisinaan kissahiiri-leikiksikin äityneet kohtaamiset nuoren järjestyksenvalvojan ja nuorten välillä ovat vaihtuneet satunnaisiin kohtaamisiin esimerkiksi silloin, kun on selvitelty nuorten ilkivallanteita kauppakeskuksessa. Nykyisessä tehtävässään kauppakeskus Itiksen turvallisuus- ja siivouspäällikkönä Lehtomäki vastaa siitä, että Itis on häiriötön ja mukava työ- ja ostospaikka, jossa niin vuokralaiset, henkilökunta kuin asiakkaatkin viihtyvät.

Vaikka nuoret toisinaan hölmöilevätkin, ei heitä tulisi nähdä yksin ongelmälähtöisesti. He ovat paitsi asiakkaita, myös potentiaalisia tulevaisuuden työntekijöitä. Huomionarvoista onkin, että yllättävän moni kauppakeskuksessa aikaansa viettävä nuori haaveilee työskentelystä jossain keskuksen liikkeistä. Kauppakeskuksissa on paljon sellaisia työtehtäviä, jotka

sopivat nimenomaan nuorille. Yhtälailla kuin työpaikoista, myös hyvistä työntekijöistä kilpaillaan.

Tällöin ei ole merkityksetöntä, millaista kohtelua kauppakeskuksen puolelta saa. Julkisuudessa on keskusteltu asennemuutoksesta: kun edellistä nuorisopolvea häädettiin kauppakeskuksista esimerkiksi klassisella musiikilla, nyt heitä saatetaan erikseen houkutella paikalle. Lehtomäki kertoo, että Suomessa nuorten huomioimiseen kauppakeskuksissa on herätty hyvissä ajoin ja siksi nuoriin liittyvät ilmiöt ovat eri luokkaa kuin esimerkiksi Ruotsissa. Myös Itiksen arvoihin kuuluu, että kauppakeskus on kaikille avoin. Nuorten huomioiminen onkin strateginen valinta. Strategian jalkauttamisessa merkittävässä roolissa ovat kauppakeskuksen järjestyksenvalvojat, joiden on sitouduttava kohtaamaan myös nuoret kauppakeskuksen linjan mukaisesti⁷.

Asiakaslähtöisyyden korostuminen

Palveluja tilaavalla asiakkaalla – tässä tapauk-

sessä kauppakeskuksella – onkin merkittävä rooli sen määrittelyssä, mitä vartiointiliikkeenä odotetaan.

– Tarjouskilpailussa punnitaan yhä enemmän muita seikkoja kuin hintaa. Meillä ja palveluntuottajalla pitää olla jaettu näkemys siitä, miten järjestyksenvalvontaa toteutetaan, Lehtomäki valottaa.

Palveluntarjoajan kontolla on huolehtia, että jokainen järjestyksenvalvoja omalta osaltaan sitoutuu sopimukseen. Lehtomäki toteaa, ettei tänä päivänä voi toimia järjestyksenvalvojana kauppakeskuksissa, jos ei osaa kohdata nuoria.

– Tai ainakaan et voi olla kovin hyvä työssäs, Lehtomäki tarkentaa. Kaikki eivät tietenkään koe samanlaista paloa toimia kasvattajana, eikä tarvitsekaan.

– Olennaista on ymmärtää, että olet osaltasi sitoutunut asiakkaan kanssa laadittuun sopimukseen eikä henkilökohtaiset mielipiteesi saa vaikuttaa siihen, kuinka järjestyksenvalvontaa toteutat.

Lehtomäki puhuu mielellään turvallisuusalan kehityksestä. Ala on selkeästi tietynlaisessa murroksessa ja toimintatavat uudistumassa. Esimerkiksi juuri nuoriin on alettu suhtautua eri tavalla kuin joitain vuosia sitten. Ei ole kuitenkaan salaisuus, että turvallisuusalalle hakeutuu tietyntyyppisiä ihmisiä.

– Edelleen pystyn nimeämään kohteita, joissa on aika vanhakantaisia toimintatapoja ja ajatus esimerkiksi siitä, että nuoria voisi kohdata muutenkin kuin käskytämällä, on vieras, Lehtomäki pohtii.

Onkin haastavaa muuttaa hetkessä parhaimmillaan vuosikymmeniä alalla toimineiden asenteita. Niin sanottu luonnollinen poistuma tekee oman osansa, toisaalta alalla

selkeästi vallalla oleva asiakaslähtöisyyden korostuminen nopeuttaa muutosta. Myös kenttätasolta on noussut yhä enemmän uuden toimintakulttuurin puolesta puhujia. Alalle on myös tullut kilpailua, joka pakottaa olemaan vähän etevämpi kuin ennen on oltu.

– Esimerkiksi yhteistyötä kolmannen sektorin kanssa tehdään tänä päivänä paljon enemmän kuin vaikka 1990-luvulla, Lehtomäki kertoo.

Yhteistyön pitää hyödyttää kaikkia osapuolia

Lehtomäen yhteistyö Aseman Lasten kanssa on alkanut vuonna 2010, kun Lehtomäki työskenteli Leppävaaran kauppakeskus Sellossa. Hän lähti yhteistyöhön mukaan, koska esimies oli niin päättänyt.

– En itsekään silloin ajatellut, että tämä on parasta ikinä. Kai minulla kuitenkin oli sopivasti uteliaisuutta lähteä kokeilemaan jotain uutta. Kauppakeskuksessa oli toistuvaa, pientä hässäkkää nuorten kanssa. Järjestyksenvalvonnan keinot poistaa nuoret tilasta tai ottaa heidät kiinni eivät kantaneet pitkälle.

– Silloin ei tullut mieleen, että kohtaamisen tavalla on niin suuri merkitys, Lehtomäki myöntää.

Moniammatilliset työryhmät ovat tiedonvaihdon kannalta tärkeitä. Yhteistyötä on tehty Aseman Lasten lisäksi muun muassa Nuorten Palvelu ry:n kanssa. He ovat koulutaneet järjestyksenvalvojia nuorten kohtaamiseen. Erityisen suuren painoarvon Lehtomäki antaa säännölliselle kenttätason yhteistyölle. Kauppakeskuksen hyötyvät siitä, että arjessa on läsnä jalkautuvaa nuorisotyötä tekeviä tahoja. Haasteena on se, että yhteistyön hyötyjen yksiselitteinen mittaaminen on vaikeaa.

Enemmän ja enemmän korostuu se, että tulokset pitäisi pystyä osoittamaan rahassa. Yksi keino on tarkastella ilkvallan kustannuksia.

– Toisaalta nuorisoporukka voi rikkoa yhtenä iltana kaikki kauppakeskuksen ikkunat ja joku vetää siitä johtopäätöksen, ettei yhteistyö nuorisotyön kanssa kannata, Lehtomäki valottaa tarkoituksella kirjistäen.

Lehtomäki onkin itse sen kannalla, että mittaamisessa kannattaa keskittyä nuorten kohtaamisiin ja luottaa siihen, että toimiva keskusteluyhteys järjestyksensvalvonnan ja nuorten välillä ei voi olla vaikuttamatta nuorten olemiseen. Parhaimmillaanhan järjestyksensvalvojat merkitsevät nuorille paitsi järjestyksestä ja sääntöjä, myös niitä aikuisia, joiden puoleen voi kääntyä. Järjestyksensvalvojien on vain lunastettava tämä luottamus.

Yhteistyössä on tärkeää varmistaa, että järjestyksensvalvonta ja nuorisotyöntekijät ovat niin sanotusti samalla sivulla. Jos nuorisotyöntekijä katsoo nuorten häiritsevää käytöstä läpi sormien, se vie pohjaa järjestyksensvalvonnan työltä. Joskus kyse voi olla vain siitä, että nuorisotyöntekijä ammattinsa puolesta sietää enemmän ääntä tai muuta rauhattomuutta.

Yhteistyöllä konkreettisia työvälineitä

Jalkautuvan nuorisotyön lisäksi Itiksessä on toteutettu nuorten turvallisuuskävely. Kävelyllä nuoret saivat kertoa kehitysideoita siitä, miten Itiksen ympäristöstä saisi viihtyisemmän. Kävelyillä on aina mukana kasvatusalan ammattilaisia, jotka sanoittavat tarvittaessa nuorten ajatuksia ja toisaalta muistuttavat nuorten oman toiminnan merkityksestä alueen viihtyisyyteen. Tällaista yhteistyötä voisi Lehtomäen mukaan olla enemmänkin. Esimerkiksi turvallisuuskävely on helposti järjestettävissä ja sen avulla saadaan paitsi

nuorten ääntä kuuluviin, kauppakeskukselle ja muille toimijoille tärkeää tietoa. Aikuiset katsovat ympäristöä eri tavoin ja siksi kävelyillä usein nouseekin sellaisia asioita esiin, joita aikuiset eivät ole tulleet ajatelleeksi.

– Nuorten puheita kuunnellessa pysähtyi miettimään, että eipä tästä tosiaan olisi mukava päivittäin kävellä, Lehtomäki kertoo. Toisinaan unohtuikin, että lähiympäristöllä on valtava merkitys kauppakeskuksen viihtyisyyteen.

– Täällä kiitaviä käytäviä ja komeaa lasikupolia tuijottaessa todellisuus saattaa vähän hämartyä, Lehtomäki toteaa. Nuoret ovatkin oivallisia tietolähteitä.

Turvallisuuskävely-menetelmän lisäksi kauppakeskuksessa on hyödynnetty katusovittelutoimintaa, jossa yhteistyöllä pysäytetään rikollisella toiminnalla tai häiriökäyttäytymisellä oirehtivia nuoria. Työmuoto tarjoaa nuorelle mahdollisuuden esimerkiksi näpistykseen tai töhrimisen nopeatahtiseen sovitteluun kasvatusalan ammattilaisten tuella.

– Nuorelle ei varmasti ole helppoa kohdata ihmistä, jonka omaisuutta hän on rikkonut. Siitä tilanteesta kuitenkin toivottavasti jotain oppii, Lehtomäki miettii. Kun nuori saa mahdollisuuden korjata virheensä esimerkiksi työskentelemällä sovitun ajan kauppakeskuksessa ikätasolleen sopivissa tehtävissä, ulottuvat vaikutukset usein pidemmälle kuin tilanteessa, jossa vanhemmat vain korvaavat aiheutetun vahingon.

Turvallisuusalan yhtenä haasteena nähdään suuri vaihtuvuus. – Esimerkiksi Aseman Lasten työntekijät ovat meillä johtotasolla tuttuja. Se, että järjestyksensvalvojat ottaisivat nuorisotyöntekijöihin yhteyttä matalalla kynnyksellä edellyttää sitä, että kasvot ovat tuttuja molemmin puolin, Lehtomäki muistuttaa.

Järjestyksensvalvojien peruskoulutuksessa

ei juurikaan puhuta nuorten kohtaamisesta. Suuri vaihtuvuus haastaa pohtimaan, olisiko kentällä toimivien järjestyksensvalvojien sijaan kannattavampaa tehdä vaikuttamistyötä koulutuksen sisältöön ja kouluttaa järjestyksensvalvojien kouluttajia. Aina vaihtuvuus ei ole pelkästään huono asia. Parhaimmillaan

henkilöstövaihdokset murtavat vakiintuneita toimintatapoja ja edistävät uudistumista.

– Järjestyksensvalvonta on yhä enemmän asiakaspalvelua ja nuoret yksi merkittävä asiakasryhmä. Siksi näitä kysymyksiä ei voi ohittaa, Lehtomäki kiteyttää. ♦

Matias Lehtomäen eväät yhteistyöhön

Nuoret viettävät aikaansa kauppakeskuksissa, joten nuorisotyöllistä osaamista kannattaa hyödyntää. Esimerkiksi jalkautuminen nuorisotyöntekijän kanssa voi antaa tärkeää tietoa oman työn arkeen.

Esimiestason on tehtävä järjestyksensvalvonnalle selväksi, että yhteistyö on myös kauppakeskuksen intressi eikä yksipuolisesti nuorisotyöntekijöiden tahto.

Yhteisten toimintatapojen vakiinnuttaminen on tärkeää. On laadittava selkeät säännöt, jotka ovat myös nuorten tiedossa.

Mitä nuoriin tulee...

Nuoret kokeilevat rajojaan ja myös mokailevat, se on osa kasvua.

Nuoret käyttävät julkisia tiloja eri tavalla kuin aikuiset: istuvat lattialla, puhuvat toisinaan äänekkäästi, eivätkä aina osaa ottaa tilankäyttäjää huomioon. Nuorilla on kuitenkin oikeus olla julkisissa tiloissa siinä missä aikuisillakin.

Nuorella on oikeus tulla kohdelluksi persoonana, ei vain osana ryhmää.

Kontrollista kohtaamiseen

Mikko Leppävuori

Kauppakeskusten vetovoimaisuus nuorten ajanviettopaikkana näkyy myös järjestyksenvalvonnan arjessa. Esimerkiksi Citycon Oyj:n kauppakeskusten järjestyksenvalvonnan ilmoituksista jopa puolet liittyvät nuoriin (Kivelä 2016). Järjestyksenvalvojen peruskoulutus ei juurikaan anna työvälineitä nuorten kanssa toimimiseen. Todennäköisesti osittain tästä syystä osalle nuorista onkin syntynyt kokemus, etteivät he ole tulleet kohdelluiksi oikeudenmukaisesti järjestyksenvalvojen toimesta (esim. Lampela 2013). Konfliktteja selittää usein se, että järjestyksenvalvonnan kanssakäymistä nuorten kanssa määrittää enemmän kontrolli kuin kohtaaminen (Purhonen 2016).

Järjestyksenvalvonnan työtä ohjaa pitkälti liiketoiminnallinen asiakkuus sekä tietyt oikeudet ja velvollisuudet. Vaikka ammatilliselle rajauspuheelle on sijansa eikä järjestyksenvalvojen ole tarkoitus ryhtyä nuorisotyöntekijöiksi, on tärkeää huomioida toimintaympäristöstä kumpuavan erityisosaamisen tarve. Oman osaamisen ja tekemisen tontin liian tiukka rajaaminen vastaa yleensä huonosti käytäntöön. Kirsi Purhonen (2016) puhuu tässä yhteydessä kolmannesta työstä viitaten esimerkiksi kauppakeskustallemme hiljaisten signaaleiden kautta havaittuun osaamistarpeeseen, jossa yhdistetään eri ammattikuntien osaamista. Oiva esimerkki kolmannesta työstä on Nuorten Palvelu ry:n Nuorten reviiereillä -projektissa toteutettu Nuorten oma järjestyksenvalvoja -kokeilu⁸, josta saatuihin kokemuksiin seuraavassa pureudutaan.

8. Kokeilu toteutettiin kauppakeskus Isossa Omenassa yhdessä kauppakeskuksen omistajan Citycon Oyj:n sekä turvallisuuspalveluyritys Securitas Oy:n kanssa. Tärkeänä taustoitukseksi kokeilulle toimi Mikkelin ammattikorkeakoulussa tehty opinnäytetyö. Siinä selvitettiin haastattelukyselyllä, mitä mieltä turvallisuuspalveluiden suorittajat ja nuoret olisivat siitä, että kohteen järjestyksenvalvojat saisivat enemmän koulutusta nuorisotilaisissa ja pystyisivät sitä kautta toimimaan paremmin nuorten kanssa. (Ikonen & Kokkonen, 2015.)

Mikä ihmeen nuorten oma järjestyksenvalvoja?

Nuorten oma järjestyksenvalvoja tarkoittaa lyhykäisyydessään vartiointiliikkeen palveluksessa olevaa järjestyksenvalvojaa, joka oman perustehtävänsä ohessa toimii tavallista enemmän nuorten parissa. Hänen tehtävänä on edesauttaa järjestyksenvalvojen ja nuorten kohtaamista sekä toimia kasvattavalla otteella kohdatessaan nuoria. Vaikka ajatus paperilla vaikutti yksinkertaiselta, liittyi käytännön toteutukseen paljon kysymyksiä. Kuka on sopiva henkilö tähän työhön ja mistä hänet rekrytoidaan? Kuinka suuri osa työajasta voidaan lohkaista nuorten kanssa toimimiseen? Onko tämä sellainen erityinen osaamisalue tai tehtävä, josta maksetaan erillinen korvaus? Onko tällaisella järjestyksenvalvojalla jokin erityinen tunnus? Miten raportoidaan ja kenelle?

Rekrytointi suoritettiin Securitas Oy:n sisäisellä haulla. Siinä painotettiin, että henkilöllä on oltava motivaatiota nuorten parissa toimimiseen ja valmius koulutuksen kautta lisätä ymmärrystä nuorista ja heidän kanssaan toimimisesta. Kokeilun alussa järjestyksenvalvojalle pidettiin koulutus, jossa käsiteltiin niin nuoruutta kehitysvaiheena kuin konkreettisesti toimimista nuorten parissa. Koulutuksen aikana pohdittiin muun

muassa sitä, millaisin keinoin nuoria voi ohjata toivottuun käytökseen ilman liiallista kontrollin tuntua sekä sitä, miten kokeilussa mukana ollut yhteistyöverkosto toimii ja kuinka sitä voi hyödyntää osana järjestyksenvalvonnan arkea. Työajalle ei tehty ennakkoon tiukkaa rajausta, vaan sitä sovittiin tarkastella tilanteen mukaan. Kokeilu päätettiin aloittaa niin, ettei järjestyksenvalvojalla ole omaa nimikettä tai erityistä tunnusta. Tähän päädyttiin siitä syystä, ettei kokeilu edesauttaisi käsitystä, että nuorten asioiden hoitaminen ja nuorisoystävällisyys olisi vain yhden järjestyksenvalvojan tehtävä.

Arkisesta moikkailuista vaativampiin asiakaskohtaamisiin

Kokeilun havaintoja kirjattiin päivittäisraportointiin. Erityisemmistä tapauksista kirjattiin lisäksi tarkemmat kuvaukset. Kohtaamisia järjestyksenvalvojan ja nuorten välille kertyi noin kolmen kuukauden kokeilun aikana kaiken kaikkiaan 353 kappaletta. Kohdatuista nuorista selkeä enemmistö oli poikia. Järjestyksenvalvoja arvioi kohdattujen nuorten olleen 9–20-vuotiaita. Järjestyksenvalvoja teki enemmän aloitteita nuorten kohtaamiseen kuin nuoret itse. Kohtaamisissa puheenaiheet vaihtelivat koulusta, kotioiloista ja harrastuksista järjestyksenvalvojan työtehtäviin ja oikeuksiin. Jos muissa työtehtävissä oli kiireistä, kontaktia nuoriin pidettiin yllä vähintään tervehtimällä.

Kokeiluun palkattu järjestyksenvalvoja yllättyi siitä, kuinka hyvin nuoret ottivat hänet vastaan ja kuinka positiivista palautetta kokeilusta saatiin. Järjestyksenvalvoja tuli nopeasti nuorten kanssa tutuksi ja jo vajaan kuukauden kuluttua hän oli käynyt syvällisempiä keskusteluja nuorten kanssa. Nuoret ottivat järjestyksenvalvojan niin omakseen, että he alkoivat kääntyä hänen puoleensa sellaisissakin asioissa, joiden tiimoilta aina-kaan Isossa Omenassa ei ole järjestyksenvalvojiin aikaisemmin tukeuduttu. Nuoret tulivat esimerkiksi hakemaan apua keskinäisten kiistojensa ratkaisemiseen. Haastavimmat kohtaamiset liittyivätkin kiusaamisasioiden selvittelyyn.

Tällaiset tilanteet ovat toisinaan mutkikkaita ja vaativat perusteellisempaa selvittelyä. Järjestyksenvalvojan tärkein tehtävä onkin viestiä nuorille, että kaikenlaiseen kiusaamiseen puututaan, kun se tulee aikuisten tietoon. Tällaisissa tilanteissa järjestyksenvalvoja sai tukea kokeilussa mukana olleelta moniammatilliselta Matti-työryhmältä. Se mahdollisti esimerkiksi nuorisotyöntekijöiden ja lastensuojelun konsultoinnin haastavien tilanteiden käsittelyssä. Työryhmän kautta nuorten asiat saatiinkin tarvittaessa nopeasti vietyä oikean tahon käsiteltäväksi.

Kaiken kaikkiaan vaikutelma oli, että nuorten ymmärrys heihin kohdistuneista toimenpiteistä lisääntyi. Mitä tutummaksi järjestyksenvalvoja tuli, sitä enemmän hölmöilyn kynnyks nousi. Useampi nuori tuli esimerkiksi jälkikäteen pahoittelemaan aikaisemmin tekemiään hölmöilyjä. Toki kokeilun aikanakin esiintyi rajojen kokeilua ja toisinaan asiatontakin huutelua. Pääosin kohtaamiset kuitenkin sujuivat asiallisesti ja mukavissa merkeissä. Kauppakeskuksen turvallisuudesta vastaavan palveluesimiehen mukaan nuorten ja järjestyksenvalvonnan välinen kanssakäyminen on kokeilun myötä parantunut ja nuoriin on saatu toimivampi keskusteluyhteys.

Aineksia myös muualle levitettäväksi malliksi?

Hyvistä kokemuksista huolimatta kokeilussa voi nähdä myös haasteita. Ei ole toivottava kehityssuunta, että nuorten asiat jäävät vain yhden järjestyksenvalvojan harteille, etenkin, kun alalla työntekijöiden vaihtuvuus on varsin suurta. Yksi järjestyksenvalvoja voi kuitenkin hyvin toimia niin sanottuna tienavaajana nuorten ja järjestyksenvalvonnan toimivammalle vuorovaikutukselle. Usein on myös kaikkia palvelevaa, että kauppakeskuksen järjestyksenvalvonnessa on nimettynä henkilö, joka esimerkiksi vie tietoa yhteistyöverkostolle sellaisista nuorista, joiden kohdalla on herännyt huoli. Tarkoitus ei kuitenkaan ole, että nuorten oma järjestyksenvalvoja yksin hoitaisi kaikki nuoriin liittyvät tapaukset. Onkin tärkeää varmistaa, että kokeilun myötä hankittu tietotaito valuu osaksi muiden järjestyksenvalvojen arkea. ♦

Ilkonen, Matti & Kokkonen, Antti (2015): Nuorisovartija työmuotona. ”Eihän siitä ois muuta kuin hyötyä”. Opinnäytetyö. Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma. Mikkelin ammattikorkeakoulu. Sähköisenä: https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/88617/Ikonen_Matti%20Kokkonen_Antti.pdf?sequence=1, luettu 17.5.2016.

Kivelä, Johanna (2016): Nuoret kauppakeskuksen vastuullisuusagendalla – yhteistä arvoa luomassa. Teoksessa Lampela, Pauliina; Leppävuori, Mikko & Puomilahti, Ilkka (toim.): Hengailua, kohtaamisia ja yhdessä olemista – nuoruuden elementtejä ja työmuotoja julkisissa ja puolijulkisissa tiloissa. Kuopio: Nuorten Palvelu ry, 144–153.

Lampela, Pauliina (2013): Kauppakeskus nuorten vapaa-ajan tilana. Kauppakeskusten nuoret -hankkeen loppuraportti. Sähköisenä: http://nuortenpalvelu.fi/wordpress/wp-content/uploads/2014/01/Loppuraportti_Maaliskuu_2013.pdf, luettu 14.10.2016.

Purhonen, Kirsi (2016): Kenen työ? Vartijat ja nuorisotyöntekijät asiakastyön, turvallisuuden ja kasvatustyön äärellä. Teoksessa Lampela, Pauliina; Leppävuori, Mikko & Puomilahti, Ilkka (toim.): Hengailua, kohtaamisia ja yhdessä olemista – nuoruuden elementtejä ja työmuotoja julkisissa ja puolijulkisissa tiloissa. Kuopio: Nuorten Palvelu ry, 154–167.

Kirjastot nuorten ajanviettopaikkoina

Pia Koskinen & Jaakko Tiinanen

Kirjastot ovat nuorille mieluisia ajanviettopaikkoja: niihin tullaan koulupäivän jälkeen mielellään lueskelemaan, pelailemaan ja tapaamaan kavereita. Pääkaupunkiseudulla kirjastoihin onkin alettu perustaa nuorille omia tiloja. Nuorten ajanvietto Espoon Matinkylän kauppakeskus Isossa Omenassa sijaitsevassa kirjastossa sai henkilökunnan pohtimaan moniammatillisen yhteistyön tarvetta ja mahdollisuuksia. Miten yhteistyöhön lähdettiin ja mitä sillä on saatu aikaan? Seuravassa katsaus kokemuksiimme.

Alkuvuodesta 2014 heräsimme kirjaston nuortenostastolla todellisuuteen. Laajeneva metroverkko yhdistäisi Espoon lähiön Helsingin keskustan kautta Itä-Helsinkiin. Kauppakeskuksen laajennus nousisi metron päälle ja kirjasto muuttaisi sinne yhdeksi moniammatillisen Palvelutorin toimijaksi. Palvelutori kattaisi jalkapallokentän kokoisen alueen laajennuksen kolmannessa kerroksessa tuoden yhteen kirjaston, terveysaseman, neuvolan, kaupungin nuorisopalvelut ja yhteispalvelupisteen, vastaanottotiloja päihde- ja mielenterveyspalveluille, Kelan palvelupisteen sekä HUS:in laboratorion ja kuvantamispalvelut. Käynti palvelutorille sujui suoraa liukuportailta ja hisseillä bussiterminaalista ja metroasemalta. Nuoret ovat taitavia joukkoliikenteen käyttäjiä, joten metro toisi todennäköisesti myös kauppakeskus Isoon Omena uusia nuoria – ja paljon. Miten pärjäisimme?

Kirjastonhoitaja, nuoriso-ohjaaja Jani Nieminen sai idean olla yhteydessä Aseman Lapset ry:hyn. Meitä viehätti heidän käytännönläheinen, nuorten pariin reippaasti jalkautuva lähestymistapansa sekä heidän monien eri tahojen kanssa luontevasti tekemänsä yhteistyö. Koimme myös, että heillä oli samanlainen tekemisen meininki kuin Espoon kirjastoissa. Näin sai alkunsa Matti-ryhmä, johon tulivat mukaan kirjaston lisäksi lastensuojelu, kauppakeskus, kauppakeskuksen järjestyksenvalvonta, lähipoliisi, kaupungin nuorisopalvelut ja seurakunta. Aseman

Lapset ry otti alkuvaiheessa vetovastuun. Myös koulukuraattorit ja etsivä nuorisotyö vierailivat kokouksissa ja kokivat ne niin hyödylliseksi, että liittyivät ryhmän kokoonpanoon.

Espoon kaupunginkirjaston strategiana on ollut sijoittaa toimipisteitä sinne, missä ihmiset liikkuvat eli kauppakeskuksiin. Ja nuoret viihtyvät siellä, missä muutkin, myös Espoon kauppakeskuskirjastoissa. Espoolla on myös pitkät perinteet luoda kirjastoihin erityisesti nuorille tarkoitettuja tiloja: ensimmäisenä perustettiin Sellon Pointti Espoon Leppävaaraan, jota seurasivat Keski-Espoon Entressen Kibe ja Ison Omenan kirjaston Starttis, joka kirjaston Palvelutorille muuton myötä sai nimen Vox. Nämä kirjastojen nuortentilat ovat ainutlaatuisia Suomessa, ehkä koko maailmassa.

Perinteisten kulttuuriaineistojen, kuten kirjojen, sarjakuvien ja elokuvien lisäksi kirjaston nuortentilat tarjoavat nuorille mielekästä tekemistä esimerkiksi shakin, konsolipelien ja erilaisten tapahtumien muodossa sekä läsnäolevia, turvallisia aikuisia. Tilat ovat päihteettömiä. Henkilökunta puuttuu välittömästi kaikkien kiusaamiseen, kiroiluun ja häiriökäyttäytymiseen. Jos nuoret haluavat keskustella heitä askarruttavista asioista, henkilökunta on käytettävissä. Halutessaan nuoret voivat myös vetäytyä omiin mietteisiinsä. Monella tiloissa käyvällä nuorella on maahanmuuttajatausta, ja kieli- ja kulttuuriosaaminen on myös keskeinen rekrytointikriteeri. Kiroiluun on helpompi puuttua, jos ymmärtää kieltä. Kirjastoissa työskentelee nuorisohjaajia, ja kirjastohenkilöstölle annetaan myös mahdollisuus täydentää osaamistaan opiskelemalla oppisopimuksella nuorisohjaajaksi.

Kirjastojen nuortentilat tavoittavat paljon nuoria. Ison Omenan kirjaston nuorten tilassa käy tyypillisenä iltana yli 100 nuorta. Henkilökunta kuitenkin teki pitkään työtä nuorten parissa pääasiassa melko yksin. Tähän Matti-ryhmä toi kaivatun muutoksen. Kaikessa Matti-ryhmän toiminnassa keskiössä on nuorten etu ja turvallisuus. Yhteistyö on välitöntä ja ongelmatilanteisiin kyetään vastaamaan välittömästi. Kirjaston kannalta kynnys konsultoida lastensuojelua ja tehdä lastensuojeluilmoituksia on madaltunut, kun lastensuojelun toimintatavat ja yhteyshenkilöt ovat Matti-ryhmän myötä tulleet tutuiksi. Järjestyksenvalvojat ja kirjaston henkilökunta ovat yhdessä rinta rinnan asettaneet nuorille rajoja. Yhdessä on tehty jopa lastensuojeluilmoituksia. Ison Omenan kauppakeskus otti nuoret mukaan kauppakeskuksen laajennuksen suunnitteluun ja sai tätä kautta toteuttamiskelpoisia ideoita. Tutulle lähipoliisille on ollut helppo välittää huolia nuorista ja heidän turvallisuudestaan. Aseman Lapset ry:n nuorten rikkomusten, kuten vahingontekojen tai keskinäisten kahnauks-

ten selvittelyyn toimintamallin tarjoava katusovittelu on otettu käyttöön Matinkylässä loistavin tuloksin. Yhdessä Espoon Liikunta- ja nuorisopalveluiden kanssa nuorille järjestyi toivottu viikoittainen futsal-vuoro.

Matti-ryhmä ja yhteistyö Aseman Lapset ry:n kanssa toi myös liikkuvan kohtaamispaikan, Walkers-bussin Matinkylään vuodenvaiheessa 2014–2015. Kirjaston henkilökunta oli mukana lähes jokaisessa bussi-illassa. Jalkautuminen tutustutti nuorten lähiympäristöön ja tarjosi näköaloja kirjaston seinien ulkopuolella. Samalla yhteistyökumppanit, erityisesti nuorisopalvelut ja seurakunta, heidän ammattitaitonsa ja toimintatapansa, tulivat tutuksi. Keskinäinen luottamus ja arvostus nousivat. Tiivis yhteistyö on näyttäytynyt positiivisena myös alueen nuorille. Ongelmat ratkeavat nopeammin. Nuorten luottamus kirjaston aikuisiin ja Matti-ryhmän toimijoihin on lisääntynyt. Nuorten osallisuuden kokemus on vähentänyt ilkeävaltaa. Yhteistyö jatkuu elokuussa 2016 auenneella Palvelutorilla. Kuluneiden vuosien myötä on tullut varmuus siitä, että yhdessä tekemällä saamme aidosti aikaan enemmän. Nuorten hyväksi. ♦

NÄKÖKULMIA JATKOPOHDINTAAN

- Tarkastele omia ennakkoluulojasi eri ammattiryhmiä kohtaan. Millaisia oletuksia sinulla on esimerkiksi poliisin, järjestyksenvalvojan tai kaupallisen toimijan intresseistä ja työtavoista?
- Tehtäväsi on koota alueelle moniammatillinen työryhmä. Pohdi alueesi nuorisotyöllisten kysymysten näkökulmasta, millaisten tahojen olisi hyvä olla ryhmässä mukana. Mieti seuraavia seikkoja:
 - ▶ Kuinka kertoisit moniammatillisen yhteistyön idean ytimekkäästi muutamalla lauseella?
 - ▶ Kuinka perustelisit nimeämillesi tahoille, että yhteistyössä kannattaa olla mukana?
 - ▶ Entä kuinka sanoittaisit sitä, mitä oma organisaatiosi yhteistyöllä tavoittelee?
- Havaitset, että läheisessä ostoskeskuksessa välitetään nuorille päihteitä. Miten lähtisit tarttumaan tilanteeseen? Mihin tahoihin ottaisit yhteyttä ja millaisia toimenpiteitä ehdottaisit?

**Jos et vielä ole
lukenut oppaan
johdantoa, se
kannattaa lukea
ennen tätä osiota!**

3. Nuorisotyötä kadulla

Kuten jo oppaan johdannossa tuotiin esille, etsivä ja sitä kautta jalkautuva työ ei rajoitu pelkästään nuorisotyön saralle. Se saattaaakin tarkoittaa eri organisaatioissa – tai jopa organisaation sisällä eri ihmisille – eri asioita. Oppaan kolmannessa osiossa tarkoituksena on avata mahdollisimman käytännönläheisesti jalkautuvaa työtä niin kuin se löytävissä nuorisotyössä käsitetään. Liikkeelle lähdetään johdatuksella, jossa käsitellään erityisesti sellaisia kysymyksiä, jotka ovat toistuvasti nousseet esiin Aseman Lapset ry:n tarjoamissa jalkautuvan työn koulutuksissa.

Hieman erilaisesta näkökulmasta työmuodon suunnittelemista ja johtamista avaavat Jaana Kauppinen ja Minna Huovinen. He työskentelevät Pro-tukipisteessä, asiantuntijajärjestössä, joka edistää seksi- ja erotiikka-alalla toimivien ihmisten sekä ihmiskaupan uhrien osallisuutta ja oikeuksia. Monet heidän erittelemänsä kysymykset ovat kuitenkin sellaisia, joihin on syytä olla vastaus myös nuorisotyön saralla ennen kuin jalkautuvaa nuorisotyötä lähdetään toteuttamaan. Kohderyhmän ja työskentelytapojen erot on kuitenkin syytä pitää mielessä, kun jalkautuvaa työtä lähdetään suunnittelemaan. Näiden kysymysten jälkeen Aseman Lapset ry:n viestintäkoordinaattori Virva Luoto avaa jalkautuvaa työtä noviisin silmin. Eräänä tammikuisena iltana hän jätti hetkeksi toimistotyöt ja lähti kokeneemman konkarin työpariksi kaupungille. Havainnoitaen hän kirjoitti reportaasin.

Toisinaan jalkautuessa kohdataan nuori, jonka kohdalla on syytä selvittää lastensuojelun tarve. Löytävissä nuorisotyössä ilmoitus tehdään aina avoimesti niin, että sekä nuori että hänen perheensä ovat tietoisia toimenpiteistä. Nuorisotyöntekijän on tärkeää olla tietoinen lastensuojelusta jo siitä syystä, että hän voi tarvittaessa purkaa siihen liittyviä turhia pelkoja. Ilmoituksen tekemisessä ja lastensuojelun toimenpiteissä on kyse tuesta, ei rankaisusta. Lastensuojelun sosiaalityöntekijä Jussi Vesikansa avaa osion viimeisessä artikkelissa lastensuojelun perusteita.

Erilainen toimintaympäristö haastaa pohtimaan omia toimintatapoja

Mikko Riiheläinen, Susanna Ylimys & Iina Juntunen

Löytävässä nuorisotyössä jalkautuvalla työllä tarkoitetaan nuorisotyön tekemistä julkisissa ja puolijulkisissa tiloissa. Taus-
ta-ajatus on yksinkertainen: kasvatusalan ammattilaisten läsnäolo tukee paitsi nuorten kasvua, myös rauhoittaa heidän ajanviettoaan niin, että julkiset ja puolijulkiset tilat ovat viihtyisämpiä kaikille. Työotteessa korostuu ammatillisuus eri tavalla kuin esimerkiksi Aseman Lapset ry:n Walkers-toiminnan puitteissa vapaaehtoisten kanssa tehtävässä jalkautuvassa työssä. Löytävään nuorisotyöhön kuuluva jalkautuva työ ei toisaalta rajoitu esimerkiksi syrjäytymisvaarassa olevien nuorten etsimiseen, vaikka heitäkin työmuodolla kohdataan. Sen on yhtälailla tarkoitus taata ”ihan tavallisten nuorten” turvallinen ajanvietto.

Oli painotus mikä tahansa, jalkautuva työ koetaan toisinaan jännittävänä, ehkä pelottavanaakin. Ajatus nuorten kohtaamisesta muualla kuin tutun nuorisotalon seinien sisällä saattaa herättää kokeneemmassakin nuorisotyöntekijässä epävarmuutta. Millä repliikillä aloitan kohtaamisen? Onko minulla ylipäänsä oikeus lähestyä julkisessa tilassa vapaa-aikaansa viettäviä nuoria?

Kysymyksiin ei ole yhtä oikeaa vastausta. Usein jo luonteva esittäytymisen ja omasta työstä kertominen avaavat keskusteluyhteyden. Nuorten ryhmien ja roolien tarkkailusta voi saada apua lähestymisen ajoittamiseen. Pitkäjänteinen itsensä ja työnsä tutuksi tekeminen on joka tapauksessa tärkeää luottamuksen rakentumiselle. Yhtenä tavoitteena voikin pitää sitä, että nuorille syntyy kokemus, että ikävistäkin asioista ja kokemuksista voi kertoa aikuisille ilman pelkoa siitä, että esimerkiksi omaehtoinen ajanvietto kielletään.

Kaiken kaikkiaan voi sanoa, että kaikki nuoret eivät ilahdu siitä, että aikuinen tulee ja kyselee kuulumisia. Moni nuori kuitenkin pitää siitä, että aikuinen on kiinnostunut hänen asioistaan. Toisinaan on myös hyvä muistuttaa itseään omasta ammattitaidostaan. Vaikka jalkautuva työ on omalla tavallaan vaativa työmuoto, ovat nuorisotyöntekijät kuitenkin kohtaamisen ammattilaisia. Monessa mielessä jalkautuvassa työssä käy-

tetään aivan samaa ammattitaitoa kuin nuorisotaloilla työskenneltäessä. Luottamuksen rakentumiselle on vain annettava aikaa.

Moniammatillisuus jalkautuvassa työssä

Niin kuin kaikessa nuorisotyössä, myös tässä työotteessa keskiössä ovat arvostava mutta tarvittaessa rajoja asettava suhtautuminen nuoriin sekä ammatilliseen oikeutukseen luottaminen tilanteessa, jossa nuori ei näe omaa etuaan. Ammatillisuudessa korostuu se, ettei nuorikaan nuorisotyöntekijä saisi koskaan ryhtyä nuoren kaveriksi. Tällä ei tarkoiteta vain ystävyyttä työn ulkopuolella, vaan ennen kaikkea liian kaverillista otetta nuoren kanssa toimimisessa. Ammatillista minää voi joskus olla helpompi ylläpitää tuttujen seinien sisällä. Siksi ammatillisuuteen liittyviä kysymyksiä voikin joutua miettimään uudella tavalla, kun lähdetään tekemään työtä totuttujen, työtä raamittavien rakenteiden ulkopuolelle. Tärkeä osa nuorisotyöntekijän ammatillisuutta on yhteiskunnan palveluverkoston tunteminen, jotta pystytään ohjaamaan nuori oikean tahon piiriin tilanteessa, jossa oman osaamisen rajat tulevat vastaan. On tärkeää tuntea keskeiset lait, jotka ohjaavat esimerkiksi lastensuojelun tai mielen-terveys- ja päihdepalveluiden periaatteita ja järjestämistä. Lainsäädännön lisäksi toimintaa ohjaavien organisaatiokohtaisten ohjeistuksien ja toisaalta henkilökunnan erityisosaamisen tunnistaminen auttavat yhteistyön tekemistä.

Jalkautuvassa työssä tällaisen osaamisen tarve korostuu, sillä kokemuksemme mukaan kadulla kohdataan nuorisotaloja todennäköisemmin nuoria, joiden tilanne vaatii nopeaa tартtumista. Jalkautuvaa työtä tekevällä onkin oltava valmiudet kohdata myös haastavampia asiakastilanteita. Karkeasti voikin sanoa, että jalkautuva työ sopii paremmin jo ainakin jonkin verran kokemusta kartuttaneelle nuorisotyön ammattilaiselle. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, etteikö työmuotoa voisi oppia tai että se olisi tarpeen pitää vain tietyn piirin erityisosaamisena. Jalkautuvaa työtä tehdään aina vähintään työparin kanssa, joten kaikkea ei tarvitse hallita yksin.

Tavoitteiden ja toimintaohjeiden tärkeys

Vieraan toimintaympäristön lisäksi sekä esimies- että työntekijätasolla saatetaan kokea, että jalkautuminen on jotakin ylimääräistä, jolle on vaikeaa löytää aikaa. Työmuodon avulla saadaan kuitenkin paljon tärkeää tietoa nuorten vapaa-ajanvietosta ja toisaalta tavoitetaan myös sellaisia nuoria, jotka eivät ole muiden nuorille suunnattujen palvelujen piirissä. Työmuoto edistää aktiivista toimintaympäristön havainnointia, jolloin olemassa olevia toimintatapoja voidaan kohdentaa ja muokata tarpeen mukaan.

Jalkautuvaa työtä tehdään aina vähintään työparin kanssa, joten kaikkea ei tarvitse hallita yksin.

Jalkautuvaa työtä ei voi oppia kirjoista, eikä tässä siihen pyritäkään. Tiet-
tyjä asioita on kuitenkin syytä sekä esimies- että työntekijätasolla miettiä
ennen kentälle lähtemistä. Jalkautuvaa työtä tekevillä on oltava selkeä
kuva siitä mitä, miksi ja milloin ollaan tekemässä. Kaiken lähtökohtana
onkin, että organisaatiossa on selkeä tavoite ja toimintaohjeet työlle. Jos
nuorisotalolla toiminta ohjaa esimerkiksi nollatoleranssi päihteitä koh-
taan, on syytä etukäteen miettiä, kuinka kadulla kohdataan päihtynyt
nuori. Työ on toisinaan nopeatempoista ja etukäteen tehdyt suunnitelmat
voivat muuttua. Siksi on myös hyväksyttävä, ettei työmuoto ole kaikkia
varten.

Nuoret & päihteet

Aseman Lapset ry:n toimintaa ohjaa ajatus,
että esimerkiksi nuorten päihteiden käyttö
voi olla oire jostain laajemmasta ongelmasta,
joka vaatii ammattilaisen puuttumista.
Toisaalta nuoruuteen kuuluu erilaiset kokeilut,
ja siksi ei nähdä tarkoituksenmukaisena
sulkea päihtyneitäkään nuoria toiminnan
ulkopuolelle. Tämä ei kuitenkaan tarkoita,
etteikö huolestuttavaan käytökseen
puututtaisi.

Jalkautuvan työn suunnittelemisen ja johtamisen erityiskysymyksiä

Jaana Kauppinen & Minna Huovinen

Tarkoitamme jalkautuvalla työllä työmuotoja, joissa neuvonta,
tuki- ja palvelutoiminta rakentuu siten, että työntekijät liik-
kuvat tekemässä perustehtäväänsä asiakaskuntansa kannalta
olennaisissa ympäristöissä. Jalkautuvassa työssä on rikottu
perinteinen rakenne, jossa asiakas hakee tarvitsemansa palvelut erilaisista
palvelukeskuksista tai -yksiköistä. Jalkautuvan työn muotoina voivat olla
esimerkiksi etsivä työ, jalkautuva palveluohjaus tai sosiaalinen katutyö.
Olennaista on, että työntekijä vie oman ja organisaationsa asiantunte-
muksen kentälle niihin ympäristöihin, joissa asiakaskunta sitä tarvitsee.

Jalkautuva työ osana organisaatiota ja sen perustehtävää

Organisaation vastuulla on arvioida ja selkiyttää, miksi jalkautuvaa työtä
organisaatiossa tehdään. Jalkautuva työ pitää arvioida aina organisaation
perustehtävän kautta: millä tavoin jalkautuva työ mahdollistaa ja edistää
organisaation perustehtävän toteuttamista ja miten se edistäisi toiminnan
kohderyhmien hyvinvointia. Jalkautuvan työn aloittamiselle täytyy olla
jokin selkeästi määritelty tarve ja tästä tarpeesta tulisi olla riittävä yksi-
mielisyys organisaation sisällä.

Sitoutumisen jalkautuvaan työhön tulee läpäistä kaikki organisaation
tasot, vaikka kaikki eivät jalkautuvaa työtä tekisikään. Erityisesti orga-
nisaation ylimmän johdon tulisi ilmaista tukensa jalkautuvalle työlle,
vaikka käytännön johtaminen ja toiminnan kehittäminen tapahtuukin
työyhteisön ja lähiesimiehen yhteistyönä. Perinteisesti palvelujen tuot-
taminen ja niiden käyttäminen yksinkertaistetusti tapahtuu niin, että
asiakas tunnistaa palvelutarpeensa ja hakee tarvitsemansa palvelun siltä
palveluntarjoajalta, joka on tarkoitettu vastaamaan juuri kyseiseen tar-
peeseen. Jalkautuva työ taas on työmuoto, joka soveltuu parhaiten niille
kohderyhmille, joita perinteisin palveluyksiköistä haettavat palvelut eivät
tavoita. Kohderyhmät kuuluvat usein yhteiskunnan marginaaliin tai hei-
dän käyttäytymisessään on jotakin, joka saa ympäristön reagoimaan hei-

hin negatiivisesti. Siksi on tärkeää, että organisaation hallinto – myös ylin johto- toimii puskurina ulospäin, jottei jalkautuvan työn ja asiakaskunnan oikeuksien puolustaminen jää työntekijöiden vastuulle.

Hallinnon keskeinen tehtävä on huolehtia jalkautuvan työn rakenteista ja riittävistä resursseista. Rakenteiden luomiseksi ja resurssien turvaamiseksi hallinnolla on oltava ymmärrys jalkautuvan työn tavoitteista ja mahdollisuuksista – mihin se soveltuu ja mihin ei. Resurssien saamiseen tarvitaan näyttöön perustuvaa tietoa jalkautuvan työn vaikuttavuudesta ja kehittämisen tarpeista. Jalkautuvassa toiminnan mittaamisen haaste on merkittävä: miten luoda indikaattoreita, jotka aidosti osoittavat työn vaikuttavuutta ja saavat esiin kohderyhmien hyvinvointiin vaikuttavia tekijöitä. Liian usein kerätään tietoa, joka on helposti saatavissa ja usein tietoa kerätään myös liikaa. Täytyy muistaa, että mittarit helposti myös ohjaavat työtä: tehdään niitä asioita, mikä tulee tilastoida ja raportoida. Haasteena on löytää mittareita, jotka olisivat herkkiä havaitsemaan olennaisia tekijöitä ja muutoksia niiden ihmisten arjessa, joiden parissa jalkautuvaa työtä teemme. Jalkautuvan työn vaikuttavuuden mittaamisen suunnittelussa ja kohderyhmien kannalta olennaisen tiedon keräämisen varmistamisessa tulisi olla myös jalkautuvaa työtä tekevät työntekijät aktiivisesti mukana. Erityisen hyvä olisi, että suunnittelutyöhön voitaisiin osallistaa myös asiakaskunta.

Jalkautuva työ edunvalvonnan ja vaikuttamisen välineenä

Tiedon kerääminen toimintaympäristöstä ja sen myötä yhteiskunnallinen vaikuttaminen ja palvelujen kehittäminen on tärkeä osa jalkautuvan työn ideologiaa ja tavoitteita. Jalkautuvassa työssä työntekijöille kertyy paljon tietoa sekä yksilön elämänpiiristä että toimintaympäristöstä ja sen ilmiöistä yleisellä tasolla. Olemalla ihmisten parissa saamme tietoa esimerkiksi jonkin marginaalissa elävän ryhmän tarpeista ja keskeisistä ongelmista, jotka tuntuvat keskittyvän juuri tietylle ryhmälle tai tietyssä ympäristössä eläville ihmisille. Tiedon julkaisemisessa tulee olla tarkka: miten asioista puhutaan ja tiedotetaan, jotta emme lisääisi asiakaskuntaamme kohdistuvaa negatiivista stigmaa ja ennakkoluuloja.

Jalkautuvaa työtä tekevän organisaation on hyvä miettiä, mitä tietoa kerätään, kuinka tietoa välitetään sisäisesti ja miten sitä käytetään vaikuttamaan kohderyhmän olosuhteiden parantamiseen, asiakkaiden oikeuksien puolustamiseen ja äänen esille tulemiseen. Ihmiset, joita etsivän työn kautta tavoitetaan, ovat usein olemassa olevien palvelujärjestelmien ulkopuolella. He ovat haluttomia tai kykenemättömiä kiinnittymään olemassa oleviin palveluihin (esimerkiksi kielelliset haasteet, tietämättömyys

palveluista, moniongelmaiset palveluista putoajat tai oikeudettomassa asemassa elävät ihmiset) eivätkä heidän tarpeensa tule esille. Kohderyhmästä kertyvää tietoa on analysoitava huolellisesti ja välitettävä eteenpäin ainoastaan kohderyhmän olosuhteita edistävällä tavalla.

Tiedonkeruun ja kertyvän tiedon käyttötarkoituksen tulee olla läpinäkyvää. Kohderyhmällä on oikeus tietää, mitä tietoa heistä kerätään ja miten ja erityisesti miten kertyvää tietoa käytetään. Jalkautuvan työn tekijät eivät voi olla etsivän työn periaatteiden mukaisesti tuottamassa yksilön tai kohderyhmän kannalta arkaluonteista tietoa esimerkiksi poliisille tai muille viranomaisille ilman henkilöiden tai yhteisöjen omaa suostumusta. Luottamus on koko toiminnan kulmakivi ja se ei sulje pois yhteistyön tekemistä eri sidosryhmien välillä. Paras lopputulos saadaan aikaiseksi, jos eri toimijat luottavat toisiinsa ja kunnioittavat toistensa perustehtäviä. Joskus eri toimijoilla on näkemyseroja, mutta niistä tulisi aina voida neuvotella. Parhaimmillaan neuvottelut ovat tehokasta vaikuttamistyötä ja ne saattavat tuottaa uutta luovia ratkaisuja, jotka kääntyvät asiakaskunnan eduksi.

Jalkautuvassa työssä kertynyttä tietoa voidaan hyödyntää kaikkialla missä muutenkin vaikuttamista tapahtuu. Organisaation viestintästrategiaan on hyvä kirjata rakenteet, jolla tieto kentältä välittyy ja jäsenyy viestinnästä vastaavien käytettäväksi. Viestintä ja vaikuttamistyö eivät voi jäädä jalkautuvan työn tekijöille. Haastatteluiden antamisessa täytyy myös turvallisuuskäytökohdat ottaa huomioon: kentällä työskentelevien työntekijöiden työrauha ja työturvallisuus saattavat olla uhattuina, mikäli he ovat ”organisaation ääni” mediassa.

Viestintä sosiaalisessa mediassa tavoittaa suurta yleisöä samoin kuin mielipidekirjoitukset tai mediahaastattelut. Suureen yleisöön vaikuttaminen on kannattavaa, koska poliittisessa päätöksenteossa on tärkeää mitä ihmiset, asukkaat ja äänestäjät ovat mieltä asioista ja kuinka tärkeänä he pitävät muutosta vaativia asioita. Tietoa ongelmakohdista voidaan myös välittää työryhmissä, seminaareissa, lausunnoilla sekä suorien kontaktien kautta esimerkiksi erilaisiin tapahtumiin osallistumalla. Tietoa kannattaa analysoida ja pohtia olisiko saman epäkohdan kanssa painiskelemassa jokin kumppaniorganisaatio tai olisiko syytä luoda uusia kumppanuuksia, jotta epäkohtiin voidaan vaikuttaa. Kentältä nousevien hiljaisten signaalien yhdistämisellä voidaan ilmiöihin suhtautua ennaltaehkäisevästi.

Edunvalvonta ja vaikuttamistyö ovat pitkiä prosesseja, joissa välillä tuntuu, että mennään pikemminkin taaksepäin kuin eteenpäin. Perustehtävissä pysyminen ja rauhallinen eteneminen tuovat kuitenkin yleensä

kohderyhmien hyvinvoinnin kannalta merkittäviä tuloksia. Arjen työssä pitkäjänteiset positiiviset muutokset helposti unohtuvat ja jäävät akuuttien ongelmien jalkoihin. Hallinnolla on merkittävä rooli analysoida jalkautuvasta työstä kertyvä tietoa ja tämän pohjalta kertoa säännöllisin väliajoin työn vaikuttavuudesta sekä työntekijöille että sidosryhmätahoille ja suurelle yleisölle.

Arjen työssä
positiiviset muutokset
helposti unohtuvat
ja jäävät akuuttien
ongelmien jalkoihin.

Johtamisen ja esimiestyöskentelyn merkitys jalkautuvassa työssä

Jalkautuvan työn johtaminen ja esimiestyöskentely on pääosin samanaista kuin minkä tahansa muun työmuodon johtaminen. Mutta kuten kaikissa muissakin työmuodoissa, sillä on omia erityispiirteitä, jotka on huomioitava myös johtamisessa. Johtaminen mahdollistaa jalkautuvan työn luomalla sille rakenteet ja huolehtimalla, että näissä rakenteissa pysytään. Jalkautuvaa työtä johtavan esimiehen on tärkeä sisäistää jalkautuvan työn periaatteet ja sitoutua työn kehittämiseen. Yhdellä esimiehellä voi olla johdettavanaan useita erilaisia työmuotoja, koska vain harvoin missään yksikössä tehdään pelkästään jalkautuvaa työtä. Organisaatiossa on erilaisia työmuotoja rinnakkain, jolloin jalkautuvaa työtä ja muuta matalan kynnyksen toimintaa tehdään limittäin ja lomittain kiinteässä kontaktissa toisiinsa. Joissakin isommissa organisaatioissa voi olla erillinen jalkautuvan työn yksikkö ja esimerkiksi projekteissa jalkautuva työ voi olla ainoa työmuoto.

Jalkautuvan työn johtamista helpottaa, jos esimiehellä on omaa kokemusta jalkautuvasta työstä. Oma kokemus auttaa työn tavoitteiden määrittelyssä, työn organisoinnissa ja operatiivisessa päivittäisjohtamisessa. Se on lisäksi suurena tukena tilanteissa, joissa pitää neuvotella työn tekemisen resursseista ja linkittymisestä muihin tarjolla oleviin palveluihin. Jalkautuvalle työlle asetetaan helposti ylisuuria odotuksia ja niihin vastaaminen realistisesti edellyttää jalkautuvan työn mahdollisuuksien hyvää tuntemusta ja myös kykyä kertoa, mihin kaikkeen jalkautuvalla työllä ei pystytä vastaamaan. Kaikilla jalkautuvan työn esimiehillä ei ole omaa työkokemusta jalkautuvasta työstä. Tämä ei estä olemasta hyvä esimies. Jalkautuvasta työstä ja sen periaatteista on olemassa tietoa. Hyvä esimies ja johtamistaito edellyttää vain sen tunnistamista, että jalkautuva työ on oma työmuotonsa ja siihen tulee perehtyä ennen kuin sitä osaa johtaa. Johtamistaito on aina jatkuva prosessi, jossa esimiehen, työntekijöiden ja asiakaskunnan yhteinen dialogi mahdollistaa asiantuntemuksen kehittämisen.

Jalkautuvan työn johtamisessa on tärkeä ymmärtää toisaalta se, että jalkautuvassa työssä tarvitaan tukevat rakenteet ja toisaalta työn vaatiman joustavuuden välttämättömyys. Valitettavasti hallinto ei aina tunnista jalkautuvan tai etsivän työn luonnetta. Johdon on esimerkiksi ymmärrettävä, mitä ammatillisuutta ja työn tekemistä korostavien näkyvien tunnusmerkkien puuttuminen kenttätöissä merkitsee. Kentällä ammatillisen otteen säilyttäminen edellyttää, että nämä rakenteet on luotava niin sanotusti ”omaan päähän” eli ajattelu- ja toimintatapoihin. Tässä prosessissa työntekijät tarvitsevat hallinnollista tukea.

Hallinnon ja johtamisen keskeisin tehtävä on huolehtia siitä, että työtä tehdään ammatillisesti, suunnitelmallisesti ja siten, että työn määrä on suhteessa resursseihin. Usein johdon tärkein tehtävä on työn rajaaminen: asiakaskunnan tarpeet ovat loputtomat ja työntekijöihin kohdentuu monenlaisia paineita venyä kaikkeen mahdolliseen. Heitä voidaan haastaa tai jopa manipuloida mukaan toimintaan, joka ylittää ammatillisuuden rajat. Vaikka jalkautuvan työn tekijät saattavat vaikuttaa rennoilta ja epävirallisilta, he eivät ole kavereita, vaan töissä tekemässä organisaatiossa yhdessä sovittua perustehtävää.

Esimies ei saa jättää jalkautuvan työn työntekijöitä yksin rajaamaan työtään ja määrittelemään vastuualueitaan. Esimiesvastuuta ei voi väistää esimerkiksi sillä perusteella, että ei tunne jalkautuvaa työtä ja että luottaa täysin työntekijöidensä ammattitaitoon. Luottamus on hyvä asia, mutta tässä kohden on syytä muistaa, että johdon tehtävänä on luoda linjauksia ja huolehtia siitä, että niissä pysytään. Joskus rajaukset saattavat tuntua

työntekijöistä siltä, ettei johto ymmärrä työn luonnetta ja sisältöä. Rajaus on kuitenkin välttämätöntä työssä jaksamisen ja ammatillisen tason säilyttämisen kannalta. Ymmärrysongelmat voidaan välttää avoimella kommunikaatiolla, jossa rajaukset perustellaan ja rajauksista käydään työyhteisön sisäistä keskustelua. Ja vaikka erimielisyyksiä jäisikin, lopullinen rajausvastuu on aina esimiehellä.

Hallinnon ja työntekijöiden tulee pystyä luottamaan toisiinsa. Luottamuksesta suhdetta ei synny, jos me koemme toisemme vihollisina tai ”välttämättöminä pahoina”. Luottamus perustuu keskinäiseen ymmärrykseen ja yhteisiin tavoitteisiin. Hallinnon ja johdon täytyy ymmärtää etsivän työn erityispiirteet; mikä erottaa etsivän työn muunlaisista työmuodoista ja mitä etsivän työn tekeminen edellyttää johdolta ja resursoinnilta. Ymmärryksen tulee ulottua myös tulostavoitteisiin, joita ei saa asettaa epärealistisiksi tai työmuodolle soveltumattomiksi. Luottamus ei voi myöskään olla henkilöön sidottua vaan ammatillista organisaation sisään rakentuvaa.

Mikä tekee jalkautuvasta työstä erityisen haastavaa?

Hallinnon täytyy tunnistaa ja ymmärtää se, että kentässä voi tapahtua nopeita muutoksia ja mahdollistaa nopeat muutokset hallinnollisesti myös etsivässä työssä. Tarvittavien muutosten tarve ja toteuttaminen joustavasti edellyttävät hyvää tiedonkulkua ja luottamusta kenttätöntekijöiden ja hallinnon välillä. Suunnitelmallinen esimiestyöskentely on jalkautuvan työn laadunvarmistuksen ja työntekijöiden jaksamisen kannalta erittäin tärkeää. Kentällä työympäristön dynamiikka on usein kaoottinen: montaa asiaa tapahtuu yhtä aikaa ja työntekijöihin kohdistuu monia, joskus keskenään ristiriitaisia odotuksia.

Kaaos-dynamiikkaan kuuluu rajattomuus ja manipulointi. Työntekijöitä haastetaan astumaan ulos ammatillisesta roolistaan. Jalkautuvan työn kohderyhmille on ominaista malttamattomuus ja suunnittelemattomuus – kaiken pitäisi tapahtua kerralla ja nyt heti tässä. Sitominen tietynlaiseen ”sä olet hyvä tyyppi” -asetelmaan tai jatkuvaan toistoon siitä, että olet ainoa, joka on minua auttanut tai ymmärtänyt luovat riskejä sille, että ammatillisia rajoja ylitetään tai että suhde muuttuu kaverilliseksi. Asiakkaat voivat toki tuottaa kaveri-puhetta, mutta työntekijällä tulee olla aina kirkas näky siitä, että tämä on työtäni ja toimin ammatillisissa rajoissa. Jalkautuvan työn tekijöihin kohdistuu suuria paineita ja odotuksia varsinkin niissä tilanteissa, joissa asiakkaiden aikaisemmat kokemukset erilaisissa palveluissa ovat olleet huonoja. Jalkautuvan työntekijän pitää saada ensin rakennettua luottamus ja osana sitä prosessia saada aikaiseksi

jonkinasteinen visio muutoksen mahdollisuudesta. Kun asiakas sitoutuu yhteisesti sovittuun muutostyöskentelyyn, on vastassa seuraava haaste: onko tarvittavia palveluita tarjolla ja miten taata, että aikaisemmat negatiiviset kokemukset eivät toistu.

Samoin kuin asiakas sitoutuu muutoksen tavoitteluun myös työntekijä sitoutuu tukemaan häntä tässä prosessissa. Jos palvelut eivät toimi ja asiakas saa osakseen huonoa kohtelua, jalkautuvan työn tekijä saattaa ottaa itselleen suuremman vastuun kuin mitä kohtuudella hänen vastuulleen kuuluisi. Asiakkaan asioiden hoitamisesta tulee henkilökohtainen missio, jossa asiakkaan kokemat epäonnistumiset johtavat vastakkain asetteluihin ja jopa vihamielisyyksiin muiden palvelutuottajien kanssa. Ammatillinen arviointi ja suunnitelmallisuus katoavat ja tilalle tulee reaktiivinen ja tunneperäinen työskentely. Työntekijä samaistuu asiakkaansa (tai asiakasryhmänsä) kokemusmaailmaan pystymättä viemään hänen asiaansa ammatillisesti eteenpäin kohti yhdessä sovittua tavoitetta. Läheisyys-ettäisyys-vaihtelu on osa jalkautuvan työn menetelmää. Työntekijän on mentävä lähelle, jotta ymmärtää asiakasta ja hänen on mentävä etäälle, jotta voi tehdä ammatillisia arviointeja ja suunnitelmia.

Jos etäisyyden ottaminen ei enää onnistu, riskinä on uupuminen. Riskiä voidaan ennaltaehkäistä pitämällä yllä ammatillisuutta tukevia rakenteita kuten työn tutkimisen ja linjaamisen foorumit (teemalliset tiimit, työnohjaus, esimieskeskustelut). Jos uupuminen on jo ehtinyt realisoitua, on esimiehen vastuulla tehdä tarvittavat rajaukset. Tosielämässä vaihtoehtoja ei aina ole: jos on vain yksi työntekijä, kenelle asiakkuus siirretään tai mihin muihin tehtäviin jalkautuva työntekijä voisi siirtyä, jos muita työtehtäviä ei ole organisaatiossa tarjolla. Näissä olosuhteissa esimiehen ja työntekijän yhteiset neuvottelut tilanteen ratkaisemisesta ovat ensiarvoisen tärkeitä. Työnohjaus ja työterveyshuollon palvelut ovat elementtejä, jotka tukevat esimiehen työtä mutta eivät korvaa sitä.

Yksi keskeisistä jalkautuvaan työhön liittyvä haaste on se, että työmuoto ei sisälly ammatilliseen koulutuksen opetussuunnitelmiin. Perehtymisen työmuotoon on yleensä kantapään kautta opittua. Hyvä perehdytys on sekä toiminnan laadun varmistusta että työturvallisuuden kannalta erittäin tärkeää. Jalkautuvassa työssä työ tehdään toimistoympäristön ja omien tilojen ulkopuolella, toisten reviiereillä. Siksi myös työturvallisuuden liittyvät erilaisia huomioon otettavia asioita. Etsivän työn menetelmän kannalta on hyvä tuntea toimintaympäristö ja tietää työparityöhön liittyviä lainalaisuuksia. Perehdytykselle on hyvä olla mietitty rakenne, jossa käytetään hyödyksi organisaatiossa olemassa olevaa olennaista tietoa etsivän työn kohteista ja toimintatavoista. Perehdyttäjänä on hyvä olla työn-

tekijä, jolla on omaa kokemusta toimintaympäristöistä. Mikäli tämä ei ole mahdollista, perehdytyksestä vastaa esimies. Perehdytysohjeet vaativat myös päivittämistä ja uuden työntekijän myötä tulleet kysymykset ovat oiva tapa varmistaa, että perehdytys vastaa nykyhetkeä toimintaympäristön, riskien ja toimintaohjeistuksen suhteen.

Yhteenvetona askelmerkkejä jalkautuvan työn aloittamiseen ja suunnitelmalliseen kehittämiseen

Suunnitelmallisuus täytyy muistaa myös uutta toimintaa aloitettaessa. Jalkautuvaa työtä ei saisi aloittaa ajatuksella ”mennään toimistosta ulos ja katsotaan mitä siellä on” tai että ”tehdään nyt tätä, koska tähän saa rahoitusta”. Aloittaminen täytyy suunnitella ja kohderyhmä tulee määritellä. Ei siis lähdetä etsimään ”jotakin” vaan aina tulee etsiä erityistä.

Seuraavassa on lista kysymyksiä, joihin vastaamalla jalkautuvan työn rakenteet on mahdollista luoda:

Miksi organisaatiomme/yksikkömme tekee/tekisi jalkautuvaa työtä?

Miten jalkautuva työn tarve on selvitetty? Onko ajatus jalkautuvan työn aloittamisen/jatkamisen tarpeesta syntynyt organisaation omien keskusteluiden kautta vai onko se tullut organisaation ulkopuolelta? Keneltä/keiltä ulkopuolinen tarve on kuultu: asiakaskunnalta/kohderyhmiltä, toimintaympäristöstä (esimerkiksi alueen asukkailta, kauppiailta jne.), yhteistyöverkostoista, päättäjiltä, rahoittajilta jne. Onko kaikilla yhteinen näkemys tarpeesta ja jalkautuvan työn tavoitteista? Mikä on oman organisaatiomme tavoite?

Onko organisaatiollamme halua jalkautua? Jos yksimielisyyttä ei ole, kuka/ketkä haluavat jalkautua ja ketkä eivät? Jalkautuvatko vain ne, jotka haluavat jalkautua?

Kenelle ja kenen hyväksi jalkautuvaa työtä tehdään?

Selkiytetään jalkautuvan työn konkreettinen perustavoite: lähtökohtien ja tavoitteiden tulee olla läpinäkyviä ja rehellisiä. Piiloa-genda tuottaa aina kentällä ongelmia: esimerkiksi jos tavoitteena on jonkun alueen rauhoittaminen, sitä ei tule piilottaa kirjaamalla jalkautuvan työn tavoitteeksi esimerkiksi nuorten osallisuuden edistäminen.

Jalkautuva työ suunnitellaan aina tavoitteiden mukaisesti ja tästä syystä kaikki tavoitteet on syytä kirjata näkyviksi. Samansuuntaisia tavoitteita voi olla useita ja niiden tulisi olla niin konkreettisia, että tavoitteiden toteutumista voidaan seurata selkeillä, lukumäärältään hallittavissa olevilla indikaattoreilla.

Mitä jalkautuvassa työssä tehdään ja miten sitä tehdään?

Tavoitteet tulee operationaalistaa mahdollisimman selkeiksi työkäytännöiksi.

Mitä jalkautuvassa työssä konkreettisesti tehdään; mihin asioihin työ kohdennetaan ja mitä rajataan pois, miten asiakaskontaktit luodaan, miten toimintaympäristöissä käyttäydytään, miten jalkautuvasta työstä kerrotaan kohderyhmille ja muille toimintaympäristössä oleville, miten asiakkaiden yksityisyydensuoja varmistetaan ovat muun muassa kysymyksiä, joihin on hyvä löytää vastauksia ennen jalkautuvan työn aloittamista.

Missä ja milloin jalkautuvaa työtä tehdään?

Ennen jalkautumista on syytä selvittää, missä ja milloin kohderyhmä on parhaiten tavoitettavissa siten, että työnteko kentällä on mahdollista.

Jalkautuvan työn onnistumisen edellytys on luottamuksen saavuttaminen niin kohderyhmien kuin muiden toimintaympäristöissä oleskelevien ryhmien kanssa, joten jalkautuvan työn paikkoja ja ajankohtia ei kannata vaihdella kovin usein. Pitkäjänteisyys ja säännöllinen näkyvyys on osa luottamuksen synnyttämisen ja ylläpitämisen prosessia.

Kuka/ketkä tekevät jalkautuvaa työtä?

Jalkautuminen ei välttämättä sovellu kaikille työntekijöille. Jalkautuva työ tapahtuu perinteisten työpaikkarakenteiden ulkopuolella ja työtä tehdään asiakaskunnan omissa sekä yhteistyöverkostojen toimintaympäristöissä. Jalkautuva työ on opittavissa, mutta se edellyttää tekijältään joustavuutta ja sopeutumiskykyä, ennakkoluulottomuutta, neuvottelutaitoja ja vuorovaikutuskykyä.

Onko organisaatiossa määritelty tekevätkö jalkautuvaa työtä (etenkin etsivää työtä) aina samat henkilöt vai osallistuvatko siihen toisinaan myös toimipisteessä työskentelevät? Olisiko

jalkautuvan työn tekijöiden hyvä tehdä välillä työtä toimipisteessä?

Milloin ja miten jalkautuvaa työtä arvioidaan?

Saavutettavuus: tavoitetaanko ne ihmiset/ryhmät, joita haluamme tavoittaa? Mitä indikaattorien perusteella kerätty tieto kertoo tavoittamisesta? Millaista palautetta asiakas-kunta/kohderyhmät ja muut sidosryhmät ovat antaneet?

Tehokkuus ja vaikuttavuus: Ovatko käytetyt resurssit ja tulokset tasapainossa/tavoitteiden mukaiset? Onko jalkautuvasta työstä ollut hyötyä? Mitä tapahtuisi, jos tämä työmuoto nyt lopetettaisiin? Pystytäänkö nykyresursseilla vastaamaan niihin tarpeisiin, jotka kentältä nousevat? Tarjotaanko juuri niitä palveluita, joita kentällä tarvitaan? Millaista palautetta asiakas-kunta/kohderyhmät ja muut sidosryhmät ovat antaneet?

TOIMINTAYMPÄRISTÖANALYYSI: Onko tapahtunut sellaisia muutoksia, joilla on vaikutuksia jalkautuvan työn sisältöihin ja toimintaedellytyksiin (esimerkiksi lainsäädäntö, uusia kohderyhmiä, teknologian kehitys ja sen vaikutukset kohderyhmän käyttäytymiseen jne.)?

MUUTOSTARPEET: Onko tarpeellista muuttaa jotakin? Mikä toimii hyvin ja mitä ei missään tapauksessa kannata muuttaa? Jos muutetaan jotakin, lisääkö se resurssitarvetta? Jos otetaan jotakin lisää, onko meillä lisäresursseja vai pitääkö samalla päättää, mitä otetaan pois. Hiljaisten signaalien kokoaminen ja analysointi: onko jotakin sellaista nousemassa, johon olisi syytä valmistautua reagoimaan.

RISKIANALYYSI: Mitkä ovat asiakaskunnan/kohderyhmien keskeisimmät riskit ja miten niihin vastataan? Mitkä ovat jalkautuvan työn keskeisimmät riskit ja miten niihin vastataan?

Mihin tuloksia käytetään; mitkä tuloksista jäävät oman organisaation käyttöön ja jalkautuvan työn kehittämiseen? Mitä tuloksia voidaan julkaista ja miten niistä viestitään?

Jalkautuvan työn neljä ydinkysymystä:

Selkiyttäkää, mitä olette tekemässä.

Selkiyttäkää, miksi olette tekemässä sitä mitä olette tekemässä.

Mistä tiedätte, että teette sitä mitä haluatte tehdä?

Mistä tiedätte, että asiakaskunta hyötyy siitä, mitä te teette ja miten te teette?

Aiheesta lisää

Dewson, Sara; Davis, Sara & Casebourne, Jo (2006): Maximising the Role of Outreach in Client Engagement. Research Report No 326. Department for Work and Pensions. Leeds, UK: Corporate Document Services.

Kauppinen, Jaana; Huovinen, Minna & Nassif, Elani (toim.) (2014): Flexible use of information technologies. The development and implementation of information and communication technologies in outreach, advocacy and empowerment. Indoors-project, Funded by European Union, Daphne Programme III. Marseille: Autres Regards. Sähköisenä: [http://www.apdes.pt/assets/apdes/indoors/Flexible%20Use%20of%20I.T.%20Manual%20\(EN\).pdf](http://www.apdes.pt/assets/apdes/indoors/Flexible%20Use%20of%20I.T.%20Manual%20(EN).pdf), luettu 12.8.2016.

Kauppinen, Jaana & Huovinen, Minna (2015): Etsivän työn suunnittelu ja toteuttamisen vaiheet. Työpajan alustus. AMET ry, opetus- ja kulttuuriministeriö, Nuori Espoo ja Omnia. Materiaali sähköisenä: http://www.ametry.fi/@Bin/216164/TY%C3%96PAJA+3_Etsiv%C3%A4n+ty%C3%B6n+suunnittelu+ja+toteuttamisen+vaiheet_toiminnanjohtaja+Jaana+Kauppinen+ja+yksik%C3%B6n+johtaja+Minna+Huovinen_Pro-tukipiste+ry.pdf, luettu 16.8.2016.

Kools, John-Peter (2012): Outreach work among people using drugs in Europe, State of Affairs, Challenges and Ways Forward. Puheenvuoro. Valtakunnallinen etsivän työn seminaaristely. Opetus- ja kulttuuriministeriö, Varsinais-Suomen Ely-keskus ja AMET ry. Puheenvuoron materiaali sähköisenä: <http://ametry-fi-bin.directo.fi/@Bin/74f85171ff5755873223aeaf-16dc651b/1471013093/application/pdf/206043/John-Peter%20Kools,%20Outreach%20work%20among%20people%20using%20drugs%20in%20Europe.pdf>, luettu 12.8.2016

Mikkonen, Mika; Kauppinen, Jaana; Huovinen, Minna & Aalto, Erja (2007): Etsivä työ Euroopan syrjäytyneiden väestönosien parissa. Suuntaviivoja yhdenmukaisiin etsivän työn palveluihin. Helsinki: A-klinikkasäätiön raporttisarja 58. Sähköisenä: http://www.aftereight.fi/hello/doc/Etsivatyo_Eurooppa.pdf, luettu 12.8.2016.

National Council on Crime and Delinquency (2009): Developing a successful street outreach program: Recommendations and lessons learned. Oakland, CA: National Council on Crime and Delinquency. Sähköisenä: <http://www.ci.richmond.ca.us/DocumentCenter/Home/View/8054>, luettu 12.8.2016.

Pedersen, Henning (2012): Follow-up work in outreach services. Puheenvuoro. Valtakunnallinen etsivän työn seminaaristeily. Opetus- ja kulttuuriministeriö, Varsinais-Suomen Ely-keskus ja AMET ry. Puheenvuoron materiaali sähköisenä: <http://ametry-fi-bin.directo.fi/@Bin/5e-344c83af3a8306624523926acaed49/1471013137/application/pdf/206033/Henning%20Pedersen,%20Follow-up%20work%20in%20outreach%20services.pdf>, luettu 12.8.2016.

The Youth Association: Detached Youth Work Policy. West Yorkshire, UK: Sähköisenä: <http://www.youth-association.org/downloads/TheYouthAssociation-DetachedYouthWorkPolicy.pdf>, luettu 12.8.2016.

Tiffany, Graeme (2012): Towards an 'intelligence based approach' to detached youth work management. Teoksessa Ord, Jon (toim.): Critical issues in youth work management. London: Routledge, 125–135.

Jalkautuen kohdataan kivoja, hyviä ja tärkeitä nuoria

Virva Luoto

Tärkeä osa Aseman Lapset ry:n työtä on nuorten kohtaaminen siellä, missä he tavallisesti liikkuvat. Katutason todellisuudesta pysytään perillä jalkautumalla säännöllisesti nuorten pariin heidän ajanviettopaikkoihinsa. Mutta mitä on jalkautuminen ja mitä kaduilla tehdään? Päätin ottaa selvää ja lähdin kokeneemman konkarin työpariksi kaupungille.

Jalkautujat liikkuvat siellä missä nuoretkin

Tammikuinen keskiviikko, kello on 16.15 ja ulkolämpötila -20c. Monissa toimistoissa työpäivä on loppuillaan, mutta Aseman Lasten tiloissa Narinkkatorin laidalla vedetään työtakkeja päälle ja valmistaudutaan lähtemään ulos. Puen kuoritakin alle muutaman lämpimän vaatekerroksen, vaikka pääosa ajasta tullaan viettämään Kampin ja Asematunnelin alueella maan alla. Kun on riittävän kylmä, nuoretkin pysyvät sisätiloissa.

Aloitamme kierroksen pistäytymällä toimiston alakertaan Walkers-talolle, jossa kotoisan hälinän säestämänä pelaa korttia ja juo kahvia noin 40 nuorta. Vaihdamme kuulumiset työvuorossa olevan nuorisotyöntekijän kanssa ja nappaamme mukaan muutaman flyerin, joita vastaan nuori saa Talolla ilmaisen kahvin.

Kuljemme Narinkkatorin läpi ja pommitan kollegaani kysymyksineni. Työparini kertoo, että jalkautumisella on kolme tärkeää tehtävää: olla tavoitettavissa nuorten arjessa, havainnoida mitä kaduilla tapahtuu, ja vaihtaa tietoa yhteistyökumppaneiden kanssa. Alueen muiden toimijoiden kanssa tehdään läheistä yhteistyötä ja ollaan hyvissä keskusteluyhteisissä. Tämä helpottaa kaikkien työtä ja mahdollistaa nopean reagoinnin nuoria koskettaviin ilmiöihin.

“Nuoret tunnistavat Aseman Lasten työntekijät, ja jo pelkkä läsnäolo heidän keskuudessaan usein rauhoittaa tilannetta”, hän kertoo. Jalkautumistyyliä on erilaisia; jotkut keskittyvät havainnointiin kun toiset ottavat enemmän suoraa kontaktia – ja mitä useammin samalla alueella jalkautuu, sitä paremmin oppii tuntemaan siellä hengailevat nuoret. Selvää on kuitenkin, että havaittuihin huolestuttaviin tilanteisiin puututaan aina, ja tieto niistä välitetään eteenpäin.

Kaduilla ja kauppakeskuksissa

Puikkelehdimme Kampin keskuksessa työmatkalaisten ohi, kunnes saavumme huomiota herättämättömän metallioven luo. “Aseman Lapsista terve, sopiiko tulla moikkaamaan?” työparini kysyy tottuneesti, ja pian ovi aukeaa. Muutamaa kerrosta ylempänä meitä on vastassa viisi Securitaksen järjestyksenvalvojaa ja lukematon määrä näyttöruutuja, jotka näyttävät kamerakuvaa kauppakeskuksen tiloista. Olemme Kampin valvomossa, jonne harvalla on asiaa.

Sanailemme tuttujen järjestyksenvalvojien kanssa ja vaihdamme kuulumisia nuoriin liittyvistä havainnoista Kampissa. Ilmapiiri on tuttavallinen. Kampissa on totuttu nuorten läsnäoloon ja suhtautuminen on ollut alusta asti myönteinen: kauppakeskus oli muun muassa ensimmäisenä mukana Aseman Lasten katusovittelu-työmuodon käyttöönotossa. Tilanteen päivittämisen jälkeen lupaamme pitää silmät auki ja jätämme järkkärit tekemään työtään.

Kamppia on joskus nimitetty Suomen suurimmaksi nuorisotaloksi, mutta tänään paikalla viettää aikaa vain muutama kourallinen nuoria. “Täällä hengaili parhaimmillaan 200 nuorta, mutta nyt he ovat siirtyneet

muualle, esimerkiksi Asematunneliin”, työparini kertoo Kampin ylimässä kerroksessa. “Pieniä lieveilmiöitä, kuten roskaamista, on tietysti välillä. Kerran jalkautuessani aloin kerätä roskia nuorten edessä. Viesti meni nopeasti perille, ja pian he jo tulivat auttamaan minua”, hän jatkaa ja kertoo vaikeammistakin tapauksista. Nuoret, joiden asioista on muutama vuosi sitten väännetty väsymiseen asti monen viranomaisen voimin, saattavat tulla tänä päivänä kadulla kiittämään elämänsä pelastamisesta.

Järki päässä ja silmä tarkkana

Kampin kaikki kerrokset koluttuamme siirrymme Asematunneliin. Nuoria on täälläkin vähänlaisesti, ja jopa suosittu Kompassiaukio on suhteellisen tyhjä. Poliisit jututtavat muutamaa nuorta kukkakaupan kohdalla, jehovan todistajat ja katusoittajat viihdyttävät kanssaihmiisiä Cyber Shopin edessä, ja pari järjestyksenvalvojaa tarkkailee tilannetta metrotasanteelta. Ihmiset säntäilevät kohti metrolaitureita.

Työparini johdattaa minut läpi Asematunnelin, City Centerin, rautatieaseman ja Forumin, ja näyttää paikkoja, joihin nuoret yleensä kerääntyvät. Tuossa on niin sanottu kusunurkkaus, jota toisinaan töhritään ja jonka sisäänkäynnillä poltetaan tupakkaa, noiden vessojen edustalle kerääntyään lataamaan puhelimia ja hengailemaan, tämä kerros on erityisesti nuorten suosiossa, nuo tutut pojat pyörivät steissillä harva se päivä. Kohtaamamme nuoret suhtautuvat meihin rennosti ja jatkavat touhujaan kuten ennenkin. Tunnelma on arkisen rauhallinen.

Kiinnitämme huomiota paitsi nuorten tekemisiin myös siihen, mitä heidän ympärillään tapahtuu. Näkykö epäsuotuisaa kiinnostusta aikuisten taholta, esimerkiksi epäilyjä päihteiden välityksestä? Millainen on yleistunnelma ja havaitsemme jotain, mistä olisi hyvä ilmoittaa alueen muille toimijoille? Samalla käymme läpi jalkautujan turvallisuusohjeita ja sitä, miten toimia jos tilanne muuttuisi uhkaavaksi. Nämä käytännöt kerrataan aina uuden jalkautujan kanssa, vaikka vaaratilanteita sattuu harvoin. Jalkautuvaa työtä tehdään pareina, yksin ei liikenteeseen lähde kukaan.

Nuorten asiat ovat yhteisiä

Kierroksemme lopuksi palaamme Walkers-talolle nauttimaan vasta Kaniston leipomolta saapuneet pullat ja päivittämään tilanteen Talon työntekijöiden kanssa. Myös Talolla on tavallista hiljaisempaa; liekö pakkanen vaikuttanut nuorten liikkumiseen.

Kiinnitämme huomiota nuorten tekemisiin ja siihen, mitä ympärillä tapahtuu. Näkykö esimerkiksi päihteidenvälitystä?

Tänään olimme liikenteessä kolme tuntia. Vilkaampina iltoina, esimerkiksi viikonloppuisin ja juhlapäivinä työtä tehdään reilusti pidempään – siihen asti kun nuoria on liikkeellä. Aseman Lapset ry jalkautuu viikoittain pääkaupunkiseudulla sekä Helsingin keskustan alueella että Itä-Helsingissä, junaradan varrella yhdessä Vantaan Nuorisotyö raiteilla-hankkeen kanssa sekä Walkers-bussin kulloisellakin toiminta-alueella. Löytävä nuorisotyö -hankkeen toimesta jalkaudutaan myös Jyväskylässä ja Oulussa. Säännöllisten paikkojen lisäksi voidaan reagoida muualta tuleviin pyyntöihin jalkautumalla tehostetusti paikallisten toimijoiden kanssa alueilla, joilla on ilmennyt nuoriin liittyvää huolta tai levottomuuksia.

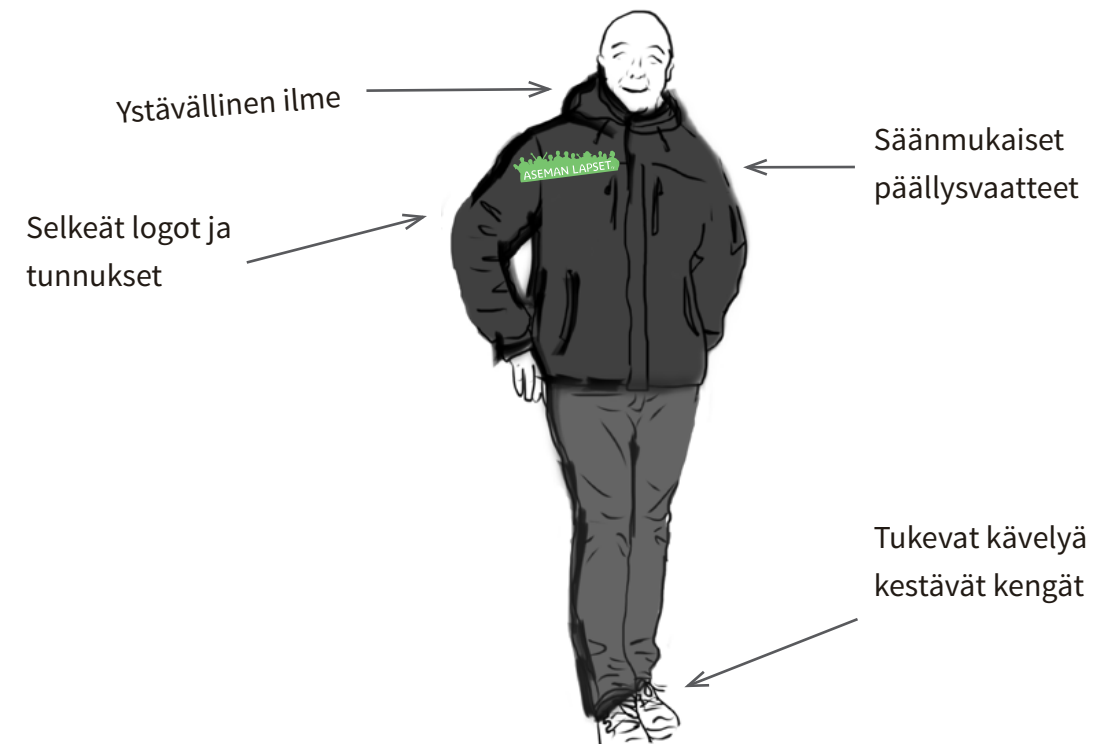
Jalkautumisen päätteeksi palaamme toimistolle täyttämään yhteistä raportointia, johon kirjaamme tehdyt havainnot ja kohtaamiset nuorten kanssa. Raportointi helpottaa liikkuvaisia työntekijöitä pysymään perillä toisten työstä, havaittujen ilmiöiden seuraamista sekä tiedon välittämistä muille verkoston jäsenille. Työparini opastaa kädestä pitäen, miten luvut lasketaan ja mitä kannattaa kirjoittaa ylös, jotta raportti palvelee mahdollisimman monia.

Kello tulee 20 ja alamme olla valmiita. Kun poistun toimistolta kirpeään talvi-iltaan, katson ympäristöäni hieman tarkkaavaisemmin silmin kuin ennen.

ENNEN KADULLE LÄHTEMISTÄ ON MIETITTÄVÄ TURVALLISUUTEEN LIITTYVÄT SEIKAT LÄPI

- Julkisissa ja puolijulkisissa tiloissa toimitaan aina perustehtävän mukaisesti. Voi olla hyvä kirkastaa itselle, millaiset asiat ovat nuorisotyöntekijän tehtäviä, millaiset puolestaan kuuluvat esimerkiksi poliisille.
- Työtä tehdään aina vähintään pareittain ja roolituksen on oltava selkeä. Kadulla on oltava tarkkaavainen ja pidettävä huolta, ettei esimerkiksi joudu suuren nuorisojoukon piirittämäksi. Hyvä nyrkkisääntö on, että yksi jututtaa ja toinen peesaa.
- Ennakkoon on hyvä miettiä, millaisia riskitilanteita kadulla voi kohdata ja miten mahdollisesti niissä reagoi. Esimiehen vastuulla on laatia varsinaiset toimintaohjeet uhkaavien tilanteiden varalle.
- Kadulla on muistettava, että siellä ollaan töissä siinä missä kiinteällä pisteelläkin. Katuympäristössä on paljon ärsykeitä, jotka saattavat viedä mennessään, jos ei keskity siihen, mitä on tekemässä.
- Jokaisen illan päätteeksi on tärkeää käydä illan kulku läpi ja purkaa mahdolliset mieltä painavat asiat.

Varusteet

Konkareiden vinkkejä kontaktinottoon:

Mitkäs tunnelmat näin keskiviikkoiltana?

Mitä kuuluu?

Onko Aseman Lapset ry tuttu? Tiedättekö mitä teemme?

Onko huomenna koulua? Mitä koulua käytte?

Mitä suunnitelmia illaksi?

Monelta olette aikeissa mennä kotiin?

Oletteko menossa läheiseen tapahtumaan?

Mitäs meinaatte viikonloppuna? Me ollaan liikenteessä silloinkin, ehkä törmätään!

Lisäksi kontaktinottoa voi helpottaa esimerkiksi

- ▶ flyerit, joilla saa nuorisotalta ilmaisen kahvin.
- ▶ lyhyet kyselyt. Kontaktinoton lisäksi tietyn teeman ympärille laaditut lyhyet kyselyt ovat oiva tapa saada nuorten ääntä kuuluviin. Ne usein myös kirvoittavat hyviä keskusteluja.

Jalkautuen kohdataan kivoja, hyviä ja tärkeitä nuoria

Jalkautuvassa työssä tavoitetaan nuoria, joista osaa on kiva kohdata, osaa hyvä kohdata ja osaa tärkeä kohdata.

- Nuoria, joilla elämän perusasiat ovat kunnossa, on kiva kohdata. Heille tarjotaan lisää turvallisia aikuiskontakteja.
- Nuoria, joilla on elämässä huolia, on hyvä kohdata, kuunnella sekä miettiä yhdessä nuoren kanssa tämän elämää.
- Nuoret, joiden elämässä on vakavia huolenaiheita, on tärkeä kohdata. Näiden nuorten kanssa rakennetaan polkua eteenpäin löytämällä eri sektorien oikeat ihmiset vastuunkantajiksi.

Miten Aseman Lapset ry:ssä toimitaan, kun tavataan oireileva nuori?

Jokaisen nuoren tilannetta tarkastellaan yksilöllisesti. Tärkeää on selvittää, mistä oireilu kumpuaa ja miten siihen voitaisiin parhaiten tarttua. Voisiko nuori hyötyä esimerkiksi järjestön omasta ryhmätoiminnasta, jossa harjoitellaan kaveri-, tunne- ja konfliktinratkaisutaitoja toiminnallisten harjoitusten ja keskustelun avulla? Tällaisella työskentelyllä pyritään siihen, että nuori oivaltaisi, miten oma toiminta vaikuttaa muihin ihmisiin ja omaan oloon sekä etsitään keinoja, joilla vahingollista käytöstä voisi korvata rakentavammalla.

Jos ei järjestön omasta toimintovalikosta löydy nuoren tilanteeseen sopivaa tukea, lähdetään kartoittamaan, mistä sopiva tukimuoto löytyisi. Tarvittaessa nuoresta tehdään myös lastensuojeluilmoitus. Ilmoitus tehdään aina sekä nuorta että tämän perhettä informoiden. Kyse ei ole siitä, että heiltä kysyttäisiin lupa ilmoituksen tekemiseen, vaan toiminnan avoimuus. Ilmoitus siis tehdään oli nuori tai hänen perheensä siitä mitä mieltä tahansa.

Perhe on työskentelyssä aktiivisessa roolissa. Kokeneemmallekin ammattilaiselle yhteydenotto nuoren kotiin voi tuntua epämukavuusalueelle astumiselta. Se on kuitenkin välttämätöntä, sillä useimmilla nuorilla perhe on keskeinen osa arjen kehitys- ja kasvuympäristöä. Toiseksi nuoren oireilu voi rasittaa koko perhettä ja tarjoamalla tukea kasvatusvastuuseen koko perheen hyvinvointi kasvaa. Toisinaan syyt nuoren oireiluun voivat myös löytyä kotoa, esimerkiksi perheen sisäisestä dynamiikasta. Yhteydenottoa ei kuitenkaan ole syytä tehdä nuorten selän takana, vaan avoimesti ja perustellen nuorelle, miksi niin toimitaan.

Jotta nuoren rinnalle löytyy oikeat aikuiset vastuunkantajiksi, tarkastellaan avoimesti nuoren elämänpiiriä. Joskus esimerkiksi jalkapallojoukkueen valmentaja on se henkilö, jolla on paras kontakti nuoreen ja jonka on järkevintä ottaa puheeksi järeämpien tukitoimien piiriin hakeutuminen. Toisinaan omille vanhemmille juttelu voi tuntua nuoresta vaikealta ja toisaalta nuoruusiässä on tärkeää, että on muitakin luotettavia aikuisia, joiden kanssa jutella. Tärkeintä, että nuori saa kokemuksen, että ympärillä on aikuisia, joihin voi tukeutua. Pelkkä palvelun osoittaminen ei riitä, vaan polulla on oltava kanssakulkija, joka säännöllisesti kysyy kuulumisia ja tarvittaessa saattaen ohjaa palveluiden piiriin.

Lastensuojelun peruskäsitteet tutuiksi

Jussi Vesikansa

Lastensuojelu on viranomaistoimintaa, jonka tarkoituksena on turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun. Lastensuojelua toteuttavat Suomessa kunnat, ja keskeisinä toimijoina ovat lapsen asioista vastaavat sosiaalityöntekijät. Vuonna 2015 lastensuojelun asiakkuudessa oli 73 872⁹ lasta ja nuorta ja näistä kodin ulkopuolelle sijoitettuna 17 664 lasta (THL 2016). Kunnissa työskenteli vuonna 2012 yhteensä 5 924 lastensuojelun johtavaa sosiaalityöntekijää, sosiaalityöntekijää ja sosiaalihoaja (STM 2014).

Lastensuojelulaki määrittää lastensuojelun laajaksi kokonaisuudeksi, joka sisältää myös lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseen liittyviä ehkäiseviä toimia. Tavoitteena on, että ehkäisevällä lastensuojelutyöllä, esimerkiksi neuvoloissa, päiväkodeissa ja kouluissa, tarjotaan apua ja tukea riittävän varhain ennen ongelmien syntymistä tai pahenemista. Lastensuojelu ei ole yksin lastensuojeluviranomaisten toimintaa, vaan se tulee nähdä myös muita viranomaisia sekä kansalaisia koskettavana asiana (Taskinen 2007).

Lastensuojelulaki lähtee siitä, että ensisijainen vastuu oman lapsen hyvinvoinnista on lapsen vanhemmilla ja huoltajilla (LSL 2 §). Heidän velvollisuutenaan on vastata lapsen kasvatuksesta ja huolenpidosta, ja heillä on oikeus myös yksin määrätä siitä, miten lapsen kasvatusta ja huolenpito järjestetään. Yhteiskunnan tehtävä on pyrkiä tukemaan vanhempia tässä tehtävässä ja tarjottava perheelle tarpeellista apua riittävän varhain. Ensisijaisena lastensuojelun tukena tarjottavan avohuollon tuen tarkoituksena on edistää ja tukea lapsen myönteistä kehitystä sekä tukea ja vahvistaa vanhempien kasvatuskykyä (LSL 34 §). Lapsen etu on lastensuojelun keskeinen periaate, jota on tosin kritisoitu epämääräisyydestä ja tulkinvaraisuudesta.

9. Lastensuojelun avohuollon asiakkaaksi tulon määritelmä muuttui 1.4.2015 voimaan tulleen sosiaalihoitolain myötä. Asiakaan määritelmän muutoksesta johtuen, vuoden 2015 lastensuojelun asiakkaiden lukumäärää (73 8721) ei voi suoraan verrata esimerkiksi edellisen vuoden 2014 lukumäärään (90 269).

Lastensuojelun tilaa on selvitetty viime vuosina monelta taholta. Vuonna 2012 ilmestyi valtiontalouden tarkastusviraston tarkastuskertomus lastensuojelusta. Vuonna 2013 oikeusministeriö julkaisi raportin 8-vuotiaan lapsen kuolemaan johtaneista tapahtumista ja sosiaali- ja terveysministeriö julkaisi Toimiva lastensuojelu 2013 -loppuraportin, jossa oli 54 toimenpide-ehdotusta lastensuojelupalvelujen kehittämiseksi. Seuraavana vuonna 2014 julkaistiin lastensuojelun laatusuositus. Lastensuojelusta käydään julkisuudessa aktiivista ja jännitteistäkin keskustelua, joka usein rajoittuu huostaanottoihin. Huostaanotto eli sijaishuollon järjestäminen on kuitenkin viimesijainen toimenpide, jota edeltää aina muita lastensuojelun avohuollon tukitoimia. Julkista lastensuojelukeskustelua leimaa myös yksipuolisuus. Mediakeskusteluissa lastensuojelun toimintaan suhtaudutaan usein kriittisesti, jopa negatiivisesti. On kuitenkin tärkeä tiedostaa, että vaikka lastensuojelu on julkista toimintaa (ks. perustuslaki 12.2 § ja laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta 20 §), eivät lastensuojelun työntekijät juuri osallistu salassapitovelvollisuutensa takia julkisiin keskusteluihin. Julkiseen keskusteluun saattaa siten syntyä väärin ymmärrettäviä, jopa virheellisiä ja ennakkoluuloisia kuvia tunteettomista lastensuojeluviranomaisista, joita kansalaisten on perusteltua syytä välttää.

Lastensuojeluilmoituksen tekeminen

Kaikilla lasten ja nuorten parissa työskentelevillä viranomaisilla¹⁰ on tietyissä tilanteissa velvollisuus tehdä lastensuojeluilmoitus, jolloin lastensuojeluasia tulee vireille. Ilmoitus tehdään salassapitosäännösten estämättä ja viipymättä, kun ilmoitusvelvollinen on tehtävässään saanut tietää lapsesta, jonka hoidon ja huolenpidon tarve, kehitystä vaarantavat olosuhteet tai oma käyttäytyminen edellyttää mahdollista lastensuojelun tarpeen selvittämistä. Myös muut kuin ilmoitusvelvolliset henkilöt voivat heitä mahdollisesti koskevien salassapitosäännösten estämättä tehdä lastensuojeluilmoituksen. Ilmoitusvelvollisilla tahoilla on lastensuojeluilmoituksen lisäksi velvollisuus tehdä lisäksi ilmoitus poliisiin, jos asia koskee tiettyjä lapsen kohdistuneita rikosnimikkeitä¹¹. Viranomaisten lisäksi lastensuojeluilmoituksen voi tehdä kuka tahansa kuntalainen, esimerkiksi lapselle läheinen ihminen tai naapuri, mutta heillä ei kuitenkaan ole lakisääteistä ilmoitusvelvollisuutta.

Lastensuojeluilmoitus tehdään puhelimitse, kirjallisesti tai käymällä virastossa, ensisijaisesti lapsen asuinkunnan sosiaalitoimeen. Kiireelli-

Lapsen etu on lastensuojelun keskeinen periaate, jota on tosin kritisoitu epämääräisyydestä ja tulkinvaraisuudesta.

10. LSL 25 § :ssä määritellään tahot tarkemmin.

11. Rikoslainsäädännön (20 luku) seksuaalirikoksena rangaistavaksi säädetty teko tai henkeen tai terveyteen kohdistunut rikos, jos sen enimmäisrangaistus on vähintään 2 vuotta vankeutta.

Ilmoituksen tekijä voi ehdottaa perheelle, että hän tulisi ensimmäiseen tapaamiseen kertomaan näkemyksiään.

Tarkat ohjeet lastensuojeluilmoituksen tekemiseen löytyvät THL:n verkkosivuilta lastensuojelun käsikirjasta.

sissä tilanteissa ja virka-ajan ulkopuolella ilmoituksen voi tehdä kunnan sosiaalipäivystykseen tai hätäkeskukseen. Lastensuojeluilmoitus pitää tehdä, vaikka perhe ei siihen suostuisi. On hyvän hallintotavan mukaista tiedottaa perhettä lastensuojeluilmoituksen tekemisestä. Pääsääntöisesti perheellä on oikeus tietää, kuka lastensuojeluilmoituksen on tehnyt. Lastensuojeluilmoitusta tehtäessä perheelle voi esimerkiksi ehdottaa, että ilmoituksen tekijä tulisi mukaan ensimmäiseen lastensuojelun tapaamiseen kertomaan omia näkemyksiään.

Lastensuojelun tarpeen selvittäminen

Tyypillisimmin lastensuojeluasia tulee vireille lastensuojeluilmoituksesta, mutta muitakin tapoja on. Uusi sosiaalihuoltolaki (2015) mahdollistaa yhteydenoton sosiaalihuoltoon tuen tarpeen arvioimiseksi (SHL 35 §), jolloin tehdään palvelutarpeen arviointi. Ilmoitus tehdään yhdessä lapsen tai hänen vanhempansa kanssa. Tällöin lastensuojelun sosiaalityöntekijä arvioi, onko tarvetta selvittää asiassa lastensuojelun tarve. Ilmoituksen saavuttua pyritään seitsemän arkipäivän kuluessa ratkaisemaan, ryhdytäänkö asiassa arvioimaan mahdollista lastensuojelun tarvetta. Niille asiakkaille, joiden lastensuojelun tarvetta ei ole aihetta selvittää, tehdään palvelutarpeen arviointi (SHL 36 §). Lastensuojeluasia voi tulla vireille myös ennakollisena lastensuojeluilmoituksena (LSL 25 c §). Ennakollinen lastensuojeluilmoitus tehdään raskausvaiheessa, jos on perusteltua syytä epäillä, että syntyvä lapsi tulee tarvitsemaan lastensuojelun tukitoimia välittömästi syntymänsä jälkeen.

Arvion lastensuojelupalvelujen ja tukitoimien tarpeesta tekee sosiaalityöntekijä (LSL 26 §). Palvelutarpeen arviointi pitää sisällään puheluita, tapaamisia perheen kanssa, neuvotteluita ja muuta selvitystyötä. Palvelutarpeen arvioinnin on valmistuttava viimeistään kolmen kuukauden kuluessa asian vireille tulosta. Lastensuojeluasiakkuus alkaa vasta sitten, kun palvelutarpeen arvioinnin perusteella todetaan sen tarve. Arviointi dokumentoidaan ja asiakkuuden käynnistymisestä tehdään kirjallinen päätös. Lastensuojelun asiakkuus käynnistyy suoraan silloin, kun asian vireille tulon johdosta ryhdytään kiireellisiin toimiin – useimmiten kiireelliseen sijoitukseen – tai kun lapselle tai perheelle ryhdytään järjestämään lastensuojelun palveluja tai muuta tukea ennen palvelutarpeen arvioinnin valmistumista.

Lastensuojelun asiakkuus

Avohuolto on lastensuojelun ensisijainen tapa tukea perheitä, joiden lapset asuvat kotona, ja joiden lastensuojelu on arvioinut tarvitsevan

lastensuojelun tukea. Avohuollolla tarkoitetaan asiakas-perheen ympärille rakennettua konkreettista erilaisten perus- ja erityispalvelujen kokonaisuutta. Avohuollon tukitoimia ovat esimerkiksi tuki ongelmatilanteen selvittämiseksi, taloudellinen tuki, kotipalvelu, tehostettu perhetyö, tukihenkilö- tai perhe, perhekuntoutus sekä hoito- ja terapiapalvelut (ks. LSL 36 §). Lastensuojelu voi avohuollon osalta näyttäytyä epämääräisenä, koska se voi sisältää kunnan peruspalveluja kuten päivä- hoidon järjestämistä, ja muiden sektorien, erityisesti lastenpsykiatrian, aikuispsykiatrian tai päihdehuollon rinnakkaista tukea. Avohuollossa on nimettynä jokaisella asiakaslapsella lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä, jolla on koordinoitavastuu lapsen ja perheen palveluista. Annettu tuki perustuu sosiaalityöntekijän laatimaan asiakassuunnitelmaan, jota tulee tarkistaa vähintään kerran vuodessa (LSL 30 §). Perheille voidaan järjestää myös tilanteen kriisiytyessä sijaishuollon palveluita, esimerkiksi vanhemman akuutin päihdeidenkäytön tai mielenterveysongelman taikka nuoren vakavien käyttäytymisen oireiden takia.

Sijaishuollolla tarkoitetaan lapsen sijoittamista ja hoidon järjestämistä kodin ulkopuolelle. Sijaishuoltoa on monimuotoista: vastaanottolaitoksia, lyhytaikaista ja pitkäaikaista perhehoitoa, sekä pitkäaikaista laitoshuoltoa ja perhekoteja. Vuodesta 2012 lähtien lapsen sijaishuolto on tullut järjestää ensisijaisesti perhehoidossa. Sijaishuollon toteuttamisen muotoja ovat kiireellinen sijoitus, niin sanottu avohuollon sijoitus (tai sijoitus avohuollon tukitoimena), kiireellinen avohuollon tukitoimi sekä huostaanotto. Kiireellinen sijoitus on viimesijainen puuttumisen keino, turvaamistoimi, joka tehdään lapsen tai perheen tilanteen kriisiytyessä. Käytännössä lastensuojelu arvioi lapsen olevan välittömässä vaarassa tai muutoin kiireellisen sijoituksen ja sijaishuollon tarpeessa. Kiireellisen sijoituksen tilanteissa arvioidaan olosuhteiden asettavan lapsen vakavaan vaaraan tai arvioidaan lapsen itse omalla käytöksellään vaarantavan vakavasti terveytään tai kasvuaan (LSL 40 §). Kiireellinen sijoitus kestää korkeintaan 30 päivää ja sitä voidaan jatkaa korkeintaan 30 päivällä.

Avohuollon tukitoimena tehty sijoitus on esimerkiksi kuntouttavaa perhehoitoa taikka laitoshuoltoa yhdessä vanhemman kanssa. Lapsi tai nuori voidaan myös lyhytaikaisesti sijoittaa yksin avohuollon tukitoimena. Avohuollon sijoitukseen vaaditaan huoltajan ja 12 vuotta täyttäneen lapsen suostumus. Huostaanotto on lastensuojelun äärimmäinen puuttumiskeino, jossa lapsen hoitovastuu siirretään sosiaalihuollolle ja lapselle etsitään huostaanotetuille lapsille tarkoitettu sijaishuoltopaikka. Huostaan-

Lastensuojeluasiakkuuden kriteerit (LSL 27 §)

- lapsen kasvuolosuhteet vaarantavat tai eivät turvaa lapsen terveyttä tai kehitystä; taikka
- lapsi käyttäytymisellään vaarantaa terveytään ja kehitystään; ja
- lapsi tarvitsee lastensuojelulain mukaisia palveluja ja tukitoimia.

otto on voimassa toistaiseksi ja se lakkaa, kun lapsi tulee täysi-ikäiseksi. Huostaanotto pitää lopettaa, kun tarvetta sille ei enää ole. Huostaanotto voidaan toteuttaa joko asianosallisten suostumukseen perustuvana tai tahdonvastaisena (Taskinen 2007). Jos 12 vuotta täyttänyt lapsi tai hänen huoltajansa vastustaa huostaanottoa, siirtyy päätös huostaanotosta hallinto-oikeuteen. Jälkihuollolla tarkoitetaan sijaishuollossa olleille nuorille tarkoitettua tukea. Nuori voi saada lastensuojelun jälkihuoltona esimerkiksi erityistä tukea asumiseen ja itsenäistymiseen sekä apua koulutukseen. Jälkihuoltoa voidaan järjestää enintään 21 ikävuoteen saakka.

Kiireellisen sijoituksen kriteerit

Kiireellisen sijoituksen kriteerejä on tiukennettu vuoden 2016 alusta lukien.

Esimerkkitalanteita:

- Vanhemmat eivät kykene akuutin päihde- tai mielenterveysongelman vuoksi vastaamaan lapsen hoidosta.
- Vanhemmat ovat päihytyneitä, psykoosissa tai vanhemman toimintakyky on olennaisesti alentunut jonkin muun syyn vuoksi.
- Pieni lapsi on kotona vailla asianmukaista hoitajaa tai hänet löydetään vaeltamassa yksin ulkona.
- Äiti jättää vastasyntyneen sairaalaan.
- Lapsen perustarpeet laiminlyödään vakavasti: esimerkiksi aliravitseminen, välttämätön terveydenhuolto, asunnon turvallisuuden vakavat puutteet.
- Vanhempien välillä on perheväkivaltatilanne eikä äiti tai isä halua lähteä lasten kanssa turvakotiin.
- Lapsen tai teini-ikäisen oma käytös kuten itsetuhoisuus, vakava rikollinen teko tai päihteet.
- Lapsi on sijoitettu avohuollon tukitoimena, mutta väkivaltaisuuden, karkaamisen tai huumeiden hankkimisen estäminen edellyttävät kiireellistä sijoitusta ja rajoitustoimenpiteiden käyttämistä.

(STM 8/2015)

Lastensuojelun tulevaisuus

Lastensuojelu on muutosliikkeessä. Uusi sosiaalihuoltolaki määrittää koko sosiaalihuoltoon uuteen malliin. Lasten ja nuorten kohdalla tavoitteena on siirtää sosiaalihuollon palvelujen painopistettä ehkäisevään työhön eli siten vähentää lastensuojelun asiakasmääriä. Lisäksi sote-uudistus, jonka on tarkoitus toteutua 1.1.2019 lukien, siirtäne lastensuojelun toteuttamisen kunnista maakuntiin, eikä tällä hetkellä vielä tiedetä sen konkreettisia vaikutuksia lastensuojelun palveluihin. Lisäksi Juha Sipilän hallituksen kärkihankkeena sosiaali- ja terveysministeriössä on käynnissä lapsi- perhepalveluiden muutosohjelma. Ohjelman tavoitteena ovat nykyistä lapsi- ja perhelähtoisemmät, vaikuttavammat, kustannustehokkaammat ja paremmin yhteen sovitettut palvelut. Pyrkimyksenä on – kuten uudessa sosiaalihuoltolaissakin – vahvistaa peruspalveluja ja siirtää painopistettä ehkäisevään ja varhaiseen tukeen.

Lähteet

Laki viranomaistoiminnan julkisuudesta 621/1999. Sähköisenä: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990621>, 15.6.2016.

LSL – Lastensuojelulaki 417/2007. Sähköisenä: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>, 9.5.2016.

OM (2013): 8-vuotiaan lapsen kuolemaan johtaneet tapahtumat. Selvityksiä ja ohjeita 32/2013. Helsinki: Oikeusministeriö. Sähköisenä: <http://www.oikeusministerio.fi/fi/index/julkaisut/julkaisuarkisto/1370865930372.html>, 16.5.2016

Rikoslaki 39/1889. Sähköisenä: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001>, 16.5.2016.

Suomen perustuslaki 731/1999. Sähköisenä: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>, 16.5.2016.

SHL – Sosiaalihuoltolaki 1301/2014. Sähköisenä: <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141301>, 9.5.2016.

STM (2013): Toimiva lastensuojelu 2013. Selvitysryhmän loppuraportti. Raportteja ja muistioita 2013:19. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. Sähköisenä: <https://www.julkari.fi/handle/10024/126183>, 16.5.2016.

STM (2014): Lastensuojelun laatusuositus. Julkaisuja 2014:4. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. Sähköisenä: <https://www.julkari.fi/handle/10024/116166>, 16.5.2016.

STM (8/2015): Kuntainfo. Sähköisenä: http://stm.fi/documents/1271139/1427058/Kuntainfo_8_2015.pdf/ce4381e3-f413-4c06-945e-73ede882b565, 16.5.2016.

Taskinen, Sirpa (2007): Lastensuojelulaki (417/2007) – Soveltamisopas. Oppaita 65. Vaajakoski: Stakes.

THL (2016): Lastensuojelu 2015. Tilastoraportti 20/2016. Helsinki: Terveystietokeskus ja hyvinvoinnin tutkimuskeskus. Sähköisenä: http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/131625/Tr20_16.pdf?sequence=4, 28.1.2017.

Valtiontalouden tarkastusvirasto (2012): Lastensuojelu. Tuloksellisuuskertomus. Valtiontalouden tarkastusviraston tarkastuskertomukset 6/2012. Helsinki: Edita Prima Oy. Sähköisenä: https://www.vtv.fi/files/3161/06_2012_lastensuojelu_netti.pdf, 16.5.2016.

Lue lisää lastensuojelusta

Araneva, Mirjam (2016): Lapsen suojeleminen – toteuttaminen ja päätöksenteko. Helsinki: Talentum.

Bardy, Marjatta (toim.) (2013): Lastensuojelun ytimissä. 4. uudistettu painos. Helsinki: THL. Sähköisenä: <https://www.julkari.fi/handle/10024/104421>, 13.10.2016.

Lastensuojelun käsikirja: <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja>

Lastensuojelu sosiaali- ja terveysministeriön verkkosivuilla: <http://stm.fi/lastensuojelu>

NÄKÖKULMIA JATKOPOHDINTAAN

-
- Organisaatiosi on päättänyt sisällyttää jalkautuvan työn kiinteäksi osaksi arkityötä. Työkaverisi tuskailee, että sille on vaikea löytää kalenterista aikaa vaikka työtapaa kiinnostaakin. Miten perustelisit, ettei sen toteuttaminen välttämättä vaadi kohtuuttomia resursseja ja kuinka se toisaalta tukee esimerkiksi nuorisotalotyöskentelyä?
 - Minkä tahon edustajan kanssa sinusta olisi erityisen mielenkiintoista lähteä jalkautumaan kadulle?
 - Miten lähtisit ottamaan kadulla kontaktia nuoriin vai oletko kenties jo löytänyt oman keinosi? Jaa se muille!
 - Miten nuorisotyöntekijät voivat osaltaan purkaa lastensuojelun negatiivista kaikuja?
 - Etsi lisätietoa oman kuntasi lastensuojelupalveluista ja pyri selvittämään esimerkiksi avohuollon tukipalveluiden sisältöjä tarkemmin. Mieti, kuinka kertoisit tukipalveluista 15-vuotiaalle.

4. Uutta työmuotoa vakiinnuttamassa

Oppaan viimeisessä osiossa halutaan tuoda esiin kaksi uuden toimintamallin kehittämiseen liittyvää ulottuvuutta: alan koulutus sekä työn dokumentointi ja vaikuttavuuden arviointi. Ensimmäisenä ääneen pääsee Humakin yliopettaja Merja Kylmäkoski, joka pohtii jalkautuvan työn roolia yhteisöpedagogin koulutusohjelmassa. Sen jälkeen Löytävä nuorisotyö -hankkeessakin harjoittelussa ollut yhteisöpedagogiopiskelija Liisa Kahelin avaa lyhyesti näkemyksiään siitä, millaiset valmiudet koulutus on antanut työelämään. Käsityksemme mukaan jalkautuvaan nuorisotyöhön eväitä antavaa opetusta on alan koulutusohjelmissa tällä hetkellä varsin vähän ja hankkeen yhtenä tavoitteena onkin lisätä löytävään nuorisotyöhön olennaisesti koulun menetelmän opetusta.

Osion toisessa osassa puolestaan pureudutaan työn dokumentointiin ja vaikuttavuuden arviointiin. Sillä saralla on tekemistä: tällä hetkellä esimerkiksi valtakunnallisissa palvelujen tilaa koskeissa raporteissa nuorisotoimiala tulee näkyväksi vain muutamiin työmuotoihin, kuten etsivään nuorisotyöhön, nuorten työpajoihin ja nuorisovaltuustoihin liittyvien määrällisten tunnuslukujen valossa. Näin välittyvä kuva toimialasta ei tee oikeutta sille monimuotoiselle ja merkitykselliselle työlle, jota alan piirissä toteutetaan. (Junttila-Vitikka ym. 2016.) Nuorisotyöntekijät ovat myös itse olleet – ja ovat osittain edelleen – hieman haluttomia jäsentämään ja dokumentoimaan omaa työtään.

Niukkenevien resurssien maailmassa voinee olettaa, että vaikutusten ja vaikuttavuuden osoittamista aletaan vaatia yhä laajemmin. Järjestökentällä toiminnan tuloksellisuutta, sitä miten tavoitteet on täytetty ja mikä yhteiskunnallinen vaikuttavuus näillä on, on tehtävä jo nyt rahoituksen perustelemiseksi. Tämän trendin voinee olettaa ulottuvan hiljalleen voimakkaammin myös esimerkiksi kuntasektorille. Vaikuttavuuden arviointia ei ole syytä nähdä vain ”välttämättömänä pahana”. Se on parhaimmillaan kehittämistyön väline, jonka avulla tehdään näkyväksi, mitkä toimintamallit toimivat ja mitkä puolestaan vaativat vielä kehittämistä. Aseman Lapset ry:n järjestösihteeri Hannamari Marttio pureutuu tarkemmin tähän teemaan.

Lähde

Junttila-Vitikka; Pirjo, Gretscher, Anu & Puuronen, Anne (2016): Hankkeen tausta, tavoitteet ja julkaisun rakenne. Teoksessa Gretscher, Anu; Junttila-Vitikka, Pirjo & Puuronen, Anne: Suuntaviivoja nuorisotoimialan määrittelyyn ja arviointiin. Verkkojulkaisu 96. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, 11–15. Sähköisenä: http://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/suuntaviivoja_nuorisotoimialan_maarittelyyn_ja_arviointiin.pdf, 22.1.2017.

Työelämälähtöisyys opinnoissa Humanistisessa ammattikorkeakoulussa

Merja Kylmäkoski

Muutos on osa elämää. Työelämä muuttuu, nuorisotyö muuttuu, koulutus muuttuu, nuoret muuttuvat ja elinympäristömme muuttuu. Muutos haastaa perinteiset tavat työskennellä ja opiskella. Tuttu ja perinteikäs nuorisotalo on saanut vuosien kuluessa rinnalleen monia muitakin työmuotoja. Nuorisotalotyö on edelleen tärkeä nuorisotyön toimintamalli, mutta kesällä 2015 ilmestyneet uudet valtakunnalliseen käyttöön tarkoitetut nuorisotyön auditointi- ja itsearviointimallin kriteerit osoittavat myös taloilla tehtävän nuorisotyön muuttuneen ja vieneen nuorisotalon työntekijän työtä talojen ulkopuolelle. Auditointi- ja itsearviointimallin kriteereistä nuorten kohtaaminen nuorten omissa ympäristöissä on hyvä esimerkki nuorisotalotyön laajentumisesta nuorisotalon seinien ulkopuolelle. (Nöjd 2015 ; Alueellisen nuorisotyön laatukriteeristö 2015.) Jalkautuva työ näyttäisi myös olevan nousevia trendejä nuorisotyössä, esimerkiksi Helsingissä nuorisosiainkeskuksen rakennemuutoksen yhteydessä on noussut keskusteluun alueperustaisuus nuorisotyössä ja sen vaikutukset nuorisotyöhön. Jalkautumalla voidaan kohdata nuoria heidän suosimispaikoissa, heidän omissa ympäristöissään ja heidän vapaa-ajallaan. Jalkautumisessa työskentelyä raamittaa toisaalta nuorten valmius ja halukkuus kohdata jalkautuvia nuorisotyöntekijöitä ja toisaalta jalkautuvaa työtä tekevien ammatilliset tavoitteet. Jalkautuvassa nuorisotyössä korostuu työmuodon nuorisolähtöisyys, ja samalla nuorisotyön vahva eetos. Aseman Lapset ry:n Löytävä nuorisotyö on kiinnostava jalkautuvan nuorisotyön muoto, jonka keinoin nuorisotyötä on viety julkisiin ja puolijulkisiin tiloihin. Nuorisotyön kehitystä seuraavana ja kehittämistä vastuuta ottavana oppilaitoksena Humanistiselle ammattikorkeakoululle on ollut luontevaa olla mukana Aseman Lapset ry:n Löytävä nuorisotyö-hankkeen ohjausryhmässä.

Opiskelu autenttisissa oppimisympäristöissä

Humanistinen ammattikorkeakoulu eli Humak on Suomen suurin nuorisotyön kouluttaja. Humak on mukana kehittämässä työelämää työelämätoimijoiden kanssa ja toimii heidän kumppaninaan muutosproses-

seissa. Humakin hallituksen 18.2.2016 hyväksymän uuden strategian yksi päämäärä on olla ykkösvalinta kehittäjäkumppanina vuoteen 2020 mennessä (Humanistinen ammattikorkeakoulu 2016, 4). Aseman Lapset ry on yksi esimerkki työelämätoimijasta, jonka kehittämiskumppani Humak on nuorisotyön ja järjestötyön alojen kehittämisessä.

Humakin pedagoginen malli perustuu työelämälähtöiseen valmennuspedagogiikkaan. Työelämälähtöisyys tarkoittaa mallissa sitä, että koulutuksen painopiste on mahdollisimman paljon opiskelussa, joka tapahtuu työelämän aidoissa tilanteissa tai työelämää stimuloivissa tilanteissa. Näissä autenttisissa oppimisympäristöissä kehitetään opiskelijan ammatillista ja yleistä työelämäosaamista sekä hänen työelämävalmiuksiaan. Valmennuspedagogiikan teoriatausta on integratiivisen oppimisen mallissa. (Sirkkilä 2015.) Integratiiviselle pedagogiikalle on ominaista, että opinnoissa linkittyvät samanaikaisesti toisiinsa teoreettinen tieto, kokemuksellinen tieto ja itsesäätelytieto. Teoreettinen tieto ja kokemuksellinen tieto ovat dialogisessa suhteessa toisiinsa: teoriaa sovelletaan käytäntöön ja käytännöstä nouseva osaaminen tuottaa hiljaista tietoa ja jalostaa kokemuksellisesta tiedosta teoreettista tietoa. Itsesäätelytieto kasvaa, kun opiskelija oppii

oman toimintansa reflektoinnin avulla tunnistamaan omaa osaamistaan ja kehittymiskohtiaan. (Annala & Heinonen 2009.) Integratiivisen oppimisen malli soveltuu myös työelämän muutosten ennakointiin ja yleisemmin työorganisaatioiden johtamiseen ja toimintaan (Sirkkilä 2015).

Yhteisöpedagogin osaaminen

Jalkautuvassa nuorisotyössä pyritään kohtaamaan nuoria. Kohtaaminen ei tarkoita vain nuoren näkemistä tai tervehtimistä vaan kohtaamiseen sisältyy kontaktinotto ja nuoren hyväksyminen omana persoonanaan. Tällainen humanistiseen ihmiskäsitykseen perustuva työskentelytapa soveltuu hyvin yhteisöpedagogin työhön ja osaamiseen.

Yhteisöpedagogikoulutuksessa rakennetaan muun muassa opiskelijoiden ohjausosaamista ja pedagogista osaamista, joka on myös yksi yhteisöpedagogin kompetensseista. Toisen aito kohtaaminen on kaiken pedagogisen ja ohjaustyön edellytys. Yhteisöpedagogin ammattitaitoon kuuluu myös muun muassa ehkäisevä työ ja sosiaalinen vahvistaminen. (Humanistinen ammattikorkeakoulu 2015.) Nämäkin käyvät hyvin yksiin jalkautuvan nuorisotyön tavoitteiden kanssa (ks. esim Sand 2011).

Kadulla tehtävä työ vaatii erilaista osaamista kuin johonkin rajattuun fyysiseen tilaan sidottu nuorisotyö. Löytävään nuorisotyöhön kuuluu kadulla työskentely, mutta esimerkiksi kaikki etsivän nuorisotyöntekijät eivät tee katutyötä. Tässä suhteessa löytävän nuorisotyöntekijän työ eroaa etsivän nuorisotyöntekijän työstä. Löytävä nuoriso eroaa myös eurooppalaisen katutyöverkoston, Correlation – European Network Social Inclusion & Health, edustamasta nuorten parissa tehtävästä jalkautuvasta työstä (Correlation 2009). Nämä työmuodot eroavat toisistaan siten, että löytävän nuorisotyön painopiste on ehkäisevässä työssä ja Correlation edustaa enemmän korjaavaa työtä. Ehkäisevä työ on tärkeä osa yhteisöpedagogin työtä, tässä mielessä yhteisöpedagogi voisi hyvin sijoittua löytävään nuorisotyöhön. Yhteisöpedagogikoulutukseen tosin ei kuulu jalkautumista, mikä on keskeinen menetelmä löytävässä nuorisotyössä. Jalkautumisen puuttuminen on yhteisöpedagogikoulutuksesta on pedagogisesti perusteltua: Huomattavalla osalla perustutkinnon opiskelijoista on pohjakoulutuksena lukio ja alan harrastuneisuudesta huolimatta vielä varsin vähän kokemusta nuorisotyön arjesta. Heidän ammatillinen identiteettinsä on vasta muotoutumassa.

Jalkautuminen, kadulla työskentely, on vaativa työmuoto, jonka teki-jällä tulisi olla jo vahva ammatti-identiteetti ja riittävästi kokemusta nuorisotyöstä yleisesti. Tästä johtuen jalkautumiskoulutus autenttisessa

oppimisympäristössä, so. konkreettisesti kadulla työskennellen, soveltuu paremmin täydennyskoulutukseen tai jatko-opintoihin kuin perustutkinnon päiväkoulutuksen opintoihin. Sen sijaan perustutkinnon monimuotototeutuksessa (eli ns. aikuiskoulutuksessa) jalkautuva työ voisi olla mahdollinen harjoittelusisältö, koska päivä- ja monimuotokoulutuksen valintakriteerit eroavat toisistaan siten, että monimuoto-opiskelijoilla on jo opinnot aloittaessaan usein vahva alan työkokemus ja ammatillinen identiteetti.

Vaikka yhteisöpedagogin perustutkinnon päiväopintoihin ei jatkossakaan kuuluisi kadulla tapahtuvaan työssäoppimista, voi siihen sisältyä joitakin jalkautuvassa työssä käytettäviä tai siihen soveltuvia työvälineitä. Tällaisia välineitä ovat esimerkiksi motivoiva haastattelu, jota käytetään myös etsivässä nuorisotyössä tai norjalainen etsivien nuorisotyöntekijöiden ammatilliseen kasvuun tähtäävä reflektiomalli, jota on käytetty ainakin Turun etsivässä nuorisotyössä ja Humakin etsivän nuorisotyön täydennyskoulutuksessa, tai oman työn rajaamiseen tai työssäjaksamiseen liittyvän osaamisen kehittäminen.

Edellä mainittu motivoiva haastattelu soveltuu varsin monenlaiseen muutosorientoituneeseen työskentelyyn nuoren tai jonkin muun ikäisen kanssa, eikä sitä läheskään aina tehdä osana jalkautumista. Ajatuksellisesti yhteisöpedagogia puhuttelee motivoivassa haastattelussa se, että muutos nousee aina nuoresta itsestään ja hänen motivaatiostaan, ei työntekijästä. Tavoiteltu muutos lähtee siis nuoren omista arvoista ja toiveista. Motivoivassa haastattelussa käytetään avoimia kysymyksiä ja hyödynnetään reflektiota empatian välittämiseen haastattelun toiselle osapuolelle ja muutosmotivaation vahvistamiseen. (Sand 2011.) Tekniikka pohjautuu myös yhteisöpedagogeille tärkeään toista ihmistä kunnioittavaan ajattelu- ja toimintatapaan, ja soveltuu siksi erinomaisesti yhteisöpedagogeille.

Tällä hetkellä Humakin tarjoamissa yhteisöpedagogin ammatillisissa opinnoissa on yhteensä 30 opintopisteen laajuinen opintojakso viestintätaidot. Opintojakso sisältää kolme 10 opintopisteen laajuista kokonaisuutta: 1) vuorovaikutus- ja dialogitaidot, 2) mediataidot ja 3) kulttuurien välinen osaaminen. (Humak 2015.) Motivoiva haastattelu voisi mainiosti kuulua esimerkiksi edellä mainittujen vuorovaikutus- ja dialogitaitojen opintojen toteutussuunnitelmaan. Ammatillisten opintojen lisäksi se voisi kuulua tämänhetkessä opetussuunnitelmassa myös suuntautumisopintoihin ja sijoittua siellä esimerkiksi nuorisotyön työmuotoja käsitteleviin opintoihin. Jalkautuvassa työssäkin tarvittavia reflektiotaitoja taas opiskelijat harjoittelevat koko opintojensa keston ajan. Tämä kuuluu integrativiseen pedagogiikkaan ja itsesääätelytaitojen kehittämiseen.

Monikulttuuristuvassa Suomessa nuorisotyöntekijät kohtaavat entistä enemmän eri kulttuuritaustaisia nuoria. Jalkautuvassa nuorisotyössä heidän kohtaamisensa heidän omissa vapaa-ajan ympäristöissään tapahtuu luontevasti. Humakin uudessa strategiassa maahanmuuttoon liittyvät kysymykset ovat keskeinen ulottuvuus kaikilla Humakin koulutusaloilla. Erityinen vastuu tämän asian osalta on yhteisöpedagogikoulutuksella, jonka tehtävä on kehittää niin kotouttamista, koulutusta ja työelämään osallistumista kuin yhteisöjen ja yksilöiden tukemista. (Humanistinen ammattikorkeakoulu 2016.) Edellä mainitusta johtuen yhteisöpedagogikoulutuksen jalkautuminen kadulla tehtävän työn opiskeluun olisi perusteltua, mutta jalkautumiskoulutuksen tulisi tapahtua vasta perustutkinnon suorittamisen jälkeen ja riittävän työkokemuksen kerryttyä tai osana monimuoto-opintoja eli niin sanotusta aikuiskoulutusta.

Opetussuunnitelmatyö

Tätä kirjoittaessa Humakissa on käynnistymässä opetussuunnitelmatyö, jonka tavoitteena on tuottaa uudet opetussuunnitelmat vuoteen 2018. Opetussuunnitelman rakenne on suurelta osin oppilaitoksen sisäisen pohdinnan ja ammattikorkeakoulujen yleisten linjausten tulos. Sen sijaan se, mitä opetetaan, koulutusten substanssi, perustuu aina oppilaitoksen ja työelämän yhteiseen näkyyn oman alan osaamistarpeista ja niiden kehityksessä tulevaisuudessa. Tästäkin syystä on tärkeää keskustella yhdessä nuorisotyön eri työmuodoista, niiden kehittämistarpeista, työelämässä tarvittavasta osaamisesta ja osaamistarpeiden muuttumisesta. Opetussuunnitelmatyön yhteydessä pohditaan myös tutkintoon johtuvien koulutusten ulkopuolista tarjontaa; esimerkiksi erikoistumiskoulutus, täydennyskoulutus tai jokin muu koulutus, joka ei johda tutkintoon voisi olla hyvä väline jalkautumisoaamisen koulutukseen. Pallo on nyt työelämällä ja nuorisotyön kentällä, odotamme Humakin yhteisöpedagogikoulutuksessa yhteistyökumppaneidemme näkemyksiä niin jalkautuvan työn kuin muidenkin työmuotojen painoarvosta yhteisöpedagogikoulutuksessa ja yhteisöpedagogin osaamisessa.

Oppilaitokset
odottavat kentältä
näkemyksiä koulutuksen
kehittämistarpeista!

Lähteet

Alueellisen nuorisotyön laatukriteeristö (2015). Sähköisenä: <http://www.nuorisokanuuna.fi/materiaalipankki/arviointi-ja-kehitt%C3%A4minen>, luettu 20.4.2016.

Correlation (2009): Background. Sähköisenä: <http://correlation-net.org/index.php/background-12>, luettu 17.4.2016.

Humanistinen ammattikorkeakoulu (2015): Opinto-opas. Lukuvuosi 2015–2016. Sähköisenä: <http://www.humak.fi/wp-content/uploads/2015/08/Humak-opinto-opas-2015-2016.pdf>, luettu 17.4.2016.

Humanistinen ammattikorkeakoulu (2016): Humakin strategia 2020. Sähköisenä: <http://www.humak.fi/wp-content/uploads/2015/08/Humak-opinto-opas-2015-2016.pdf>, luettu 18.4.2016.

Nöjd, Taija (2015): Laatua! Laatua! Katsaus nuorisotyön arviointiin. Lappeenranta: Lappeenrannan kaupungin nuorisotoimi.

Sand, Anniken (2011): Working with young people at risk: a practical manual to early intervention, outreach, peer work, focus groups and motivational interviewing. Correlation Network. Sähköisenä: http://www.correlation-net.org/images/stories/pdfs/products_corr2/ww_young_people_at_risk.pdf, luettu 17.4.2016.

YHTEISÖPEDAGOGI- OPISKELIJAN NÄKÖKULMA

Liisa Kahelin

Opinnoissani moniammatillisen yhteistyön merkityksestä on puhuttu alusta alkaen. Ensimmäisen kerran jo pääsykokeissa sivuttiin sitä, kuinka tämän päivän työelämää määrittävät erilaiset hankkeet ja kuinka yhä enemmän vaaditaan katsomista oman alan ulkopuolelle.

Jalkautuva työ sen sijaan ei oikeastaan sanonut minulle mitään ennen kuin pääsin harjoitteluun Löytävä nuorisotyö -hankkeeseen. Opinnoissani ei ole jalkautuvaan työhön liittyvää opintokokonaisuutta. Jos jotain yhteisöpedagogin opintoihin voisi saada lisää, näenkin jalkautuvan työn yhtenä sisältönä, jonka voisi lisätä opintoihin. Nuorisotyö on näyttäytynyt minulle lähinnä nuorisotalojen seinien sisällä tapahtuvana toimintana. Mitä kaikkea nuorisotyö voisi tehdä, jos liikkeitä ei estäisi seinät? On tärkeää, että opintojen sisältö heijastaa kentän tarpeita. Harjoittelun myötä olen oppinut, että esimerkiksi kauppakeskuksissa on nuorisotyölle tarvetta.

Onko minulla tarpeeksi valmiuksia työelämään opintojeni päättyessä? Kaiken kaikkiaan olen tyytyväinen opinnoistani saamaani ponnahduslataan. Sen lisäksi, että opintojen aikana yhteistyötaidot ovat vahvistuneet erilaisten ryhmätöiden ja projektien kautta, yhteisöpedagogin opinnot ovat hyvin työelämälähtöiset. Linkki työelämään onkin kulkenut matkassa koko opintopolkuni ajan.

Lukujen takana – nuorten parissa tehtävän työn vaikutuksia osoittamassa

Hannamari Marttio

Kaiken vuorovaikutukseen perustuvan ihmistyön – ei pelkää nuorisotyön – piirre on, että työn tulosten ja vaikutusten sekä pitkäkestoisemman vaikuttavuuden todentaminen voi olla työlästä ja monitahoisten suhteiden huomiointia vaativaa. Erityisen kimuranttia tämä on pistemäisiin tai anonyymeihin kohtaamisiin perustuvassa työssä, mitä esimerkiksi löytävä nuorisotyö on. Se, että jokin on vaikeaa, ei kuitenkaan tarkoita, etteikö sitä tulisi edes yrittää tehdä. Koska avointa nuorisotyötä tai sen puitteissa tapahtuvaa nuorten sosiaalista vahvistamista pystytään harvoin toteuttamaan markkinaperusteisesti, joudutaan työn resursoimiseksi kääntymään erilaisten julkisten rahoituskanavien piiriin. Georg Henrik Wrede, joka toimii johtajana opetus- ja kulttuuriministeriön nuorisotyön ja -politiikan vastuualueella, kirjoittaa nuorisotyön määrittelystä ja sen vaikutusten arvioinnista seuraavaa:

Koska toiminnan määrittely on vaikeaa, ei ole siis ihme, että sen arviointi ja mittaaminen on haasteellista. Toiminnan tuloksellisuutta, sitä miten tavoitteet on täytetty ja mikä yhteiskunnallinen vaikuttavuus näillä on, pitäisi kuitenkin pystyä osoittamaan julkisen rahoituksen perustelemiseksi. -- Koska olen vakuuttunut siitä, että vastauksia kuitenkin tulevaisuudessa on annettava, on ne siis löydettävä --. (Wrede 2014, 9.)

Kyse onkin siitä, että perustelemalla ja osoittamalla työn merkityksellisyttä ja vaikutuksia, pystytään myös näyttämään ja vahvistamaan toiminnan painoarvoa sillä kamppailujen ja neuvotteluiden kentällä, mikä esimerkiksi julkisen rahoituksen käyttöön ja jakamiseen tänä päivänä liittyy.

Aseman Lapset ry:n nuorisotoiminta, löytävä nuorisotyö sen osana, asettuu nuorisotyön ja lastensuojelutyön harmaalle alueelle. Järjestön tavoitteena on edesauttaa lasten ja nuorten tervettä ja turvallista kasvua sekä itsenäistymistä. Järjestö pyrkii tarjoamaan erilaisissa elämäntilanteissa oleville nuorille turvallisia aikuisten ja nuorten välisiä vuorovaikutussuhteita, jotka kestävät myös nuoruusikään kuuluvat kasvukivut ja säröilyt,

joskus suuremmatkin huolenaiheet. Tässä artikkelissa kirjoitan yksinkertaisuuden vuoksi ”nuorisotyöstä”, mutta tarkoitan sillä löytävän nuorisotyön laaja-alaista niin edistävän, ehkäisevän kuin oireiluun puuttuvan työn tavoitteisiin kytkeytyvää työtettä. Tämä ote nähdäkseni asettuu luontevasti linjaan jo oppaan johdanto-osiossakin sivutun inklusiiviseen nuorisotyön mallin kanssa.¹² Täsmennän kuitenkin käyttämiäni käsitteitä silloin kun näen sen tarpeellisenä.

Tässä kirjoituksessa pohdin arviointiin ja raportointiin liittyviä kysymyksiä etenkin avoimen nuorisotoiminnan näkökulmasta. Erilaisiin toimintamuotoihin liittyy erilaisia kysymyksiä arviointia ja vaikutusten osoittamista ajatellen ja jokaisen kohdalla nämä asiat tulee miettiä erikseen. Koska yleensä kannattaa kirjoittaa siitä, minkä parhaiten tuntee, nostan artikkelissa esiin esimerkkejä, joita Aseman Lapset ry:ssä on viime vuosina pureskeltu suhteessa käsiteltäviin teemoihin. Toivon, että nämä esimerkit ja huomiot voivat tarjota lukijalle jotain ajatuksia ja ideoita liittyen nuorten parissa tehtävän työn merkityksen osoittamiseen.¹³

Miksi ja mitä arvioidaan? Työn näkyväksi tekemisen ajatus.

Arviointiin suhtaudutaan ja se mielletään alalla eri tavoin. Se saatetaan nähdä osin yksiulotteisesti lähinnä tilinpidollisena ja hallinnollisena työvälineenä. Toisaalta suhde arviointiin saattaa olla pääosin myönteinen: toimialalla sitä tehdään jo ja sen nähdään kuuluvan työhön yhtenä arkisena osana. (Puuronen 2016.) Työn tulosten, merkityksen sekä vaikutusten osoittaminen saattaa välillä vaatia kekseliäisyyttä ja kykyä tarkastella asioita ”laatikon ulkopuolelta”. Nämä ovat kuitenkin nähdäkseni asioita, jotka liittyvät nuorisotyön vahvuusalueisiin. Kuka ylipäänsä voisi perustella työn merkityksellisuutta paremmin kuin nuorten kanssa työtä tekevät itse? Nuorisotyötä tekevien ja sen vaikutuspiirissä olevien ammattilaisten kannattaakin pyrkiä osallistumaan tehtävään aktiivisesti. Ellei näin tehdä, on aina riskinä, että arviointityön reunaehdot tuotetaan kokonaan toimialan ulkopuolelta. Tällöin arvioinnissa kuvattu työ voi pahimmillaan tuntua työn tekijästä vieraalta.

12. Inklusiivisen nuorisotyön mallista lisää Gretsches, Junttila-Vitikka & Puuronen 2016. Myös tämän oppaan Johdanto sekä luku *Siis perusnuorisotyötä vai erityisnuorisotyötä?*

13. Olen toiminut Aseman Lapset ry:n järjestösihteerinä vuodesta 2011 alkaen. Tänä aikana järjestön koko on kasvanut 12 henkilöstä reilusti yli kahteenkymmeneen ja eri toimintamuotojen määrä on tuplaantunut. Peilaan pohdinnassani kokemuspohjaani liittyen järjestön eri toimintamuotoja koskevaan dokumentointi-, raportointi- ja arviointityöhön. En itse ole nuorisotyöntekijä, vaan taustani on sosiaalityön kentällä. Ammatillinen sosiaalityö painii kuitenkin näiden samojen kipukohtien – kiteytettynä: työn aikaansaannosten ja niiden merkityksen todentamisen – kanssa.

Helsingin kaupungin nuorisotoimen entinen johtaja Lasse Siurala (2014) jakaa nuorisotyön arvioinnin kolmeen, sen ulottuvuuksia karkeasti mittaavaan elementtiin: *tehokkuuden* mittaamiseen eli rajusti yksinkertaistaen: kohtaamislukuihin erilaisissa työmuodoissa, työn *laadun* arviointiin ja *vaikuttavuuden* arviointiin. Erilaiset arviointinäkökulmat tyypillisesti tukevat toisiaan. Esimerkiksi Siurala (emt.) kirjoittaa, että palveluita kuvaavat volyymiluvut eivät muuta kuin välillisesti – hyvät palvelut ovat suosittuja – kerro niiden kasvatuksellisesta laadukkuudesta. Tällöin laadun arvioinnilla voidaan varmistaa, että nuorisotyön palveluilla aikaan- saadaan myös nuorisotyön kasvatuksellisia tavoitteita.

Mitä laadukkaampaa nuorisotyö on, sitä todennäköisemmin sillä on myönteisiä vaikutuksia nuoren kasvuun. Nuorisotyön hyvä laatu vahvistaa luottamusta tai uskoa siihen, että työ on vaikuttavaa, mutta sen tae tai todiste se ei ole. Tästä syystä pitäisi myös pyrkiä osoittamaan tai ainakin arvioimaan nuorisotyön vaikutuksia nuorten kasvuun. Parasta olisi, että voitaisiin empiirisesti osoittaa, että nuorisotyö on suosittua (volyymiluvut), se on laadukasta (laadun varmistus) ja sillä on osoitettavissa olevia vaikutuksia nuorten yksilölliseen ja sosiaaliseen kasvuun (vaikuttavuuden arviointi).” (Siurala 2004, 5.)

Alaan perehtyneet pystyvätkin helposti toteamaan pelkän volyymipohjaisen arvioinnin heikkoudet. Suurten kävijämäärien taakse voi esimerkiksi piiloutua paljon niin sanottuja ”kivoja”, mutta vain harvoja ”tärkeitä” kohtaamisia.¹⁴ Anonymiin toimintaan liittyy myös kysymys siitä, kuinka monta yksittäistä nuorta toiminnalla tavoitetaan. Anonymiteetin mahdollistamaa toimintaa kuitenkin tarvitaan, sillä monesti osallistumisen kynnystä saattaa nostaa – ja sen tavoitavuutta heikentää – sitoutumis- tai jäsenyyspakko.

Edellistä ajatusta on pyritty kriittisesti tarkastelemaan muun muassa Aseman Lapset ry:n Walkers-talolla, joka Helsingin ydinkeskustan sijaintinsa siivittämänä on viime vuosina mitannut varsin mukavat yli 34 000 asiakaskäyntiä vuosittain. Talolle tulon kynnykset on pyritty pitämään mahdollisimman matalana. Ostopakkoa tai jäsenyysvaatimusta ei ole, eikä Walkersissa myöskään toimita nollatoleranssiperiaatteen ohjaamana. Näillä reunaehdoilla voikin nähdä, että kivalta näyttävien lukujen saavuttaminen ei ole kovinkaan vaikeaa. Suuret kävijämäärät eivät vielä kuitenkaan kerro siitä nuorten elämäntilanteiden kirjavuudesta, jonka kanssa toimintailtojen aikana työskennellään.

Kaiken kaikkiaan kyse onkin usein yksinkertaisesti siitä, että tehdään oman työn sisällöt, erityisyys ja todellisuus näkyväksi – myös siten, että ulkopuolinen sen ymmärtää. Lisäksi olisi hyvä osata perustella, miksi työhön kannattaa panostaa. Kaikkea työn näkyväksi tekemistä muille ei toki kannata jättää pelkästään muodollisten kausiraportointien varaan. Nykyaikana esimerkiksi sosiaalinen media tarjoaa erinomaisen hyviä keinoja tuoda esiin työn iloja, aikaansaannoksia, oivalluksia ja miksei välillä myös haasteitakin.

Ulkopuolinen tietää toiminnasta vain sen, mikä hänelle kerrotaan

Helsingin Kampissa sijaitseva Aseman Lapset ry:n Walkers-talo toimii alle 18-vuotiaille tarkoitettuna kahvilana ja ajanviettopaikkana. Kahvilaksi se on erityinen, sillä siellä on varsin nuorisoystävälliset hinnat, mutta ei ostopakkoa. Walkers-talolla on vahvat kasvatukselliset sekä nuorten sosiaalisen hyvinvoinnin vahvistamiseen kytkeytyvät toimintaperiaatteet ja tavoitteet. Aseman Lapset ry:n ja Helsingin kaupungin nuorisosiainkeskuksen ammattilaisten lisäksi Talon henkilökunnan kulmakivinä toimivat koulutetut aikuiset Walkers-vapaaehtoistyöntekijät.

Avoimen, nuorille turvallisia kohtaamisia, heistä kiinnostuneiden aikuisten läsnäoloa ja asiallisen ajanviettopaikan tarjoavan toiminnan lisäksi perustoimintailtojenkin aikana tehdään paljon intensiivistä, jopa korjaavan työn puolelle menevää yksilötyötä, jota ei voida toteuttaa vapaaehtoisvoimin. Järjestön toimintaa myös ohjaa lastensuojelulaki, siinä missä muitakin nuorisotalon toimijoita. Aina esimerkiksi lastensuojelulain veloitteet ja ammattilaisten sekä nuoren perheen kokemaa huoli eivät kohtaa nuoren näkemystä hänen omasta edustaan. Nuoren kanssa saatetaan joutua työskentelemään hyvinkin tiiviisti, jotta erilaiset intressit saadaan sovittua yhteen.

Joskus näissä tilanteissa laki ja aikuisten näkemys vaadittavista toimenpiteistä lopulta kävelevät nuoren itsemääräämisoikeuden yli. Esimerkiksi tällaiset tilanteet ja niissä vaadittava osaaminen harvoin kuitenkaan käyvät ilmi kirjaamalla vain kävijämäärät, aukiolo- ja työtunnit tai vapaaehtoisten työpanos sekä kysymällä nuorilta, mitä he pitävät toiminnasta. Tällöin ammatillisten resurssien tarve voi olla vaikeasti perusteltavissa mikäli toiminnan kokonaissisällöistä ei saada syvempää kuvaa tai se jää lähinnä työn tekijöiden omaan tietoon.

14. Löytävässä nuorisotyössä nuorten kohtaamista on jäsennelty puhumalla kivoista, hyvistä ja tärkeistä kohtaamisista. Ks. lisää esim. tämän oppaan johdanto.

On tärkeää muistaa kunnioitus nuoria kohtaan. Oman työn näkyväksi tekeminen ei saa tarkoittaa sitä, että ryöstöviljellään nuorten joskus kipeitäkin tarinoita julkisesti. Usein tämä vaatikin tasapainottelua ja eettistä harkintaa.

Tavoitteet, kohderyhmät ja niiden määrittely

Keskeisiä arvioinnin periaatteita on, että sitä tulee toteuttaa suhteessa arvioitavalle työmuodolle asetettuihin tavoitteisiin. Puhuttaessa työn laadun tai vaikuttavuuden arvioinnista, tulisi työn tavoitteiden olla huolellisesti laadittuja. Mitä halutaan saada aikaiseksi? Mikä on kohderyhmä? Mitä sitten seuraa? Entä kuinka kauan vaikutuksen voi olettaa kestävän?

Esimerkiksi ”toteutetaan työtä” ei ole järin hyvin muotoiltu tavoite. Hanketoiminnassa hyvä lähtökohta yleensä on kohderyhmän hyvinvoinnin ja toiminnanmahdollisuuksien paraneminen – tai niiden heikkenemisen ehkäisy. Mikäli tavoitteet kuvaavat sitä, että palvelu on olemassa, ei vielä olla määritelty toiminnan niin sanottuja dynaamisia tavoitteita, sitä mitä muutosta sillä halutaan saada aikaiseksi. Aukiolotunnit ja -kerrat voivat olla hyvä tavoite silloin kun ne perustuvat esimerkiksi nuorten aktiivisuuden välipalakahvilan ylläpidossa ja siihen, että nuoret saavat työkokemusta ja myönteisiä osallisuuden kokemuksia. Muuten ne kuvaavat lähinnä sitä, että ”on tehty töitä”.

Miten sitten määritellä konkreettiset ja jollain tavoin muutosta osoittavat tavoitteet? Monien niin sanottujen ”kiva kohdata” nuorten kohdalla varsin hyvä tulos voi olla, että nuoret oppivat huomioimaan muut tilojen käyttäjät paremmin ja saavat rauhassa jatkaa ajan viettämistä kyseisissä tiloissa. ”Tärkeä kohdata” -nuorten kohdalla hyvä tulos voikin olla, että nuori päätyy jonnekin muualle, vaikkapa rakentavamman harrastuksen pariin tai koulupäivän aikana oppitunnille. Eri nuorten kohdalla tavoite voi siis olla varsin erilainen. Raha-automaattiyhdistyksen avustusosaston (1.1.2017 lähtien sosiaali- ja terveysministeriön alla toimiva Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskus STEA) hakuohjeet neuvovat määrittelemään tavoitteen seuraavasti:

Hyvä tavoite on sellainen, että sen saavuttaminen on mahdollista määrätyn aikataulun puitteissa sekä suunniteltujen toimenpiteiden avulla. Tavoite kuvaa sitä asiointitilaa tai muutosta, joka halutaan saada aikaiseksi haettavan toiminnan avulla, eikä itse toimintaa. Älä siis kerro tavoitteena esimerkiksi ”tavoitteena on järjestää ryhmätoimintaa”, vaan kerro, mitä suunnitellulla ryhmätoiminnalla aiotaan saavuttaa. (asiointi.stea.fi)

Muutostavoitteidenkin määrittelyssä on syytä olla tarkkana. Siurala (2014) tuo esiin, että monesti tavoitteet on muotoiltu niin yleiselle tasolle, että niiden saavuttamista kuvaavien mittareiden kehittäminen on työlästä. ”Ehkäistään nuorten syrjäytymistä” on tyypillinen hanketavoite,

joka ainakaan ilman sen jakamista jonkin verran tarkempiin alatavoitteisiin ei vielä tarjoa paljoakaan kättä pidempää arviointityötä tai tiedonkeruuta ajatellen.

Tavoitteenmäärittelyssä ja arvioinnissa tulisi jatkuvasti pitää mielessä työn kohderyhmät eli he, joiden vuoksi työtä tehdään. Segmentoinnin käsite on markkinoinnin puolella vanhastaan käytetty termi, joka merkitsee kohderyhmien tunnistamista, rajaamista ja määrittelyä sekä siten tarvittavien toimenpiteiden valintaa. Löytävän nuorisotyön tavoitteenmäärittelyn hankaluudeksi on tunnistettu, että kohderyhmää ovat käytännössä kaikki alaikäiset julkisissa ja puolijulkisissa tiloissa aikaansa viettävät nuoret. Toisaalta ”löytävä” perustuu verkostomaiseen työskentelyyn ja pohjautuu yhteistyöhön toisten, välillä myös aivan toisenlaisiin peruserätyösuhteisiin nojautuvien toimialojen kesken. Verkostotyö vie aikaa, eikä sen vaikutus suoraan nuoriin ole läheskään aina todennettavissa kovin helposti.

Kohderyhmien määrittely ja tavoitteiden asettelu löytävässä nuorisotyössä onkin päädytty tekemään kolmijakoisesti. Ensisijainen kohderyhmä ovat nuoret, joiden kohdalla tavoitteet on jäsennetty kiva-hyvä-tärkeä-segmenttien mukaisesti. Lisäksi työlle on määritelty toissijaiset kohderyhmät, joihin vaikuttamalla nähdään saatavan aikaan myönteisiä vaikutuksia myös suhteessa nuoriin. Näitä ovat muut ammattilaiset, joita työssä pyritään innostamaan mukaan ”seinättömään” ja tietoa jakavaan toimintaan. Lisäksi yksi kohderyhmä ovat tiloissa aikaansa viettävät muut aikuiset, etenkin sellaiset joiden intressit nuorten suhteen eivät aina ole nuorten edun mukaisia. Heidän suhteensa yhteistyö muiden ammattikuntien kanssa on erityisen tärkeää.

Tulokset ja niiden todentaminen

Sen verran peruutan tässä vaiheessa taaksepäin, että vaikutusten arviointi itsessään ei välttämättä ole ollenkaan hankalaa. Riittävä ja työn eri ulottuvuuksia tarpeeksi monipuolisesti esille saava tiedonkeruu arvioinnin tueksi voi sitä kuitenkin olla. Nuoria kohtaavia jalka- tai korvapareja – niitä kuuluisia ”henkilöresursseja” – on harvoin millään nuorisotyön kentällä liikaa. Siksi on myös hyvä huomioida tasapainottelu tiedonkeruun ja arviointitavoitteen sekä itse kohtaamistyöhön varattujen työtuntien käytön suhteen.

Tulokset ja vaikutukset saattavat arkiajattelussa myös sekoittua. STEA:n hakuohjeissa hankkeen tuloksia, tuotoksia ja vaikutuksia jäsennetään seuraavasti:

Tuotos on konkreettinen asia, joka toiminnassa on tehty, esimerkiksi opas, toimintamalli tai koulutuskertue. Tuotokset eivät kerro vielä toiminnan tuloksellisuudesta, ne ovat välineitä tulosten saavuttamiseen. Tulos on toiminnalla aikaansaatu muutos tai asiointi. -- Tulos on esimerkiksi omaishoitajan vertaiskoulutuksesta saama tieto oman hyvinvoinnin vahvistamisen keinoista. Vaikutus syntyy yleensä pidemmän ajan kuluessa. Kun kuvaat toiminnan vaikutuksia pitkällä aikavälillä, pohdi, miten aikaansaadut tulokset vaikuttavat yksilöihin, ryhmiin tai toimintaympäristöön. Vaikutus voi olla esimerkiksi edellä mainitun vertaiskoulutuksen kautta saadun tiedon aiheuttama käyttäytymisen muutos, joka tukee omaisen jaksamista. (asiointi.stea.fi)

Anonyymeihin kohtaamisiin perustuvan pistemäisen työn vaikutusten todentaminen on haastavaa. Asiakasrekisteriä tällaisista kohtaamisista ei kerry. Kohtaamisissa keskitytään kontaktin luomiseen ja hyvän vuorovaikutuksen aikaansaamiseen, eivätkä palautelomakkeet ole luontevin kohtaamisen päättämisen väline. Tiettyjä taustamuuttujia saadaan tietoon, mutta yksittäisinä tietoina ne eivät tarjoa kovinkaan laajaa kuvaa toiminnan sisällöistä. Samaa nuorta ei myöskään välttämättä tulla kohtaamaan toiste, joten täytyy löytää muunlaisia keinoja tavoittaa työn tuloksia.

Olennessa roolissa on tarkoituksenmukaiset työkalut tulosten todentamiseen. Aseman Lapset ry:ssä on täytetty yhteistä raportointipohjaa vuoden 2016 alusta lähtien. Tavoitteena on ollut saada yhteinen työväline, jolla koota avoimen toiminnan eri muotojen keskeiset tunnusluvut yhteen ja samalla jakaa järjestön sisällä tärkeää tietoa eri toimintamuotojen arki-työn sisällöistä. Esimerkiksi ”nuorilta saatu suullinen palaute” sekä ”onko vaikutettu nuorisoryhmien toimintaan” ovat tärkeitä tietoja, mutta ne jäivät aikaisemmin usein taltioimatta.

Liitettäessä numeraalisiin tietoihin keskeisiä tilanteita avaavia tiiviitä sanallisia kuvauksia tuotetaan aivan toisenlaista näkymää siihen, minkälaisia ilmiöitä ja tilanteita työssä kohdataan. Erityisen tärkeä kohta tätä ajatellen onkin raportin avoin kenttä ”tiivis kuvaus toimintaillan tapahtumista”. Yksi keino kerätä numerodataa myös vaikutusarviointia ajatellen on ollut tuoda löytävän nuorisotyön kiva–hyvä–tärkeä kohdata -jaottelu raportointipohjaan eräänlaiseksi ammattilaisten omaan arvioon perustavaksi indikaattoriksi kohtaamisten merkittävyydestä.

Järjestön nykyinen raportointipohja on kokonaisuudessaan suhteellisen pitkä, ja siinä on pyritty huomioimaan sellaisia olennaisia tapahtumia, jotka saattaisivat muuten jäädä huomiotta. Toisaalta jokaiseen kohtaan ei olekaan ollut tarkoitus saada kirjausta, vaan henkilöstöä on ohjeistettu

Raportointi on myös sisäistä viestintää

Aseman Lapset ry:n eri toimintamuotojen varsin vaihtelevan rahoituspohjan vuoksi järjestön eri toimintamuodoista koostuva tieto oli ennen yhtenäistä raportointijärjestelmää hajanaista ja sitä pystyttiin hyödyntämään vaihdellen. Arjessa kerääntyneitä kokemustietoja käytettiin toki jatkuvasti esimerkiksi toimintamuotojen sisäisessä kehittämisessä, mutta yhteisesti jaettua tapaa koota tietoa työstä ja sen tuloksista ei ollut. Vaikuttavimmat kohtaamistarinat toki jaettiin tiimien välillä ja henkilöstön kesken, ja mutta esimerkiksi raportointivaiheessa käytössä olleeseen dataan saakka nämä eivät lukuja lukuun ottamatta aina taltioituneet.

Matalan hierarkian järjestössä tämä käytäntö palvelikin pitkään tarkoitustaan. Myös järjestön eräänlainen strateginen valinta on kohdentaa nuorisotyön osaajien aikaa nuoria kohtaavaan työhön hallinnollisen raportoinnin sijaan. Pitkään tämä olikin monella tavalla toimivaa. Kahdentoista työntekijän järjestössä tieto ja ymmärrys toisten työn arjesta kulki aivan toisella tavalla kuin 26-henkisessä kokoonpanossa, jossa tiimejä samoin on tuplamäärä.

Jossain vaiheessa huomattiin, että eri tiimit saattoivat painiskella samanlaisten ilmiöiden parissa. Koska systemaattista tietoa toisten työstä ei kertynyt, saattoivat kiireisinä kausina monet työn timantit tai välillä myös ammatillisen osaamisen jakamisen tarve jäädä pimentoon. Tarvittiin siis väline saada myös sisällöllinen työ näkyväksi ja yhteisesti sekä systemaattisesti jaetuksi.

täyttämään suurin osa avoimista kysymyksistä vain jos niihin liittyy merkittävää tietoa. Kysymyksien tarkoitus onkin ennen kaikkea saada henkilökunta jälkikäteen reflektomaan illan tapahtumat ja siten palauttamaan mieleensä sekä taltioimaan erityisen tärkeät tilanteet ja tapahtumat.

Vaikutukset ja työn vaikuttavuus

Hetkeksi hyppäys hieman toisentyypiseen toimintamuotoomme: australialaisen professori Paula Barrettin luoma Friends on lasten ja nuorten mielenterveyttä vahvistava työmenetelmä, jonka Suomen lisenssinhaltijana Aseman Lapset ry toimii. Järjestön työntekijät siis kouluttavat ammatillaisia, esimerkiksi opettajia tai nuorisotyöntekijöitä Friends-ohjaajiksi, jolloin he voivat hyödyntää menetelmää osana omaa työtään.

Esimerkki: Sanallinen kuvaus numeraalisen tiedon tukena

Tytöt: 22

Pojat: 13

Kivat kohtaamiset: 32

Hyvät kohtaamiset: 2

Tärkeät kohtaamiset: 1

Ikä:

- alle 13: 1
- 13-15: 10
- 16-17: 19
- 18 tai yli: 5

”

TÄRKEÄT TILANTEET: ”Kohdattiin myöhään illalla noin 12-vuotias tyttö, joka vietti aikaa yksinään asemalla. Yritettiin luoda kontaktia hetki, mutta tyttö ei oikein halunnut jutella takaisin. Tehtiin pieni kierros, jonka jälkeen tyttö oli yhä samassa paikassa. Tällä kertaa jututettaessa alkoi itkeä – kertoi karanneensa kotoa riideltään äidin kanssa, nyt ei ole rahaa päästä takaisin kotiin eikä puhelimessa saldoa jäljellä. Saatiin työltä lupa soittaa äidille ja kertoa missä hän on. Jäätiin tytön kanssa odottelemaan asemalle. Äiti tuli hakemaan tytön kotiin, kumpikin kiitteli lähtiessään kovasti. Annettiin äidille käyntikortti, ja kerrottiin, että voi halutessaan soittaa jos haluaa jutella.”

→ Yksilötyöhön käytetty aika tunteina: 1,5

Koska kyse ei ole asiakasrekisteristä vaan tilanteita kuvataan yleisluontoisesti, on hyvä pitää mielessä, ettei tämän tyyppisen dokumentoinnin tarvitse olla samalla tavoin huolellista kuin vaikkapa lastensuojelutyössä. Liikaa aikaa ei myöskään kannata käyttää kieliopillisesti harkitun tekstin tuottamiseen – riittää, että keskeinen sisältö tulee ymmärretyksi.

Koulutuksista pyydetään tyypillisesti osallistujien palautetta heti tapahtuman jälkeen, ja toiminnallisten Friends-koulutusten palautteet ovatkin usein varsin mukavaa luettavaa. Päivät tarjoavat osallistujille paljon uutta tietoa lasten ja nuorten mielenterveydestä, ne ovat konkreettisine harjoitteineen käytännönläheisiä ja tarjoavat virkistävää vaihtelua osallistujien arkeen.

Jos työmuodon keskeinen tavoite on lasten ja nuorten mielen hyvinvoinnin vahvistuminen, ei pelkkä palaute koulutuspäivästä kuitenkaan kerro vielä mitään tämän tavoitteen saavuttamisesta eli toiminnan *vaikutuksista*. Koulutus palaute ei tarjoa tietoa siitä, pääseekö ohjelma käyttöön osana ammattilaisten arkityötä tai siitä millä tavoin Friends-tuokioihin osallistuvat lapset tai nuoret työmenetelmän käytöstä hyötyvät. Siksi myös koulutustoimintaa arvioitaessa ensisijainen kohderyhmä on tärkeää pitää mielessä.

Tutkimusta laadittaessa puhutaan usein erilaisten keskeisten käsitteiden operationalisoimisesta, siis siitä, millä tavalla ne muuttuvat empiirisesti lähestyttäviksi. Esimerkiksi Friends-toiminnan yhteydessä suhteellisen abstrakti tavoite ”mielen hyvinvoinnin vahvistuminen” tulee pystyä purkamaan konkreettisiksi arjessa näkyviksi muutoksiksi. Tällöin teorian tieto osoittaa arvoaan. Mielen hyvinvoinnista puhuttaessa tiedetään esimerkiksi, että ystävyssuhteet ja ryhmän sisäinen henki ovat tärkeitä asioita lapsen tai nuoren mielen hyvinvoinnille. Niinpä esimerkiksi kaveritaitojen kuten empatiakyvyn ja toisten huomioonottamisen vahvistuminen ovat merkkejä varsinaisen tavoitteen saavuttamisesta. Näistä voidaan saada vähintään osittain kuvaavaa tietoa esimerkiksi lapsia ja nuoria havainnoimalla. Tällainen tavoitteiden jäsentäminen pienemmiksi palasiksi vaatii kuitenkin huolellista pohdintaa – sekä toisaalta myös jatkuvaa toisintamista, jotta tavoitetaan toiminnan pitkäkestoisempaa vaikuttavuutta.

Muutaman viime vuoden aikana käsite vaikuttavuus – sekä sen osoittaminen – on alkanut esittää omia vaatimuksiaan myös nuorisotyön saralla. Vaikuttavuuden tavoitteessa ei itsessään ole mitään uutta. Yksinkertaisimmillaan sen voi ajatella tarkoittavan sitä, että tehdyllä työllä on jonkinlaisia pitkäkestoisia, myönteisiä merkityksiä niiden ihmisten elämässä, joiden vuoksi työtä tehdään. Toisaalta työn vaikutukset voivat todentua muillakin tasoilla kuin työmuodolle tai hankkeelle määritettyjen tavoitteiden kautta tai yksilöiden elämäntilanteen kokonaisvaltaisena muutoksena. Suotuisia sivuvaikutuksia voivat esimerkiksi olla muiden palveluiden käytön väheneminen, yleisemmät ilmapiirin muutokset kohti rakentavampaa toimintaa tai jonkin tietyn ilmiön tai palvelutarpeen esilletulo riittävän ajoissa.

Toiminnan tuloksia kerättäessä on äärimmäisen tärkeää muistaa, että suullinenkin palaute on arvokas palaute! Se onkin syytä taltioida, jotta se on hyödynnettävissä raportoinnissa ja arvioinnissa.

Milloin voidaan saada tyhjentäviä tuloksia? Tai tavoittaa kuva kokonaisvaikuttavuudesta? Yksinkertainen vastaus – ei varmasti milloinkaan. Kaikkiin kysymyksiin ei olekaan mahdollista saada vastausta. Itse ounastelen, että monesti riittää se, että todennetaan edes osa tietyllä toiminnalla aikaan saaduista tuloksista ja vaikutuksista sekä pystytetään perustelemaan se, että ne vastaavat toiminnalle määritettyjä tavoitteita. Muu on sellaista suotuisaa lisävaikutusta, jolla itsessään voidaan jo perustella sitä, että toiminnan hyödyt ei vain ole vielä kaikilla tavoin osoitettavissa. Niillä itsellään ei voi aina lähtökohtaisesti perustella jonkin toiminnan tarkoitusta, mutta niitä näkyväksi tekemällä voi toisaalta saada varsin myönteistä suhtautumista toiminnan jatkamiselle.

Lopuksi

Nykyisillä vaikuttavuusvaateilla on selkeät kytkökset julkiseen talouteen viime vuosina liittyneeseen niukkuuden jakamiseen, julkisen rahankäytön entistä tarkempaan seurantaan sekä uudenlaisiin läpinäkyvyysvaateisiin. Jos käytössä on rajatusti resursseja, on syytä ohjata olemassa olevat voimavarat käytettäväksi tavalla, jolla niistä on oikeasti hyötyä. Veronmaksajana olen itse iloinen siitä, että julkisten – eli yhteisten – varojen käyttöä arvioidaan ja tarkastellaan huolellisesti ja myös siitä, että varojen käytön seuranta ja arviointia kehitetään vastaamaan muuttuvaa maailmaa.

Samalla olen itse jonkin verran huolissani siitä, että suunnataan kohti sellaista kulttuuria, jossa ainoastaan *eksaktisti tietyssä ajassa todennettavissa* olevat asiat nähdään *todellisina tuloksina* ja *vaikutuksina*. Moni toiminta voi olla varsin merkittävää, mutta niiden monisyisten vaikutusten *todentaminen* vaatii esimerkiksi hankejaksoa pidemmän ajan tai jonkin toimintamuodon loppumisen, että sen poissaolon merkitys havaitaan. Tämä dilemma on jatkuvasti läsnä esimerkiksi sosiaalityön puolella – tiedetään, että vaikkapa monet perheiden hyvinvointia tukevat palvelut voivat estää suurempien kuluerien syntymistä myöhemmin lastensuojelun viimeisjaisissa toimissa, mutta kyky investoida näihin pitkäjänteisesti saattaa puuttua.

Usealla julkisrahoittajalla haku- ja raportointiprosessit ovat joko tiedostaen tai tahattomasti kehitystyön myötä muuttuneet sellaisiksi, että tuloksekas toteuttaminen vaatii entistä erityisempää ymmärrystä suomalaisesta järjestörahoituskentästä ja sen hiljaisista virroista – sekä varsin paljon myös akateemisia taitoja. Olen ollut jonkin verran huolissani siitä, missä määrin moni äärettömän hyvää ja vaikuttavaa työtä tekevä pienen järjestötoimijan – vaikkapa maahanmuuttajajärjestön – työn erityisyys

todentuu nykyisissä määrittämissä- ja muotoisissa haku- ja raportointiprosesseissa.

Rahoittajilta toivoisinkin rohkeutta ja riskinottoa sekä jatkuvaa valppautta, ettei ehkäisevän ja edistävän työn hyviä muotoja jätetä tulevaisuudessa tekemättä vain siksi, ettei niiden *euromääräistä* vaikuttavuutta pystytä hakuvaiheessa tai tietyn hankkeen kuluessa täsmällisesti todentamaan. Monet varsinkin uutta kehittävät työmuodot tai toimintatavat ovat sellaisia, että esimerkiksi koeasetelmien rakentaminen itsessään muuttaa työn luonnetta. Monesta tilanteesta – löytävän kohdalla vaikkapa nuorten konfliktin eskaloitumisen ehkäiseminen – voidaan arvioida tai spekuloida sen rahallista merkitystä, mutta todentamiseen tästä on vielä matkaa.

Lopuksi haluan sanoa, että nuorisotyön toimijoilta toivon tutkivaa uteliaisuutta – sekä jatkuvaa aitoa kiinnostusta yhteiskunnan tapahtumia ja muutosvirtoja kohtaan, sillä ne muodostavat myös sen toimintaympäristön, jossa kulloisenkin hetken nuoret kasvavat. Työn mielekkyyden kannalta olisi hyvä osata vaalia intoa jatkuvaan ammatilliseen kehittymiseen sekä työn tarkasteluun osana yhteiskuntaa. Oma työtä tulisi osata tutkia arvostavan kriittisesti ja pyrkiä sekä kohdentamaan työtä että perustelemaan sen tarpeellisuutta entistä paremmin ja oivaltavammin. Se mikä on kivaa, ei ole aina tärkeää, toisaalta hyvä ja tärkeä voi myös olla varsin kivaa. Harvoin vaaditaan suunnan täyttää muuttamista, vaan valppautta arjessa ja oman toiminnan pientä reivaamista sen suhteen mitkä sen hetken nuorten ja oman paikallisyhteisön tarpeet ovat. Säännöllinen tehdyn työn, sen hienojen hetkien sekä omien oivallusten taltioiminen omalta osaltaan mahdollistaa pitkällä aikavälillä työn tulosten, vaikutusten ja vaikuttavuuden näkyväksi tekemisen.

Lähteet

Gretschel, Anu; Junttila-Vitikka, Pirjo & Puuronen, Anne (2016): Suuntaviivoja nuorisotoimialan määrittelyyn ja arviointiin. Verkkojulkaisuja 96. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. Sähköisenä: http://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/suuntaviivoja_nuorisotoimialan_maarittelyyn_ja_arviointiin.pdf, luettu 22.1.2017.

Puuronen, Anne (2016): Vaikuttavuusarvioinnin kestävyysvarmistaminen nuorisotyössä. Arviointia koskeva ammatillinen ymmärrys. Teoksessa Gretschel, Anu; Junttila-Vitikka, Pirjo & Puuronen, Anne (2016): Suuntaviivoja nuorisotoimialan määrittelyyn ja arviointiin. Verkkojulkaisuja 96. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. Sähköisenä:

Siurala, Lasse (2014): Nuorisotyön arviointi – kehittämisajatuksia. Kanuunan julkaisuja nro 1/2014. Sähköisenä: http://www.nuorisokanuuna.fi/sites/default/files/filedepot/kanuuna_nuorisotyön_arviointi.pdf, luettu 12.2.2016.

Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskus STEAn hakuohjeet osoitteessa asiointi.stea.fi. (Vaatii tunnukset.) Luettu 12.2.2016.

Wrede, Georg Henrik (2016): Alkusanat – Onko nuorisotyötä rahoitettava julkisin varoin? Teoksessa Gretschel, Anu; Junttila-Vitikka, Pirjo & Puuronen, Anne (2016): Suuntaviivoja nuorisotoimialan määrittelyyn ja arviointiin. Verkkojulkaisuja 96. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura.

Siis perusnuorisotyötä vai erityisnuorisotyötä?

Oppaassa on pyritty mahdollisimman käytännönläheisesti avaamaan löytävän nuorisotyön ideaa. Jäsentämistä ja pientä teoretisointiakin on sisällytetty sen verran kuin on nähty tarpeelliseksi välttämättömien raamien rakentamiseksi. Käytännönläheisyyden korostamisessa voi olla vaarana nuorisotyön kenttää yleisemminkin vaivaava eräänlainen selkiintymättömyys, identiteetin epämääräisyys ja sirpaleisuus. Koska löytävä nuorisotyö perustuu moniammatilliselle yhteistyölle, oman työn tarpeen, tavoitteiden ja sen vaikuttavuuden sanoittaminen on jo sen takia tärkeää, että pystyy ”myymään” asiansa yhteistyökumppaneille. Tämä edistää työn oikeutusta ja laajemminkin alan arvostusta. (Ks. myös Soanjärvi 2011.) Tässä kokoa-vassa luvussa pyritään vielä kirkastamaan erityisesti sitä, miten löytävä nuorisotyö asettuu perinteisiin nuorisotyön jäsennyksiin.

Lähtökohtana työmuodon kehittämiselle on ollut se, että nuorilla on tarve kokoontua ja kohdata toisiaan kiinnostavissa paikoissa, siellä missä tapahtuu. Kauppakeskukset ovat tänä päivänä paljon muutakin kuin ostospaikkoja, monien kauppakeskusten yhteydessä on esimerkiksi elokuvateatteri, keilahalli tai oleskeluun suunniteltuja kulmauksia. Kauppakeskuksille ihmisvirrat ovat positiivinen asia, sillä ne synnyttävät tunteen, että keskuksessa tapahtuu. Siksi monet kauppakeskukset ovatkin alkaneet korostaa sitä, että nuoret ovat tervetulleita paitsi ostoksille myös viettämään aikaa keskuksiin. Kauppakeskusten lisäksi kiinnostavia ajanviettopaikkoja voivat olla esimerkiksi puistot, teollisuushallit ja muut tapahtuma-alueet. Nuoret myös saattavat hyvinkin yhden illan aikana vaihtaa useita kertoja ajanviettopaikkaansa. Tästä syystä tarvitaan ketteriä työmuotoja ja toisaalta yhteistyötä, sillä laajalle alueille ulottuva ajanvietto ja siihen liittyvät ilmiöt eivät ole yhden tahon hallittavissa. Löytävän nuorisotyöntekijän ammatti-identiteettiä määrittääkin paitsi suhde nuoriin, myös suhde muihin ammattikuntiin. Tarkoitus ei ole väittää, etteikö suhde toisiin ammattikuntiin olisi tärkeä nuorisotyön saralla yleisemminkin. Löytävässä nuorisotyössä moniammatillinen yhteistyö on kuitenkin koko työmuodon perusta.

Johdannossa hahmoteltiin löytävän suhdetta erityisnuorisotyöhön ja niin sanottuun perusnuorisotyöhön. Jonkinlaisena lopputulemana nostettiin esiin tällaisten dikotomioiden ongelmallisuus. Löytävä nuorisotyö on ”ennaltaehkäisevää perusnuorisotyötä” siinä mielessä, että siinä paitsi

kohdataan ”ihan tavallisia nuoria”, myös hiljaisia signaaleja lukemalla ennaltaehkäistään nuorten kasvua uhkaavia tekijöitä. Lähtökohtana on, että nuorilla on oikeus viettää yhteisissä tiloissa aikaansa siinä missä aikuisillakin. Ikätovereiden kanssa vietetty aika on tärkeää identiteetin muotoutumisessa ja kasvussa kohti aikuisuutta. Kauppakeskuksissa ja muissa julkisissa ja puolijulkisissa tiloissa työskentelevillä ei kuitenkaan aina ole työkaluja nuorten kanssa toimimiseen. Ajanviettoon liittyvät lieveilmiöt, kuten kulkuväylien tukkiminen, roskaaminen ja ilkeävalta aiheuttavat helposti sekä tiloissa asioivissa että siellä työskentelevissä aikuisissa negatiivisia reaktioita. Kielteinen suhtautuminen nuoriin ja heidän ajanviettoonsa voi pahimmillaan johtaa aikuisten välttämiseen ja ”nuorisolakisten” ryhmien syntyymiseen. Joukossa kehkeytyy toisinaan myös tyhmiä ideoita. Nuorten seuraan voi myös hakeutua aikuisia, joiden tarkoituksiperät vaihtelevat. Luotettavien, reilujen aikuisten läsnäolo rauhoittaa nuorten olemista ja toisaalta tuo heidän ajanviettoonsa turvaa.

Usein nuorisotyöntekijä voi olla avainhenkilö nuorten ja aikuisten vuorovaikutuksen tukemisessa. Pelkkiin kieltoihin perustuva kohtaaminen on omiaan aiheuttamaan negatiivista kierrettä nuorien ja aikuisten välille. Onneksi varsin pienillä asioilla voidaan sysätä käyntiin myönteinen kierre, joka synnyttää luottamusta. Arkisten kohtaamisten lisäksi erilaisilla osallistavilla keinoilla, esimerkiksi yhteisten pelisääntöjen laadinnalla tai nuorten kuulemisella kauppakeskuksen kehittämisessä mahdollistetaan nuorten äänen kuuluminen. Sivutuotteena usein ennaltaehkäistään monia negatiivisia ilmiöitä. Osallisuus tuo nuorille kokemuksen siitä, että he saavat jättää kädenjälkensä ja olla mukana. Kun nuoret kokevat tilat omikseen, lisääntyy myös vastuunotto. Merkityksetöntä ei ole sekään, että kun nuoret kokevat aikuisen suunnalta myönteisyyttä, he alkavat kontrolloida myös toisiaan. Voikin sanoa, että kokemus hyväksytyksi tulemisesta sekä ikätasoinen osallistumisoikeus vapaa-ajalla yhteisissä tiloissa osaltaan edistävät vastuulliseen ja aktiiviseen aikuisuuteen kasvamista. Esimerkiksi monilla järjestyksenvalvojilla toki on hyvä ote nuorten kanssa toimimiseen. Ammatillisuuden rajat tulevat kuitenkin vastaan esimerkiksi silloin, jos tiloissa kohdataan nuori, jonka tilanne vaatii pidempiaikaista nuorisotyöllistä työskentelyä. Siksi nuorisotyölliselle osaamiselle on yhä enemmän tarvetta myös nuorisotalojen ulkopuolella.

Palataksemme nuorisotyötä määrittelevään dikotomiaan. Nuorisotyön kenttää on totuttu hahmottamaan jakamalla ala ryhmämuotoisia työtapoja suosivaan ennaltaehkäisevään ”perusnuorisotyöhön” ja yksilökeskeisiä käytänteitä painottavaan korjaavaan ”erityisnuorisotyöhön”. Vaikka löytävässä nuorisotyössä onkin ennaltaehkäisevä painotus, kohdataan kadulla toisinaan voimakkaastikin oireilevia nuoria. Tilanteen selvittely

voikin vaatia yksilötyötä. Toisaalta myös ryhmäilmiöiden kohdalla voi olla korjaavan työn elementtejä. Vaikka löytävä nuorisotyö ei ole ongelmalähtöistä, työmuoto näyttää usein voimansa nimenomaan huolestuttavien ilmiöiden kohdalla. Kaikkiin tilanteisiin pätevää valmista sabluunaa on mahdoton antaa mutta usein ilmiöihin reagoiminen lähtee (1) tiedonpalasten kokoamisesta ja problematiikan laajuuden hahmottamisesta. Tämän jälkeen mietitään, (2) keitä ovat ne tahot, joiden osaamista nimenomaisen ongelman ratkaisuun tarvitaan. Kutsutaan tarkoituksenmukaiset toimijat koolle ja (3) laaditaan toimintasuunnitelma. Keskiössä on ketteryys ja nopea reagointi, joita monet nuoria koskettavat ilmiöt vaativat.

Kenties onkin onnistuttu luomaan jotakin aidosti uutta, kun työmuoto ei asetu olemassa oleviin raameihin. Anu Gretscher, Pirjo Junttila-Vitikka ja Anne Puuronen (2016) ovat ehdottaneet, että nuorisotyössä voisi olla paikallaan tuoda samanlaista inklusiivisuuden ideaa kuin koulumaa-ilmassa on viime vuosina korostettu. Kiteytetysti ajatuksena on, että kahtiajakautunut järjestelmä muuttuisi vähän kerrallaan sekä nuoria että nuorten parissa toimivia yhdistäväksi nuorisotyöksi, jonka keskeisimpinä tavoitteina ovat osallisuuden ja yhdenvertaisuuden edistäminen. Löytävä nuorisotyö asettuikin inklusiivisen nuorisotyön ajatukseen huomattavasti paremmin kuin perinteiseen dikotomiaan.

Kuvio: Gretscher, Junttila-Vitikka & Anne Puuronen 2016

Nuorisotyön ammattilaiset kulttuuritulkkeina

Elämme ajassa, joka on täynnä monimutkaisia keskinäisriippuvuuksia. Monet ilmiöt ovat sellaisia, ettei niitä pysty kattavasti ymmärtämään pelkän oman kokemuspohjan perusteella. Nykymaailma vaatii erityisellä tavalla tietynlaista herkkyyttä ja avoimuutta keskinäisen ymmärryksen syntymiseksi. Löytävässä nuorisotyössä on leikitely ajatuksella, että myös nuorisotyöntekijät voivat olla ymmärryksen rakentajia, eräänlaisia kulttuuritulkkeja. Kun kulttuuri määritellään jaettujen asenteiden, arvojen, tavoitteiden ja käytäntöjen kokoelmana, joka voi olla luonteenomainen tietylle organisaatiolle, ihmisryhmälle tai yhteiskunnalle, ymmärretään kulttuurien vuoropuhelun tärkeys kaikissa ihmisten välisissä kohtaamisissa. Nuorisotyöntekijä voikin löytää itsensä tulkkaamasta niin nuorten ja aikuisten kuin eri ammattiryhmienkin maailmoja tilanteen osapuolille.

Tulkin roolin lisäksi löytävä nuorisotyöntekijä voi toisinaan tuntea itsensä pienten johtolankojen perusteella kokonaiskuvaa rakentavaksi salapoliisiksi. Esimerkiksi kauppakeskuksessa oirehtivan nuoren tilanteeseen tarttuminen vaatii usein eri toimijoiden havaintojen kasaan kursimista. Järjestyksenvalvoja osaa kertoa viikonlopun tapahtumista, poliisi kaveriporukasta, jalkautuva nuorisotyöntekijä puolestaan itse sattuu tietämään, mitä koulua nuori käy. Kun pieniä tiedonpalasia yhdistetään kokonaiskuvaksi, tiedosta rakentuu ymmärrys. Tällaisissa tilanteissa on hyvä olla avoin yhteistyökumppaneiden suhteen: joskus olennainen tieto voi löytyä esimerkiksi kioskin myyjältä. Jalkautuvaa nuorisotyötä tekevän tulee myös ymmärtää sen tiedon arvo, jota hän työskennellessä kadulla kerää. Esimerkiksi Aseman Lapset ry:n toiminnassa törmätään tasaisin väliajoin kiitokseen siitä tiedosta, jota järjestön työntekijät viestittävät kadulta muille toimijoille. Nuorten hyvinvoinnin edistämisen lisäksi katutason tietoa jakamalla voidaan tukea sellaisten, muidenkin kuin nuorten parissa työskentelevien tahojen työtä, joilla ei ole mahdollista vastaavaa tietoa kerätä.

Alkusanoissa oppaalle asetettiin yksi tavoite: herätellä nuorten parissa toimivia ammattilaisia sekä alaa opiskelevia pohtimaan yhteistyön mahdollisuuksia uusien tahojen kanssa – myös sellaisten, jotka eivät perinteisesti ole toimineet nuorisotyön saralla. Opas onkin toivottavasti osaltaan herättänyt lukijan ajattelemaan nuorisotyön ammatillisuutta ja toimintakenttää aikaisempaa laajemmin sekä refleктоimaan mahdollisia omia ennakkoluuloja, jotka saattaisivat jarruttaa moniammatilliseen yhteistyöhön lähtemistä.

NÄKÖKULMIA JATKOPOHDINTAAN

- Muistele, miten omissa opinnoissasi on käsitelty jalkautuvaa nuorisotyötä ja moniammatillista yhteistyötä. Onko käsityksesi niistä tämän oppaan myötä muuttunut? Miten?
- Arvioinnin ja työn vaikutusten osoittamisen keskeisiä periaatteita on, että niitä tulee tehdä suhteessa asetettuihin tavoitteisiin. Pohdi, mitkä voisivat olla kolme keskeistä nuorisotyön tavoitetta. Miten niiden täyttymistä voisi yrittää mitata?
- Arkityön näkyväksi tekeminen on myös vaikuttamisen väline. Nuoret saavat medianäkyvyyttä usein negatiivisessa valossa. Positiivistakin kerrottavaa olisi, siitä pitää vain muistaa pitää ääntä. Kuvittele, että vietät illan nuorisotyöntekijänä. Mitä kaikkea positiivista näet? Kertoiko esimerkiksi nuori nainen vähentäneensä päihteidenkäyttöä? Osoittiko joku erityistä huomaavaisuutta muita nuoria kohtaan? Entä korostuiko nuorten puheissa tietty ilmiö? Ulkomaailmassa on paljon ihmisiä, joita kiinnostaa, mitä tämän päivän nuorille kuuluu!

Lähteet

Gretschel, Anu; Junttila-Vitikka, Pirjo & Puuronen, Anne (2016): Suuntaviivoja nuorisotoimialan määrittelyyn ja arviointiin. Verkkojulkaisu 96. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. Sähköisenä: http://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/suuntaviivoja_nuorisotoimialan_maarittelyyn_ja_arviointiin.pdf, luettu 31.1.2017.

Soanjärvi, Katriina (2011): Mitä on ammatillinen nuorisotyö? Nuorisotyön villiä kenttää kesyttämässä. Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research 413. Jyväskylän yliopisto. Sähköisenä: <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/27118/9789513943370.pdf>, 22.1.2017.

KIRJOITTAJAT

Minna Huovinen, sosiaalikasvattaja, yksikön johtaja, Helsingin alueyksikkö, Pro-tukipiste ry
Iina Juntunen, VTM, koordinaattori, Aseman Lapset ry
Eeva Järveläinen, sosionomi (YAMK), lehtori, Laurea-ammattikorkeakoulu
Liisa Kahelin, yhteisöpedagogi-opiskelija, Humanistinen ammattikorkeakoulu
Jaana Kauppinen, VTM, työnohjaaja, toiminnanjohtaja, Pro-tukipiste ry
Milla Kakko, yhteisöpedagogi, hankesuunnittelija, Aseman Lapset ry
Simo Kivari, yhteisöpedagogi, hankesuunnittelija, Aseman Lapset ry
Pia Koskinen, YTM, M.Sc., vs. kirjastopalveluiden aluejohtaja, Espoon kaupunginkirjasto
Merja Kylmäkoski, FT, yliopettaja, Humanistinen ammattikorkeakoulu
Mikko Leppävuori, nuorisonohjaaja, projektivastaava, Nuorten Palvelu ry
Virva Luoto, VTM, viestintäkoordinaattori, Aseman Lapset ry
Hannamari Marttio, VTK, järjestösihteeri, Aseman Lapset ry
Pekka Mäkelä, nuorisokasvattaja, aluenuorisopäällikkö, Vantaan kaupunki, nuorisopalvelut
Noora Pyyry, FT, tutkija, Helsingin yliopisto
Mikko Riiheläinen, opistotason nuorisotyön tutkinto, hankesuunnittelija, Aseman Lapset ry
Sirpa Tani, FT, maantieteen ja ympäristökasvatuksen professori, Helsingin yliopisto
Jaakko Tiinanen, suunnittelija, Espoon kaupunginkirjasto
Tarja Tolonen, VTT, dosentti, yliopistonlehtori, Helsingin yliopisto
Heikki Turkka, sosiaalikasvattaja, hankepäällikkö, Aseman Lapset ry
Jussi Vesikansa, VTM, sosiaalityöntekijä, Helsingin kaupunki
Susanna Ylimys, yhteisöpedagogi (YAMK), hankevastaava, Aseman Lapset ry

OPPAASEEN HAASTATELLUT

Kirsi Feirikki, yo-merkonomi, kauppakeskuspäällikkö, kauppakeskus Itis
Matias Lehtomäki, turvallisuusalan tradenomi, turvallisuus- ja siivouspäällikkö, kauppakeskus Itis
Susanna Mara, poliisin perustutkinto, vanhempi konstaapeli, Helsingin poliisilaitos

Aseman Lapset ry on poliittisesti ja uskonnollisesti sitoutumaton valtakunnallinen järjestö. Järjestön tavoitteena on saada aikaan henkilökohtainen ja toimiva vuorovaikutus aikuisten ja nuorten välille. Vuonna 1990 perustetun Aseman Lapset ry:n perustehtävä on edistää nuorten tervettä kasvua ja ehkäistä syrjäytymistä, väkivaltaa, rikollisuutta ja päihteiden ongelmakäyttöä. Järjestö pyrkii kehittämään lasten, nuorten ja perheiden sekä koko yhteiskunnan hyvinvointia. Lue lisää toiminnasta: www.asemanlapset.fi.

Nuorten ajanvietto kauppakeskuksissa ja muissa julkisissa ja puolijulkisissa tiloissa näyttää viime vuosina lisääntyneen. Aihe nousee myös julkiseen keskusteluun tasaisin väliajoin. Usein ollaan huolestuneita paitsi nuorten vapaa-ajankäytön tavoista, myös siitä, millaisia haittoja nuoret aiheuttavat viettäessään aikaansa yhteisissä tiloissa.

Nuorisotyölliselle osaamiselle nuorisotalojen ulkopuolella onkin kasvava tarve. Jalkautuva nuorisotyö on monessa kunnassa kuitenkin ollut viime vuodet säästöliekillä. Toisaalta yhdellä organisaatiolla on harvoin kaikkea tarvittavaa osaamista ja resursseja turvaamaan nuorten turvallista ajanviettoa jo siksi, että reaaliaikainen yhteydenpito sosiaalisessa mediassa liikuttaa nuoria usein yhden illankin aikana yli kaupunginosa- ja kuntarajojen. Näiden havaintojen pohjalta Aseman Lapset ry:ssä käynnistyi jalkautuvaan nuorisotyöhön ja moniammatilliseen yhteistyöhön perustuvan löytävän nuorisotyön kehittäminen.

Mitä kaikkea kadulla jalkautuessa on huomioitava? Mitä tietoa nuorista voi jakaa toiselle organisaatiolle? Oppaassa avataan mahdollisimman käytännönläheisesti työmuodon ideoita ja siinä hyväksi havaittuja käytänteitä. Koska löytävä nuorisotyö perustuu moniammatilliseen yhteistyöhön, oppaassa pääsevät ääneen niin kunnan nuorisotyö, kolmas sektori kuin esimerkiksi poliisi ja kauppakeskusten toimijat. Entä miten löytävä nuorisotyö eroaa etsivästä nuorisotyöstä? Onko löytävä nuorisotyö perusnuorisotyötä vai erityisnuorisotyötä? Työmuodon käytänteistä kertomisen lisäksi teoksessa asemoidaan työmuotoa nuorisotyön kentälle.

Oppaan on tarkoitus toimia yhtenä avauksena ajankohtaisessa keskustelussa nuorten ajanviettoon ja sitä kautta nuorisotyön kehittämiseen liittyen. Nuorisotyössä on tärkeää seurata nuorten maailmaan liittyviä trendejä, ja muokata toimintatapoja niiden mukaan. Tällä hetkellä nuorisotyölle on selkeä tarve nuorisotalojen lisäksi myös asemilla, kaduilla ja kauppakeskuksissa.